

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»

ISSN 2520-2057

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»

№ 19 (59) / 2018
2 том

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ІНТЕРНАУКА»**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»**

*Свідоцтво
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 22444-12344ПР*

Збірник наукових праць

№ 19(59)

2 том

Київ 2018

Повний бібліографічний опис всіх статей Міжнародного наукового журналу «Інтернаука» представлено в: **Index Copernicus International (ICI);** **НЭБ elibrary.ru;** **Polish Scholarly Bibliography;** **ResearchBib;** **Turkish Education Index;** **Наукова періодика України.**

Журнал зареєстровано в міжнародних каталогах наукових видань та наукометричних базах даних: **Index Copernicus International (ICI);** **Ulrichsweb Global Serials Directory;** **Google Scholar;** **НЭБ elibrary.ru;** **Open Academic Journals Index;** **Research-Bib;** **Scientific Indexing Services;** **Turkish Education Index;** **Polish Scholarly Bibliography;** **Electronic Journals Library;** **Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky;** **InfoBase Index;** **International Institute of Organized Research;** **CiteFactor;** **Open J-Gate;** **Cosmos Impact Factor;** **Scholar Steer;** **Eurasian Scientific Journal Index;** **Academic keys;** **Російський імпаکت-фактор;** **Наукова періодика України;** **JOURNAL FACTOR;** **Bielefeld Academic Search Engine (BASE);** **The Journals Impact Factor (JIF);** **CrossRef.**

В журналі опубліковані наукові статті з актуальних проблем сучасної науки.

Матеріали публікуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

У відповідності із Законом України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей і матеріалів цієї збірки, посилання на авторів та видання є обов'язковими.

Редакція:

Головний редактор: **Коваленко Дмитро Іванович** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)
Випускаючий редактор: **Золковер Андрій Олександрович** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)
Секретар: **Колодич Юлія Ігорівна**

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії: **Камінська Тетяна Григорівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Заступник голови редакційної колегії: **Курило Володимир Іванович** — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (Київ, Україна)
Заступник голови редакційної колегії: **Тарасенко Ірина Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Розділ «Економічні науки»:

Член редакційної колегії: **Алієв Шафа Тифліс огли** — доктор економічних наук, професор, член Ради — науковий секретар Експертної ради з економічних наук Вищої Атестаційної Комісії при Президентові Азербайджанської Республіки (Сумгаїт, Азербайджанська Республіка)

Член редакційної колегії: **Баланюк Іван Федорович** — доктор економічних наук, професор (Івано-Франківськ, Україна)

Член редакційної колегії: **Бардаш Сергій Володимирович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Бондар Микола Іванович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Вдовенко Наталія Михайлівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Гоблик Володимир Васильович** — доктор економічних наук, кандидат філософських наук, професор, Заслужений економіст України (Мукачеве, Україна)

Член редакційної колегії: **Гринько Алла Павлівна** — доктор економічних наук, професор (Харків, Україна)

Член редакційної колегії: **Гуцаленко Любов Василівна** — доктор економічних наук, професор (Вінниця, Україна)

Член редакційної колегії: **Дерій Василь Антонович** — доктор економічних наук, професор (Тернопіль, Україна)

Член редакційної колегії: **Денисенко Микола Павлович** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної академії інвестицій і економіки будівництва, академік Академії будівництва України та Української технологічної академії (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Дмитренко Ірина Миколаївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Драган Олена Іванівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Еміне Лейла Кият** — доктор економічних наук, доцент (Туреччина)

Член редакційної колегії: **Єфіменко Надія Анатоліївна** — доктор економічних наук, професор (Черкаси, Україна)

Член редакційної колегії: **Заруцька Олена Павлівна** — доктор економічних наук, професор (Дніпро, Україна)

Член редакційної колегії: **Захарін Сергій Володимирович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Зеліско Інна Михайлівна** — доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Зось-Кіор Микола Валерійович** — доктор економічних наук, професор (Полтава, Україна)

Член редакційної колегії: **Ільчук Павло Григорович** — доктор економічних наук, доцент (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Клочан В'ячеслав Васильович** — доктор економічних наук, професор (Миколаїв, Україна)

Член редакційної колегії: **Копилюк Оксана Іванівна** — доктор економічних наук, професор (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Кравченко Ольга Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Курило Людмила Ізидорівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

- Член редакційної колегії: **Кухленко Олег Васильович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Лойко Валерія Вікторівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Лоханова Наталя Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Львів, Україна)
- Член редакційної колегії: **Малік Микола Йосипович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Мігус Ірина Петрівна** — доктор економічних наук, професор (Черкаси, Україна)
- Член редакційної колегії: **Мухсінова Лейла Хасанівна** — доктор економічних наук, доцент (Оренбург, Російська Федерація)
- Член редакційної колегії: **Ніценко Віталій Сергійович** — доктор економічних наук, доцент (Одеса, Україна)
- Член редакційної колегії: **Олійник Олександр Васильович** — доктор економічних наук, професор (Харків, Україна)
- Член редакційної колегії: **Осмятченко Володимир Олександрович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Охріменко Ігор Віталійович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Паска Ігор Миколайович** — доктор економічних наук, професор (Біла Церква, Україна)
- Член редакційної колегії: **Разумова Катерина Миколаївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Рамський Андрій Юрійович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Селіверстова Людмила Сергіївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Скрипник Маргарита Іванівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Смолін Ігор Валентинович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Сунцова Олеся Олександрівна** — доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Танклевська Наталія Станіславівна** — доктор економічних наук, професор (Херсон, Україна)
- Член редакційної колегії: **Токар Володимир Володимирович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Тульчинська Світлана Олександрівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Хахонова Наталія Миколаївна** — доктор економічних наук, професор (Ростов-на-Дону, Російська Федерація)
- Член редакційної колегії: **Чижевська Людмила Віталіївна** — доктор економічних наук, професор (Житомир, Україна)
- Член редакційної колегії: **Чубукова Ольга Юріївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Шевчук Ярослав Васильович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, доцент (Нововолинськ, Волинська обл., Україна)
- Член редакційної колегії: **Шинкарук Лідія Василівна** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Шпак Валентин Аркадійович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Белялов Талят Енверович** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)
- Член редакційної колегії: **Скриньковський Руслан Миколайович** — кандидат економічних наук, член-кореспондент Української академії наук (Львів, Україна)
- Член редакційної колегії: **Peter Bielik** — Dr. hab. (Словацька Республіка)
- Член редакційної колегії: **Eva Fichtnerová** — University of South Bohemia in České Budějovice (Чеська Республіка)
- Член редакційної колегії: **József Káposzta** — Dr. hab. (Угорщина)
- Член редакційної колегії: **Henrietta Nagy** — Dr. hab. (Угорщина)
- Член редакційної колегії: **Venelin Terziev** — Professor Dipl.Eng., PhD, доктор наук з національної безпеки, доктор економічних наук, член-кореспондент Російської академії природної історії (Русе, Болгарія)
- Член редакційної колегії: **Anna Törő-Dunay** — Dr. hab. (Угорщина)
- Член редакційної колегії: **Mirosław Wasilewski** — Dr. hab., Associate professor WULS-SGGW (Польща)
- Член редакційної колегії: **Natalia Wasilewska** — Doctor of Economic Sciences, professor UJK (Польща)

ЗМІСТ
CONTENTS
СОДЕРЖАНИЕ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Gejua Merab Jacobobich HR AS AN INNOVATION TECHNOLOGY FOR STAFF MANAGEMENT	7
Hassan Ali Al-Ababneh, Yaser Eisa Al-Momani RELEVANCE OF FUZZY LOGIC IN THE ECONOMY	9
Белей Світлана Іванівна, Іванюк Тетяна Іванівна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОНТРОЛЮ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА...13	
Губанов Олексій Андрійович, Охріменко Ігор Віталійович АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО БІРЖОВОГО ФОНДОВОГО РИНКУ	19
Губарев Олександр Олегович ВИКОРИСТАННЯ АПАРАТУ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	23
Дергоусова Алла Олександрівна, Белевцова Каріна Ігорівна ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	30
Джаксімбаєв Василь Володимирович, Охріменко Ігор Віталійович СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БІРЖОВОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ДЕРИВАТИВІВ.....	34
Дмитрюк Василь Анатолійович, Науменко В'ячеслав Валентинович МОДЕРНІЗАЦІЯ МТВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ОСНОВА ІНТЕНСИФІКАЦІЇ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА	39
Животок Едуард Борисович, Русіна Юлія Олександрівна МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ...43	
Жмуркевич Андрій Євгенович, Гуменюк Павло Олегович ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛЯ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	50
Жмуркевич Андрій Євгенович, Рожок Ірина Валеріївна МЕТОДИКА ТЕХНОЛОГІЇ ETL ЯК ПІДХІД ІНТЕГРАЦІЇ ДАНИХ	55
Кісіль Олександр Володимирович ЗАРОБІТНА ПЛАТНЯ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ	60

Король Марина Михайлівна, Горинецька Марина Анатоліївна АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРС ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СВІТОВУ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ.....	64
Нохріна Лариса Анатоліївна ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ.....	70
Окунева Ольга Володимирівна, Невертій Марія Анатоліївна ТЕМПИ ІНФЛЯЦІЇ І СТАБІЛЬНІСТЬ КУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ.....	73
Подереча Олена Віталіївна РОЗВИТОК СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	77
Рогаль Євгенія Анатоліївна МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	84
Ульченко Світлана Миколаївна, Коваленко Дмитро Іванович КАДРОВА БЕЗПЕКА, УПРАВЛІННЯ КАДРАМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	87
Шиндирук Іван Петрович, Назаренко Ярослав Миколайович РОЗВИТОК РИНКУ ПОСЛУГ З КОЛЕКТИВНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ.....	91
Шиндирук Іван Петрович, Тугай Олег Євгенович ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДІНГУ НА БІРЖОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	96

Gejua Merab Jacobobich*Doctor of Economics, Associated Professor
Sokhumi State University*

DOI: 10.25313/2520-2057-2018-19-4330

HR AS AN INNOVATION TECHNOLOGY FOR STAFF MANAGEMENT

Summary. *The economic conditions of the functioning of Georgian companies are altered today radically, which leads to the introduction of innovative approaches to personnel management. The present article deals with the basic directions of building innovative systems for efficient management of personnel based on modern technology “Human Resource Management”. In the opinion of the author, creation of an innovative atmosphere implies the identification of factors that supervise innovation in organizations. In addition, the author considers that HR-manager should take consideration into these factors in the process of working with staff.*

Key words: *personnel management, innovations, personnel management, HR technologies, HR management.*

Course of Georgia’s economic development is directed towards sustainable development, which is necessary for the country to maintain political and economic security. Today it is unimaginable to make improvement in the economy fields without considering the existed newest tendencies. Wide range of the internal management characteristics and inter-relations between the other economy fields created new tendencies and directions. One of such direction is personal management.

Along with development of society management specialists were gaining more understanding on the factors that influence effective performance of a company. Today, according to the several schools the several approaches were developed in the management science, such as: situational, systematic, process and eclectic approaches. The last one includes:

- Scientific management school (an American engineer Frederic Tailor, the founder of management and scientific management of labor),
- Classic or the same as administrative school (was regarding organization, as a subject of management, this school was trying to separate common economic characteristics of organization and determination main functions of business (production, finances, marketing) and universal principles of management;
- Human relation or same as behavior school (Chris Argir and Duglas McGregor identified resistance tendency toward studying);
- Quantitative school of management (“General Systems Theory” by Ludwig von Bertalanffy);
- School of social systems (Talcott Parsons, Robert Morton).

Theoretical findings of these directions made a big contribution in the modern management theory. Most important works in this field belong to D. Ulrich,

M. Macson, M. Armstrong, O. Svergun, I. Passy and others.

In modern Georgian reality firms have to rationalize competitive and partnership relationships to ensure efficient functioning, competitiveness and microeconomic security, oriented mainly on renewable resources and nanotechnologies, adequate response to market dynamics [4, p. 29]. It is impossible to manage the staff in the use of technology without.

The staff management technologies can be considered as a new tool for enhancing effectiveness of organization activities, one of the methods of managing human resources, in particular innovative technology for staff management. This is a borderline between innovative management and personal management. The object of innovative management in the process of working with personnel is development and renovation processes, needs of enterprises or/and personnel made of different social-economic structures and personnel systems. Hereby the subject of innovative management is an innovative determinant of personnel and labor services [1, p. 432].

Innovative management of work is qualitatively different from the early technocratic principles. It is based on maintaining horizontal interactions, activation of creative works and unification of different personnel groups.

The purpose of innovative management in personnel services is to create an effective management system. The efforts of HR manager shall be aimed to achieve this purpose and he/she has several obligations, which are related to selection-training-development of employees, conducting the activities related to personnel and provision of audit.

HRM (Human Resource Management) is a human resource management concept, which was developed in 80s of 20th century and was widely spread in 90s. The

concept was developed along with improvement of personnel management methods and principles and complication of competitive environment in which the modern organizations exist and is based on the requirements that are created by the complicated social-economic and cultural processes. In general HR management is oriented to the contributions made by each employee to improve productiveness of a company, because of that enhancement of motivation and effectiveness by different forms of engagement is a main direction of the activity. Partial delegation of professional obligations to employees requires certain skills and more loyalty from managers than it was accepted during using early methods, but in general it has positive effect to effectiveness of organization activities.

Most of the organizations, which has HR department, regard provision of the services, which include transactional activities (recruiting, training, consulting, etc.) as its important function. We share the opinion of the majority of the experts, who think that major contribution to a company success is made by HR manager, who follows the requirements of an organization's strategy requirements; he/she searches and finds the ways for maximum enhancement of work effectiveness provided by each employee. He/she conducts full cycle of working with employees, studies labor market, attracts and hires employees, conducts staff related business, develops and implements staff policies and plans, trains and promotes employees [2, p. 5–25].

To reach an innovative goal it is important to consider attitude of organization personnel to implementation of innovations. In this regard it is important to create an innovative environment in an organization, which influences effectiveness of innovative activities. Creation of a positive innovative environment means determination of the factors, which shall be considered by HR manager. In this regard it is necessary to determine internal factors of an organization structure. These factors include:

- Political and legal;
- Organizational-economic;
- Social-psychological and
- Technical factors.

Stereotypical behaviors by accustomed employees toward modernization, bad relations between management and coworkers, absence of self-realization conditions, deterioration of personal well being, insufficiency of material-technical materials and other similar factors may have a negative effect.

In order to implement any innovation in an organization it is necessary to recruit and develop staff. Today more and more company uses the proactive approach to HR management as well as for PESTEL analysis as an innovative approach, which is aimed to determine a strategy that is based on external factors that have influence on a company [3, p. 399].

To assess effectiveness the organizations and companies in many countries use different systems of analysis, such as Management by Objectives, Key Performance Indicators, Balanced Scorecard, etc. Therefore a HR manager is a strategy planner; he/she shall have skills of strategy planning and system analysis, he/she shall develop measures, which is aimed to reach goals and key indicators of an organization.

During the last decade basic changes were seen in the role and importance of HR management. Human potential was moved from the expenditure list, which was optimized by its reduction. Human resource optimization is made by implementing new technologies and effective work process. The modern major companies manage the personnel by one structural unit or/and outside organization, which take responsibilities on search and attraction of employees, their social-work adaptation to positions, controlling relations between employees, assessment of individual work, team creation and permanent professional trainings.

Today's changes in economic conditions of Georgian companies created necessity for implementing innovative approach to personnel. Innovation systems for personnel management enable implementation of correct and effective strategy and establishment of communication inside an organization, which has a positive effect on incomes and profits of a company. HR technologies can significantly increase management effectiveness in separate divisions, as well as in an entire organization.

References

1. Armstrong M. *Armstrong's essential human resource management practice: a guide to people management*; Kogan Page. — 2010. — 432 p.
2. Guest D. *Human Resource Management: the workers' verdict* / *Human Resource Management Journal*. — 2017. — No 9(2). — P. 5–25.
3. Storey J. *Human Resource Management: A Critical Text*. London: Routledge Revivals. — 2010. — 399 p.
4. Tsimintia K. *Microeconomic Security in Economic Security System*. Tbilisi. — 2018. — 144 p.

Hassan Ali Al-Ababneh

PhD in Economics

Department of International Marketing Economics

Donetsk National Technical University

Хасан Алі Аль-Абабнех

кандидат економічних наук

Кафедра міжнародної економіки маркетингу

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Хасан Али Аль-Абабнех

кандидат экономических наук

Кафедра международной экономики маркетинга

ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет»

Yaser Eisa Al-Momani

PhD in Economics

College of Business Administration of

Ajloun National University (Jordan)

Ясер Ейса АІ-Момані

кандидат економічних наук

Коледж ділового адміністрування

Національного університету Ajloun (Йорданія)

Ясер Эйса Al-Momani

кандидат экономических наук

Колледж делового администрирования

Национального университета Ajloun (Иордания)

RELEVANCE OF FUZZY LOGIC IN THE ECONOMY

АКТУАЛЬНІСТЬ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ

АКТУАЛЬНОСТЬ НЕЧЕТКОЙ ЛОГИКИ ДЛЯ ЭКОНОМИКИ

Summary. This article describes the features of the economic environment. We characterize the external and internal factors impact on the economic projects. The definition of the concept of fuzzy logic and linguistic variable and their relationship with the economy as a whole. The features of a fuzzy model and the possibility of applying this method in the economy. The conclusions about the prospects of the use of fuzzy modeling method in economic planning.

Key words: economy, fuzzy logic, linguistic variable, modeling.

Анотація. У даній статті описуються особливості економічного середовища. Ми характеризуємо вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на економічні проекти. Визначення поняття нечіткої логіки та лінгвістичних змінні і їх взаємозв'язку з економікою в цілому. Особливості нечіткої моделі і можливість застосування цього методу в економіці. Зроблено висновки про перспективи використання методу нечіткого моделювання в економічному плануванні.

Ключові слова: економіка, нечітка логіка, лінгвістична змінна, моделювання.

Аннотация. В данной статье описываются особенности экономической среды. Мы характеризуем влияние внешних и внутренних факторов на экономические проекты. Определение понятия нечеткой логики и лингвистической переменной и их связь с экономикой в целом. Особенности нечеткой модели и возможность применения этого метода в экономике. Выводы о перспективах использования метода нечеткого моделирования в экономическом планировании.

Ключевые слова: экономика, нечеткая логика, лингвистическая переменная, моделирование.

Formulation of the problem. The issue of determining the effectiveness of advertising is still open, because the process is dynamic and multifactorial. There is no generally accepted methodology for determining criteria and performance indicators for advertising communication. At the same time, advertising is an integral part of the marketing strategy. Evaluation of the effect of the advertising campaign makes it possible to make adequate managerial decisions, so the use of the most informative and reliable method of determining the effectiveness of the functioning of advertising is necessary. Against this background, it is important to develop an alternative to the classical method for determining the results of advertising activities.

The analysis of the latest research and publications confirms the relevance of the issue under consideration with respect to techniques for evaluating the effect of advertising. In their scientific publications M. Chumachenko, A. Amosha, Yu. Makogon, I. Buleev, A. Martyakova, V. Novitsky, G. Skudar, V. Gospodin, A. Novikova, N. Jankowski, J. Gohberg and others Concern current marketing issues and focus on addressing individual market problems through the activation of the marketing mechanism and its tools.

The purpose of the article is to make an analysis of the feasibility and feasibility of using fuzzy modeling with elements of metaheuristics to evaluate the effectiveness of the advertising process.

Results of the study. Under market conditions, any economic entity in its activity inevitably faces uncertainty. Even high-class specialist is unable to predict the changes that may occur in the external environment. Planning is one of the components of the controlling of business processes, it is the way to reduce uncertainty and risk. However, any, even the largest firm can not afford to completely eliminate uncertainty and, therefore, absolutely take into account the impact of all factors.

When you are working with precise parameters and systems, everything is quite simple. In another case with fuzzy systems. It operates so-called principle of incompatibility: to obtain definite conclusions about the behavior of a complex system should be involved in its analysis of the approaches that utilize the principles of fuzzy logic.

Fuzzy logic — is a branch of mathematics which deals with complex classical logic and the theory of fuzzy sets. The main characteristic of the fuzzy set theory is the manipulation of a component as a linguistic variable. A linguistic variable is a variable whose values are not numbers, and words and expressions, which cause blurred because they do not have a specific numeric value.

Each linguistic variable consists of:

- title;
- the set of its values, which is also called the base-set term;

- universal set X;
- syntactic rules G, which are generated by the new terms by using the words natural or formal language;
- semantic rules P, which each value of the linguistic variable assigns a fuzzy subset of X.

Often the output data for the solution of economic problems are the opinions and conclusions of the experts presented by phrases and words, or linguistic data, so there is a need to transform the linguistic parameters in numeric expressions. That is the problem and solve the theory of fuzzy sets.

Limitations and disadvantages of the use of “classical” formal methods in solving semistructured problems are the result of articulated founder of the theory of fuzzy sets, LA Zadeh’s principle of incompatibility: “... the closer we come to the solution of real world problems, it is clear that with increasing complexity of the system our ability to make accurate and confident conclusions about its behavior is reduced to a certain threshold, beyond which precision and confidence are almost mutually exclusive” [5, p. 165].

Disclosure of uncertainty in an unstable environment may be classical probabilistic and statistical methods, but it is an average assessment with a fictitious character. In volatile market situation, the application of statistical methods correctly, and then decisions should be made according to the rules of the principal settings of the decision maker with regard to the phenomenon of uncertainty.

In such situations, decision-making is largely accounted based on expert assessments. However, any expert opinion, even made of the exact objective data, it is much more uncertain than a complex multi-dimensional data set, which is available in a comprehensive manner is extremely difficult (and sometimes impossible). Thus, although expert opinion may contain generalizations and predictions that are relevant to the practice, it does not reduce the level of uncertainty.

It should be noted that another source of uncertainty may be the decision maker. One of the problems associated with it — a fuzziness in concepts, judgments and preferences, the uncertainty of the time interval in which is stored the monotony of human preferences and judgments [1, p. 312].

Methods based on the theory of fuzzy sets, refer to the methods of evaluation and decision-making under uncertainty. Their use involves the formalization of baselines and targets for the efficiency of the process as a vector of interval values (fuzzy interval), hit in each interval is characterized by a certain degree of uncertainty.

The essence of the concept of the effectiveness of advertising is much broader than simply an indicator of the increase in turnover. The concept of efficiency includes the process of research and entering a new market segment, raising or lowering prices, rebranding,

reaching a new target audience, etc. At the same time, the indicators of the effectiveness of the advertising process affect many independent from the advertiser and uncontrolled factors (currency exchange rates, peculiarities of national legislation, political situations, force majeure circumstances, etc.) [1, p.258]. That is, the advertising process is characterized by dynamism, multifactority, the presence of a large number of process characteristics, etc. Considering this, it is proposed to use fuzzy modeling to determine the effectiveness of the advertising process, namely, modeling using the parameters of the genetic algorithm model at the adaptation stage.

In this paper, we propose a method for constructing a performance evaluation model, which includes:

- formation of fuzzy rules on the basis of which the model is constructed;
- creation of model structure;
- development of a model evaluation procedure;
- selection of the quality criterion for learning the model;
- adaptation of model parameters.

The fuzzy rules used in the construction of the fuzzy neural network model have the form:

RULE k : IF the condition k THAT conclusion k (F^k)

k — is the rule number,

F^k — the coefficient of certainty, the confidence factor or the weight of the fuzzy rule (takes a value from the interval $[0,1]$), $k \in \overline{1,r}$

A condition k is a collection of subwords of the form

$\tilde{x}_1$ there is $\tilde{\alpha}_1^k$ And ... And $\tilde{x}_n$ there is $\tilde{\alpha}_n^k$,

conclusion k is a conclusion of the kind

$\tilde{y}$ is $\tilde{\beta}^k$,

$\tilde{x}_i$ — the name of the input linguistic variable corresponding to the factor, $i \in \overline{1,n}$,

$\tilde{y}$ — the name of the output linguistic variable corresponding to the complex evaluation,

$\tilde{\alpha}_i^k$ — the qualitative value of the variable, $\tilde{x}_i$, $k \in \overline{1,r}$, $i \in \overline{1,n}$,

$\tilde{\beta}^k$ — qualitative value of the variable, $\tilde{y}$, $k \in \overline{1,r}$.

Due to the shortcomings inherent in the models of performance evaluation, a four-layer fuzzy neural network model is proposed.

The model of a fuzzy neural network for estimating the efficiency of functioning is formed according to the following principle:

- the input (zero) layer contains neurons that correspond to factors affecting the efficiency of functioning, the number of neurons $N^{(0)} = n$;
- the first layer realizes fuzzification, and its neurons correspond to the qualitative values of the factors, the number of neurons, $N^{(1)} = \sum_{i=1}^n n_i$, where n_i — the number of qualitative values for the i -th input linguistic variable;

- the second layer implements the aggregation of subwords, and its neurons correspond to the conditions, the number of neurons $N^{(2)} = \prod_{i=1}^n n_i = r$;
- the third layer implements the activation of the rules, and its neurons correspond to the conclusions, the number of neurons $N^{(3)} = \prod_{i=1}^n n_i = r$;
- the fourth (output) layer implements the aggregation of the conclusions, and its neurons correspond to the qualitative values of the complex estimation, the number of neurons $N^{(4)} = q$, where q is the quantity of qualitative values of the output linguistic variable.

By arithmetic and other operations with such fuzzy intervals according to the rules of fuzzy mathematics, experts receive the resulting fuzzy interval for the target. Based on the initial information, experience and intuition of experts often can quite confidently quantify boundaries (intervals) possible (permissible) values of the parameters and the area of their most possible value.

The main disadvantages and limitations of the existing economic and mathematical models and methods to assess the efficacy and the risk of economic projects in the face of uncertainty in comparison with the methods of fuzzy logic are:

- lack of statistical information for the sound application of probabilistic methods,
- a high proportion of subjectivity in assigning probabilities of expert assessments,
- lack of completeness of classification system uncertainty [3, p. 181; 4, p. 274].

To overcome the above drawbacks and limitations of traditional methods justified the use of fuzzy sets theory for the development of models and methods of strategic management of economic activities.

It is worth paying attention to the fact that fuzzy modeling process consists of two key stages:

- identification of the structure (the process of determining the structural characteristics, or the number of fuzzy rules and linguistic terms);
- identification of parameters (selection of antecedent and consequent parameters). It is at this stage minimizes system error, so special attention should be paid to the optimization of this phase in modeling economic problems.

Conclusions. Business Economics is a multifactor system which, moreover, is focused on the end user, to predict the behavioral characteristics of which are quite problematic. In addition, the economy is quite sensitive to the social trends of the industry. Moreover, to predict changes in the economic activity under the influence of external and internal factors in the majority of cases it is possible only in terms linguistic (or fuzzy) concepts. Based on this priority in the economy is the use of fuzzy logic and fuzzy modeling.

References

1. Чернов В. Г. Модели поддержки принятия решений в инвестиционной деятельности на основе аппарата нечетких множеств / В. Г. Чернов. — М.: Горячая линия — Телеком, 2007. — с. 312.
2. Риск — анализ инвестиционного проекта / Под. ред. М. В. Грачевой. — М.: ЮНИТИ, 2000. — с. 344.
3. Недосекин А. О. Нечетко-множественный анализ риска фондовых инвестиций / А. О. Недосекин. — СПб.: Типография «Сезам», 2002. — с. 181.
4. Рыбак В. А. Методологические основы принятия решений для управления природоохранной деятельностью: монография / В. А. Рыбак. — Мн.: РИВШ, 2009. — с. 274.
5. Заде Л. А. Понятие лингвистической переменной и его применение к принятию приближенных решений: пер. с англ. / Л. А. Заде. — М.: Мир, с. 1976. — с. 165.
6. Ходашинский И. А. Идентификация нечетких систем: методы и алгоритмы / Проблемы управления. — 2009. — № 4. — С. 15–23.
7. Штовба С. Д. Проектирование нечетких систем средствами MATLAB / С. Д. Штовба. — М.: Горячая линия — Телеком, 2007. — с. 288.
8. Espinosa J., Vandewalle J., Wertz V. Fuzzy logic, identification and predictive control. — London: Springer-Verlag, 2005. — P. 263.

Белей Світлана Іванівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління проектами та безпеки підприємства
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

Белей Светлана Ивановна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры управления проектами и безопасности предприятия
Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича*

Belei Svitlana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the
Department of Project Management and Enterprise Security
Chernivtsi National University named after Yuri Fedkovich*

Іванюк Тетяна Іванівна

*магістр
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Иванюк Татьяна Ивановна

*магистр
Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича*

Ivanyuk Tatyana

*Master of the
Chernivtsi National University named after Yuri Fedkovich*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОНТРОЛЮ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА РАСЧЕТОВ С ПОСТАВЩИКАМИ И ПОДРЯДЧИКАМИ КАК ИНСТРУМЕНТА КОНТРОЛЯ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

FEATURES OF ACCOUNTING CALCULATION WITH SUPPLIERS AND CONTRACTORS AS AN INSTRUMENT FOR PAYMENTS CONTROL OF ENTERPRISES

Анотація. Досліджено теоретичні, організаційні і методичні аспекти організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Розкрито сутність кредиторської заборгованості. Виявлено проблемні питання обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Охарактеризовано нормативно-правове регулювання та порядок узагальнення інформації щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Ключові слова: кредиторська заборгованість, розрахунки, постачальники, підрядники, платоспроможність, облік, підприємство.

Аннотация. Исследованы теоретические, организационные и методические аспекты организации учета расчетов с поставщиками и подрядчиками. Раскрыта сущность кредиторской задолженности. Выявлены проблемные вопросы учета расчетов с поставщиками и подрядчиками. Исследовано нормативно-правовое регулирование и порядок обобщения информации по расчетам с поставщиками и подрядчиками.

Ключевые слова: кредиторская задолженность, расчеты, поставщики, подрядчики, платежеспособность, учет, предприятие.

Summary. *Theoretical, organizational and methodical aspects of accounting calculation of with suppliers and contractors are investigated. The essence and economic characteristics of accounts payable are disclosed. Problematic issues of calculation with suppliers and contractors are revealed. The normative-legal regulation and the order of generalization of the information on calculations with suppliers and contractors are investigated.*

Key words: *accounts payable, calculations, suppliers, contractors, solvency, accounting, enterprise.*

Сучасні взаємовідносини між суб'єктами господарювання супроводжуються виникненням несвоєчасності розрахунків формуючи заборгованість. Своєчасне погашення зобов'язань сприяє стабільності розвитку відносин між контрагентами. Порушення умов погашення зобов'язань знижує платоспроможність суб'єктів господарювання, негативно впливає на ритмічність їх функціонування, позначається на фінансових результатах. Тому одним з пріоритетних напрямів в управлінні підприємством є удосконалення організації обліку інформації про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками. Своєчасний облік та контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками забезпечує формування повної та достовірної інформації про стан розрахунків із кредиторами підприємства за одержані матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги, необхідної внутрішнім та зовнішнім користувачам для управління та розвитку підприємства. Саме на основі цієї інформації визначається стратегія розвитку підприємства, реальний стан справ, досліджується можливість існування прихованих резервів. За таких умов питанню своєчасного відображення в обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками звертається особлива увага.

Питанням теоретико-методологічних і практичних аспектів щодо обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками приділяли увагу такі вітчизняні вчені: Ф. Бутинець, Л. Братчук, Ю. Верига, Г. Власюк, С. Голов, О. Гудзь, О. Петрук, П. Хомин, Е. Югас та інші. Дослідження проблематики обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками знаходить своє відображення і в працях зарубіжних вчених Л. Бернстайна, М. Ван Бреда, Е. Хендріксена та інших.

Зважаючи на існування значних науково-методичних доробок з обраної теми, не применшуючи їх значення у розв'язанні актуальних завдань при управлінні кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги підприємства, слід констатувати наявність низки істотних проблем обліково-аналітичного та контрольного забезпечення, що потребують вирішення, зокрема до таких слід віднести проблеми відсутності законодавчо закріпленого акту регламентації особливостей обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, чіткого визначення даного поняття, єдиних підходів до класифікації кредиторської заборгованості, недосконалості аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, що і зумовлює актуальність теми дослідження.

Слід зазначити, що на сьогодні є досить багато дискусій на тему вигод та втрат від своєчасності розрахунків з постачальниками та підрядниками. Розрахунки з постачальниками і підрядниками — це взаємні розрахунки підприємств за товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги. Однак, сучасні умови функціонування підприємств вказують керівникам на нові виклики з якими потрібно рахуватися, а не лише давати свою оцінку — «добре» чи «погано», Вибір найбільш оптимального варіанта повинен проходити з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників. Внутрішні чинники залежать і можуть бути змінені у процесі діяльності підприємства. Зовнішні чинники зазвичай, істотно не можуть бути змінені. Від правильної організації, а відповідно і безперервності даних розрахунків залежить стан усіх розрахунків підприємства, його фінансовий стан та платоспроможність. Тому особливо важливе значення в бухгалтерському обліку має оцінка розрахунків з постачальниками та підрядниками. Вона необхідна в процесі господарювання як при надходженні і вибутті активів, так і при виникненні прав та зобов'язань. Загальні правила оцінки зобов'язань визначаються головним чином ПСБО 11 та за окремими видами зобов'язань:

- ПСБО 14 «Оренда» — у зв'язку з орендою;
- ПСБО 17 «Податок на прибуток» — відстрочені у зв'язку з податком на прибуток;
- ПСБО 19 «Об'єднання підприємств», ПСБО 20 «Консолідована фінансова звітність», ПСБО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» — за операціями з пов'язаними сторонами;
- ПСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» — за операціями в іноземній валюті.

Дослідити і класифікувати підходи до оцінки зобов'язань, що використовуються у бухгалтерському обліку, за національною нормативною базою неможливо, оскільки в ній відсутній окремий документ, подібний до Концептуальної основи складання та подання фінансових звітів, який висвітлював би загальні підходи до оцінювання об'єктів бухгалтерського обліку. Тому звернемося до оцінки зобов'язань відповідно до Концептуальної основи, види якої викладені у табл. 1.

З табл. 1. видно, що зобов'язання у міжнародній практиці оцінюються за однією з чотирьох видів вартості: історичною, поточною, вартістю реалізації та теперішньою. Однак найчастіше основою оцінки, яку приймають суб'єкти господарювання для складання фінансових звітів, є історична собівартість. Вона, як правило, комбінується з іншими видами

Таблиця 1

Види оцінки зобов'язань

Вид оцінки	Характеристика
За історичною собівартістю	Зобов'язання відображаються за сумою надходження або за деяких інших обставин, та за сумами грошових коштів чи їх еквівалентів, що як очікується будуть сплачені з метою погашення зобов'язання в ході звичайної діяльності.
Оцінка зобов'язань за поточною собівартістю	Зобов'язання відображаються за недисконтованою сумою грошових коштів або за їх еквівалентів, яка була б необхідна для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності.
Оцінка зобов'язань за вартістю реалізації	Зобов'язання відображаються за вартістю їх погашень, тобто за недисконтованою сумою грошей, яка як очікується буде сплачена для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності.
За теперішньою вартістю	Зобов'язання відображаються за теперішньою дисконтованою вартістю майбутнього чистого вибуття грошових коштів, які як очікується будуть необхідні для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності.

Джерело: складено авторами

оцінки. Поточна вартість за методами визначення поділяється на поточну вартість придбання, експертну оцінку, справедливу оцінку.

Відповідно до Методичних рекомендацій розкриття методів обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги не є обов'язковим елементом облікової політики підприємства. Це зумовлено тим, що для обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги не існує альтернативних методів. Відповідно до принципу обачності (обережності, консерватизму), підприємству необхідно застосовувати в бухгалтерському обліку методи оцінки, які мають запобігати заниженню оцінки зобов'язань. Виходячи з вказаного принципу, облік кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги здійснюється лише одним методом — за вартістю, що зафіксована у первинних документах на дату її визнання.

Порядок класифікації та обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками визначається П(С)БО 11 «Зобов'язання». Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, як і всі поточні зобов'язання, відображається в балансі за сумою погашення [4]. Відповідно до П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», оцінка зобов'язань в операціях пов'язаних сторін може здійснюватися з використанням таких методів: порівнюваної неконтрольованої ціни; ціни перепродажу; «витрати

плюс»; балансової вартості [6]. Аналіз наукової літератури дає різнобічне уявлення про особливості класифікації кредиторської заборгованості, яку багато авторів називають зобов'язаннями, так як їй притаманні різні класифікаційні ознаки зобов'язань. З метою бухгалтерського обліку П(С)БО 11 класифікує зобов'язання наступним чином (рис. 1).

В умовах трансформації до міжнародних стандартів фінансової звітності, на нашу думку, для потреб бухгалтерського обліку достатнім буде поділ кредиторської заборгованості на поточну (короткострокову) та довгострокову. Така класифікація полегшить і zarazом актуалізує роботу бухгалтерської служби.

Відповідно до чинного законодавства оцінка розрахунків з постачальниками та підрядниками відображаються в балансі за сумою погашення. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками розпочинається з факту його визнання, оцінки та фіксування в системі рахунків з подальшим розкриттям у фінансовій звітності.

Для правильної організації ведення обліку розрахунків з постачальниками підприємству необхідно: по-перше, провести класифікацію такої заборгованості за терміном її погашення; по-друге, врахувати виконання умов погашення кредиторської заборгованості.

Важливу роль для правильної організації ведення обліку розрахунків з постачальниками відіграє

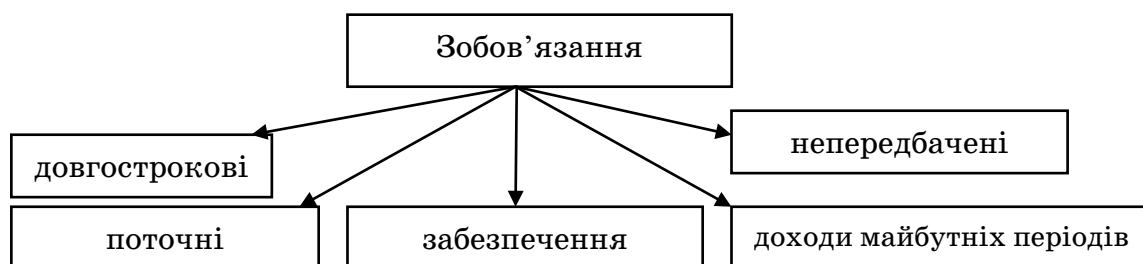

Рис. 1. Класифікація зобов'язань за П(С)БО 11 «Зобов'язання»

Джерело: складено авторами на основі [4]

Таблиця 2

Порядок застосування загального правила визначення місця постачання послуг

Умови застосування норми	Кому постачається послуга	На якій території постачається послуга	Що вважається місцем постачання послуги	Порядок оподаткування
Постачальник послуги зареєстрований на території України	Резиденту	На території України	Місцем постачання послуг — територія України	Послуга обкладається за ставкою 20% (з 01.01.2004 р. — 17%)
		За межами території України		
	Нерезиденту	На території України		
		За межами території України		
Постачальник послуги зареєстрований за межами України (нерезидент)	Резиденту	На території України	Місцем постачання послуг — за межами України	Послуга не є об'єктом оподаткування
		За межами території України		

Джерело: складено авторами на основі [3]

визначення місця постачання послуг, що зазначено у ст. 186 Податкового кодексу [3] (табл. 2).

Нормативно-правове забезпечення обліку поточних зобов'язань наведено у табл. 3

Інформація про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками знаходить своє відображення у фінансовій звітності підприємств. Порівняльна характеристика особливостей розкриття інформації щодо кредиторської заборгованості у звітності наведена на рис. 2.

При цьому різниця відображення в балансі полягає лише у відмінності структури статей вітчизняної та міжнародної звітності. За П(С)БО 11 «Зобов'язання» в Балансі (Звіті про фінансовий стан) всі поточні зобов'язання відображаються за сумою погашення, тобто у фінансовій звітності в розділі поточних зобов'язань відображається сума, яка буде фактично сплачена при погашенні такого зобов'язання. Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками представлені в III розділі «Поточні

Таблиця 3

Систематизація нормативно-правового забезпечення обліку поточних зобов'язань

Назва	Основні положення, що мають вплив на процес обліку
П(С)БО 11 «Зобов'язання» [4].	Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума належить до складу доходу звітного періоду. Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення.
П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [5].	Кредиторська заборгованість за імпорними контрактами визнається монетарною статтею й перераховується в результаті зміни курсу НБУ на дату здійснення розрахунків і дату балансу. Кредиторська заборгованість, що виникла в результаті отриманої передоплати, відноситься до немонетарних статей балансу. Сума попередньої оплати в іноземній валюті перераховується у валюту звітності із застосуванням валютного курсу на дату одержання авансу.
МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [1]	Суб'єкт господарювання класифікує зобов'язання як поточне, якщо: а) він сподівається погасити це зобов'язання в ході свого нормального операційного циклу; б) він утримує це зобов'язання в основному з метою продажу; в) зобов'язання підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців після звітного періоду; г) він не має безумовного права відстрочити погашення зобов'язання протягом як мінімум дванадцяти місяців після звітного періоду. Умови зобов'язання, які можуть, за вибором контрагента, привести до його погашення випуском інструментів власного капіталу, не впливають на класифікацію. Суб'єкт господарювання повинен класифікувати всі інші зобов'язання як непоточні.
МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [2]	Зобов'язання — існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди. Торговельна кредиторська заборгованість є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані чи надані, на які виставлені рахунки або які офіційно узгоджені з постачальником. Нарахування є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані або надані, але не були сплачені, на них не були виставлені рахунки або вони не були офіційно узгоджені з постачальником, разом із сумами, які підлягають виплаті працівникам (наприклад, суми, пов'язані з нарахованою оплатою відпусток).

Джерело: складено авторами на основі [1; 2; 4; 5]

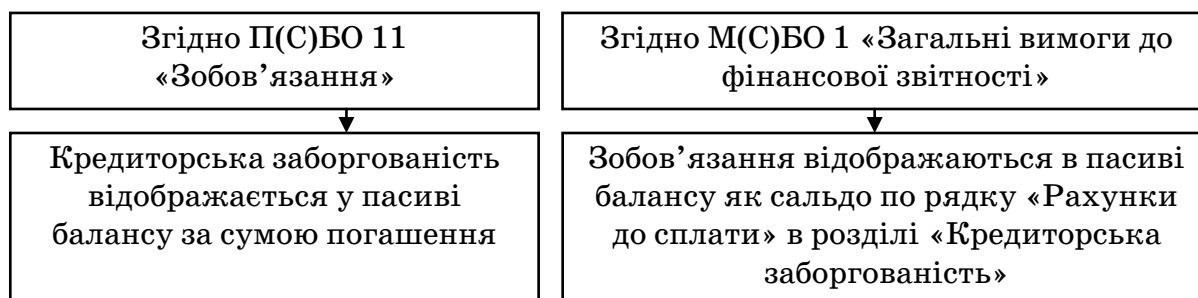

Рис. 2. Порівняльна характеристика підходів до розкриття інформації щодо кредиторської заборгованості у фінансовій звітності

Джерело: складено авторами на основі [1; 4]

зобов'язання і забезпечення» пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) рядком 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги». З 2013 р. підприємства почали складати фінансову звітність за новою формою. Зокрема, існують відмінності у відображенні інформації щодо кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги в новій формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан). Відображення інформації представлено на рис. 3.

Цей вид зобов'язань відображається також у Звіті про рух грошових коштів, а саме у формі № 3 в I розділі «Рух коштів у результаті операційної діяльності» рядком 3100 «Витрачання на оплату: товарів (робіт, послуг)» та у формі № 3-н в однойменному розділі рядком 3560 «Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань».

Процес постачання цінностей на підприємство є невід'ємною складовою його господарської діяль-

ності. Дана подія може спричинити до виникнення поточних зобов'язань на підприємстві, за якими воно має здійснювати постійний контроль та удосконалювати у зв'язку з цим процес облікового відображення такої заборгованості.

Нормативно-правове регулювання розрахунків з постачальниками та підрядниками здійснюється на основі значної законодавчої бази (Кодекси України (Податковий, Господарський, Цивільний), Закони України, П(С)БО, М(С)БО, інструкцій, методичних рекомендацій та ін.). Однак негативним моментом є відсутність виокремленого нормативно-правового акту, в якому би чітко визначалися правові аспекти регулювання саме розрахунків з постачальниками та підрядниками. Слід зазначити, що в більшості нормативно-правових актів кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги ототожнюється з зобов'язаннями.

Відображення інформації про розрахунки з постачальниками і підрядниками у балансі	
До 2013 року	З 2013 року
Баланс	Баланс (Звіт про фінансовий стан)
П(с)БО 2 «Баланс»	Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності
Розділ IV пасиву «Поточні зобов'язання»	Розділ III пасиву «Поточні зобов'язання і забезпечення»
Рядок 530 «Кредиторська заборгованість за товарами, роботами, послугами»	Рядок 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»
Сума заборгованості постачальників і підрядників за матеріальні цінності, виконані роботи, та отримані послуги (крім заборгованості, забезпеченої векселями)	

Рис. 3. Відображення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками в балансі підприємства

Джерело: складено авторами

Висновки і пропозиції. Дослідження теоретичних аспектів обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками дає змогу зробити наступні висновки:

- по-перше, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги — це заборгованість підприємства перед іншими особами, яку воно зобов'язано погасити в установлені терміни, а виникає вона лише тоді, коли дата виконання послуг (робіт, товарів) не відповідає даті їх фактичної оплати;
- по-друге, від правильної організації розрахунків з постачальниками і підрядниками залежить організація матеріального забезпечення й постачання відповідно до договірних зобов'язань і комерційних угод, а також платоспроможність та фінансовий стан підприємства в цілому;
- по-третє, відповідно до чинного законодавства оцінка розрахунків з постачальниками та підрядниками відображаються в балансі за сумою погашення, яку доцільно визнавати кредиторську заборгованість за наступних умов: якщо

їх оцінка може бути достовірно визначена; існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок погашення зобов'язань; підприємство визнає необхідність майбутніх платежів кредиторам; зобов'язання мають бути виконані незаперечно; суб'єкт, стосовно якого виникли боргові зобов'язання, має бути ідентифікований;

- по-четверте, в більшості нормативно-правових актів кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги ототожнюється з зобов'язаннями, проте відсутній виокремлений нормативно-правовий акт, в якому би чітко визначалися правові аспекти регулювання саме розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Отже розрахунки, маючи постійно діючий, динамічний характер потребують певних управлінських впливів, що виробляють на основі правильної організації їх обліку, яка забезпечує переробку чисельних потоків різноманітної економічної інформації.

Література

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 12.04.2018 р.).
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 12.04.2018р.).
3. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013. № 73. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 12.04.2018 р.).
4. Податковий Кодекс України № 2755-VI від 02 груд. 2010 р. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 12.04.2018 р.).
5. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Затверджене Наказом МФУ від 31.01.2000 р. № 20. Із змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 12.04.2018 р.).
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення 12.04.2018 р.).
7. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» Наказом МФУ від 18.06.2001 № 303 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01> (дата звернення 16.04.2018 р.).
8. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 12.04.2018 р.).

Губанов Олексій Андрійович

*магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Київського кооперативного інституту бізнесу і права*

Губанов Алексей Андреевич

*магістр спеціальності «Фінанси, банківське дело и страхование»
Київського кооперативного інституту бізнесу і права*

Gubanov Alexei

*Master of Specialty of Finance, Banking and Insurance of the
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

Охріменко Ігор Віталійович

*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Охрименко Игорь Витальевич

*доктор экономических наук,
професор кафедры финансов, банковского дела и страхования
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Okhrymenko Igor

*Doctor of Economics,
Professor of Department of Finance, Banking and Insurance
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО БІРЖОВОГО ФОНДОВОГО РИНКУ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО БИРЖЕВОГО ФОНДОВОГО РЫНКА

ACTUAL PROBLEMS OF DEVELOPMENT DOMESTIC EXCHANGE STOCK MARKET

Анотація. Досліджено актуальні проблеми розвитку вітчизняного біржового фондового ринку та запропонувати шляхи їх розв'язання

Ключові слова: біржа, фондовий ринок, цінні папери.

Аннотация. Исследованы актуальные проблемы развития отечественного биржевого фондового рынка и предложены пути их решения.

Ключевые слова: биржа, фондовый рынок, ценные бумаги.

Summary. Are investigated actual problems of development the national stock exchange market and offer ways of their solution.

Key words: stock exchange, stock market, securities.

Постановка проблеми. Створення умов для розвитку ринкової економічної моделі викликає потребу у створенні механізмів ефективного залучення та використання фінансових ресурсів. Саме

організований фондовий ринок за допомогою особливих інструментів — цінних паперів, виконує функції акумуляції та переміщення капіталів від інвесторів до виробництва, забезпечує ефективне

використання інвестиційних ресурсів, форму вторинний ринок для підвищення ліквідності. Формування і розвиток біржового ринку цінних паперів — це об’єктивний процес, покликаний сприяти розширенню ринкових відносин, інтеграції в систему світових ринку капіталу, який потрібно постійно досліджувати і актуалізувати.

Мета статті. Проаналізувати актуальні проблеми розвитку вітчизняного біржового фондового ринку та запропонувати шляхи їх розв’язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток біржового фондового ринку України та світу, методи його регулювання, побудови інфраструктури, поява та поширення різних цінних паперів тривалий час є предметом вивчення багатьох дослідників. Серед їх числа виділяються праці зарубіжних авторів Б. Грекхема, М. Грема, Ф. Фаббоці, Д. Швагера, В. Ваффета, Ч. Доу, В. Онїла, П. Пейтел, які сформуливали основні принципи, методичні підходи до оцінки та торгівлі цінними паперами, започаткували заснування технічного аналізу в біржовій торгівлі. Серед вітчизняних авторів слід виділити праці Є. Федорова, Н. Гришук, Ю. Безручко та інших, що досліджували розвиток фондових ринків ЄС, поширення їх практик у роботі національного фондового ринку.

Виклад основного матеріалу. Базою для розвитку фондового ринку є усвідомлення його місця в системі фінансового ринку, який є вищою ланкою економічної системи. Це пов’язано з необхідністю підвищення привабливості національного фондового ринку, в тому числі для іноземних інвесторів.

Подібна практика набула поширення в останні роки в ряді європейських країн, уряди яких створюють умови для притоку зовнішнього капіталу шляхом стимулювання операцій нерезидентів на національному ринку замість виходу великих національних корпорацій на міжнародні ринки капіталу.

Фондовий ринок — це абстрактне поняття, що служить для позначення сукупності дій і механізмів, що роблять можливими емісію та обіг в тому числі торгівлю цінними паперів та деривативів. Де-факто, біржовий фондовий ринок — це створення, первинний продаж і вторинна торгівля фінансовими, управлінськими, матеріальними зобов’язаннями різних суб’єктів економічної системи на спеціально оформленому постійно діючому ринку — біржі [1; 2].

У країнах розвинутих економік перерозподіл коштів на ринку цінних паперів здійснюється перш за все на фондових біржах. На сьогодні фондові біржі є символом економіки розвинутих країн, тобто зростає роль бірж як ринкового механізму. Відповідно в інфраструктурі фондового ринку біржі є одним із центральних елементів, який доповнюється позабіржовим сегментом. Останній все частіше і частіше копіює технології та підходи організованого сегменту.

Класична фондова біржа має відповідати таким ознакам: це централізований ринок, із фіксованим місцем торгівлі; наявні процедури підбору найкращих товарів — цінних паперів, що відповідають певним вимогам (лістинг); наявні процедури підбору відповідних операторів ринку насамперед торгівців цінними паперами — брокерів/дилерів; наявні рег-

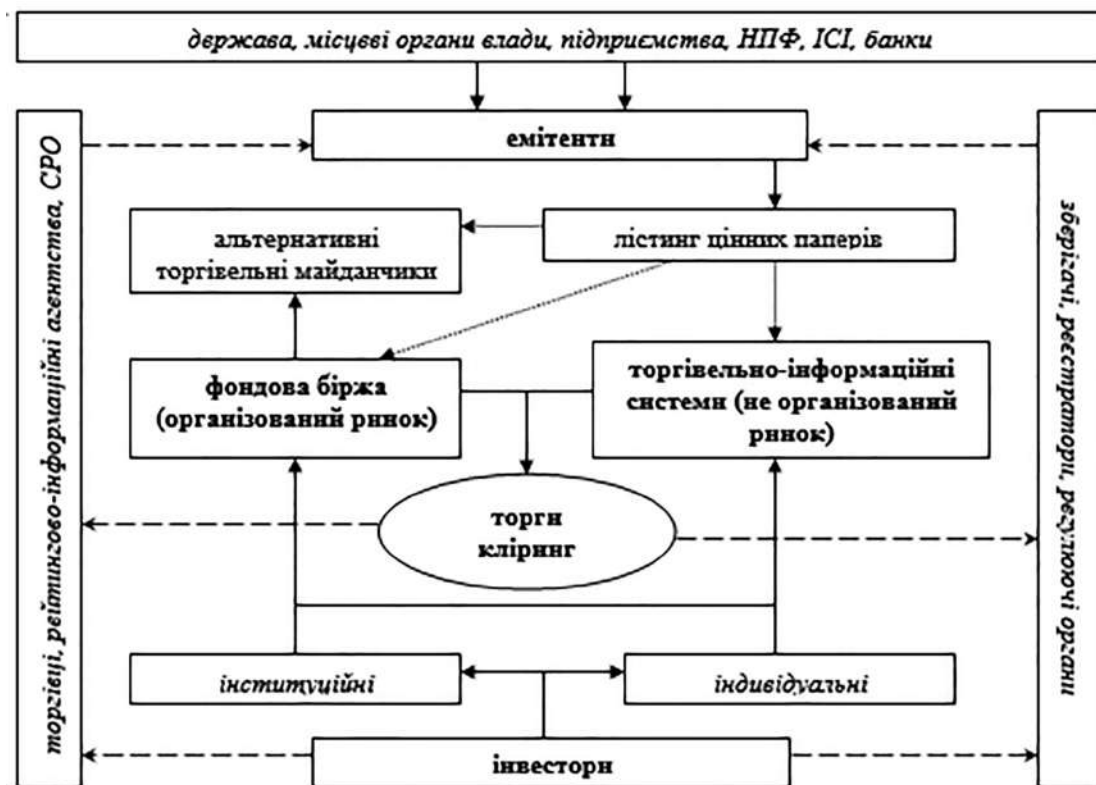

Рис. 1. Типова модель функціонування ринку цінних паперів

ламент торгівлі та виконання стандартних торгових процедур; централізована реєстрація операцій та розрахунків за ним; встановлення офіційних котировань на основі вільного ціноутворення в процесі конкуренції між учасниками біржових торгів [2].

Функціонування організованого фондового ринку поєднує інтереси різних господарюючих суб'єктів — державних регуляторів, індивідуальних та інституційних інвесторів, емітентів; формує власні структури для якісної роботи — торгові системи, клірингово-розрахункові та депозитарні і саморегульованні структури (рис. 1).

Як показують данні макроекономічного розвитку основу економічного зростання України становлять сільське господарство та переробка його продукції — 38%, енергетика — 14%, металургія — 12%. Економіка так і залишається економікою з низьким рівнем переробки, орієнтованою на експорт сировини, а не продукції з вищою доданою вартістю.

Останнє доводить необхідність активізації той частини ринку капіталів, які орієнтовані на інноваційні інвестиції та їх залучення через альтернативний ринок. В цілому інвестиційний клімат не сприяє розвитку фондового ринку, щорічний відтік інвестицій перевищує 3,3 млрд. дол. США (92 млрд. грн.), а кумулятивний ефект відтоку капіталу всього за 2015–2017 роки — це понад 13,7 млрд. дол. (385 млрд. грн.) або 12% від ВВП [5].

Саме низька корпоративна, економічна, етична культура власників підприємств (олігархічних структур) у поєднанні з корумпованістю та не професійністю владних структур найбільше стримує розвиток біржового ринку, дотримання вимог якого робить діяльність підприємства прозорою.

На біржовому ринку протягом останніх років спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами на трьох фондових біржах «Перспектива», «ПФТС» та Українська біржа, що консолідували 99% вартості біржових угод. Останнє доводить, що для відносно невеликої України і її економіки буде достатньо і однієї консолідованої фондової біржі. Незважаючи на тривалі пропозиції щодо консолідації фондових бірж, укрупнення і без того не великого вітчизняного біржового ринку цінних паперів, уніфікації технологій торгівлі, виконання угод і насичення біржових списків інструментами, український біржовий ринок залишається розпорошеним. Дану проблему можна вирішити насамперед рішенням самих операторів ринку і рішенням НКЦПФР щодо ліцензування.

У 2017 році частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на РЦП збільшилась та становила 43,9%. Порівнюючи з 2016 роком, обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі зменшився на 12,5% — до 205,79 млрд. грн, що еквівалентне 6,9% ВВП України. Протягом року більшість фондових бірж демонструють зниження обсягу біржових угод. Причиною такого падіння є різке зменшення не ринкових угод на організованому

ринку. В силу дії уже вище згаданих чинників частка біржового обороту склала у 2017 року — 43,9%, призупинивши до того понижувальну тенденцію, що діяла з 2013 по 2016 роки [4].

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом 2017 року зафіксовано з державними облігаціями України — 189,54 млрд. грн. 92,1% від загального обсягу у 2017р. Обмеживши монополії банків на купівлю ОВДП з їх реальною доходністю можна стимулювали ріст біржового обороту.

Станом на 2016 року частка фізичних осіб в сумарному торговому обороті біржі становила 21,9%. Частка фізичних осіб в розрізі ринків: фондовий ринок: у обсязі — 14,6%, в угодах — 47,2%; строковий ринок: в обсязі — 49,9%, в угодах — 60,6%. Одним із резервів для розвитку біржового ринку є підвищення фінансової грамотності населення, яке щорічно заощадує 200–350 млрд. грн. Залучення цих коштів у пенсійну систему, систему страхової медицини, колективні інвестиції та прямі інвестиції у акції та облігації реального сектору безсумнівно дасть знаний приріст і активізацію організованого ринку. Проте для цього насамперед потрібно анулювати відповідні ризики.

Незадовільність рівня розвитку інформаційного середовища ілюструють данні обізнаності учасників про біржові інструменти та їх застосування, розуміння основ біржової торгівлі. На основі цих даних нами як один із напрямків розвитку біржового ринку запропоновано удосконалити його інформаційну складову. Враховуючи існуючу практику функціонування біржового ринку слід розробити таку інформаційну модель, що більше сприятиме торгівлі і включатиме створення при біржі спеціального інформаційного комітету та інтегрованого розвитку відкритих баз даних професійних учасників ринку.

Крім того є і ніші проблеми сучасного розвитку українського ринку цінних паперів, що потребують вирішення. Вони зазначені нижче разом із авторськими шляхи їх вирішення — наступна таблиця 1.

Висновки. Сучасний стан вітчизняного ринку обмежений у розвитку його депресією, високими економічними, політичними, інфляційними і валютними ризиками, низьким внутрішнім ресурсом інституційних та приватних інвесторів, малою величиною та низькою ліквідністю. Найбільш стримуючими чинниками та проблемами розвитку українських фондових бірж є їх не консолідованість, фіктивність їх роботи, мала кількість ринкових емісій надійних емітентів, відсутність підтримки ліквідності маркет-мейкерами, зловживання із сторони емітентів через проведення корпоративних дій, що завдають збитків інверторам, мала кількість акцій у вільному обігу. В підсумку відзначимо, що налагоджена і розвинена система біржової торгівлі позитивно вплине на економічне зростання країни, її швидшу структурну перебудову, формування відкритого ефективного підприємництва.

Таблиця 1

Проблеми розвитку біржового фондового ринку та шляхи їх вирішення

Сучасні проблеми	Шляхи їх вирішення
Низька ліквідність та капіталізація українських компаній	<ul style="list-style-type: none"> – поширення знань про фондовий ринок та цінні папери — підвищення рівня фінансової грамотності населення (зараз заощадження населення у вигляді депозитів становлять понад — ½ трлн.грн. пере направлення 5–10% цієї суми підвищить капіталізацію на 25–50 млрд. грн.); – впровадження стимулюючих заходів для приватних інвесторів наприклад фіксація на 5–10 років низьких податкових ставок для оподаткування інвестиційних доходів на рівні 5% замість 17% з ПДФО, відсутність оподаткування при реінвестуванні цих доходів.
Обмежена кількість ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів	<ul style="list-style-type: none"> – переорієнтація первинних аукціонів Мінфіну, аукціонів з розміщення депозитних сертифікатів НБУ на їх проведення на уповноваженій фондовій біржі; – продаж заставних цінних паперів банків — банкрутів ФГВФО на уповноваженій фондовій біржі; – імплементація норм проекту закону про регульовані ринки щодо строкового ринку та його інструментів — деривативів, запуск торгів контрактами на с/г продукцію, енерго-ресурси, чорні метали.
Не завершеність реформи депозитарної системи та клірингової системи	<ul style="list-style-type: none"> – злиття в єдиний НД існуючих зараз НДУ і депозитарію НБУ; – усунення монополії розрахункового центру на клірингові розрахунки — повернення норм щодо надання Центральному контрагенту, який обслуговує біржу статусу клірингової установи за умови роботи за принципом DvP та застосування ризик-менеджменту; – грошові розрахунки за цп, що перебувають на біржі мають здійснюватися через НБУ, а поставка цп через НД – залучення професійних учасників включаючи банки до створення резервного фонду клірингової установи.
Розпорошеність біржової діяльності її незавершеність	<ul style="list-style-type: none"> – завершення консолідації фондових бірж на базі однієї фондової біржі з найновішими технологіями торгівлі; – посилення нормативів щодо засновницького капіталу, ПЗ, технології торгівлі фондової біржі для її ліцензування; – впровадження на біржі — альтернативних торгових майданчиків для молодих компаній з низькими показниками доходу і капіталу.
Продовження корпоративної реформи	<ul style="list-style-type: none"> – розробка та впровадження етичних стандартів для операторів ринку, посилення фінансової та адміністративної відповідальності за їх не дотримання; – введення у правління та наглядові ради ПАТ незалежно представника від міноритарних акціонерів з правом вето.

Джерело: власна розробка

Література

1. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. — Львів: Видавництво «Львівська політехніка», 2005. — 714 с.
2. Рынок ценных бумаг: Учебник для студентов вузов / Под ред. Е. Ф. Жукова. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. — с. 567.
3. Річний звіт НКЦПФР 2017 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/userfiles/content/58/1473066406.pdf>
4. Макроекономічні данні по Україні. Он-лайн база даних Мінфіну [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://minfin.com.ua/economy>

References

1. Zagorodniy AG, Voznyuk G. L. Financial and Economic Dictionary. — Lviv: Lvivska Polytechnic Publishing House, 2005. — 714 p.
2. Market of Securities: Textbook for students E. F. Zhukov — 3rd ed., Pererab. and add — M. : UNITI-DANA, 2009. — p. 567.
3. Annual Report 2017 National Securities and Stock Market Commission, available at: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1473066406.pdf
4. Macroeconomic data in Ukraine. On-line database of the Ministry of Finance [Electronic resource]. — Access mode: <https://minfin.com.ua/economy>

Губарев Олександр Олегович
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Харківська державна академія культури

Губарев Александр Олегович
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента и администрирования
Харьковская государственная академия культуры

Gubarev Oleksandr
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Administration
Kharkiv State Academy of Culture

ВИКОРИСТАННЯ АПАРАТУ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АППАРАТА НЕЧЕТКОЙ ЛОГИКИ ДЛЯ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

USE OF THE FUZZY LOGIC APPARATUS FOR ASSESSING THE FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті розглядається задача оцінки фінансової безпеки підприємства, для розв'язання якої пропонується скористатися математичним апаратом нечіткої логіки.

Ключові слова: нечітка логіка, математична модель, оцінка, фінансова безпека, підприємство.

Аннотация. В статье рассматривается задача оценки финансовой безопасности предприятия, для решения которой предлагается использовать математическим аппаратом нечеткой логики.

Ключевые слова: нечеткая логика, математическая модель, оценка, финансовая безопасность, предприятие.

Summary. The article considers the task of assessing the financial security of the enterprise, for the solution of which it is proposed to use the mathematical apparatus of fuzzy logic.

Key words: fuzzy logic, mathematical model, estimation, financial security, enterprise.

Постановка проблеми. Сучасне економічне середовище змушує менеджерів вітчизняних підприємств приймати управлінські рішення в умовах невизначеності, в яких їх господарська діяльність перебуває під загрозою впливу різного роду деструктивних чинників, що несуть собою зменшення фінансової стійкості, втрату платоспроможності та, навіть, призводять до банкрутства. Саме фінансова безпека поєднує в собі відносини з управління фінансовими ресурсами та оптимізації їх використання, а також фінансові інструменти, що забезпечують стабільну й ефективну діяльність підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці у сфері фінансової безпеки суб'єктів підприємництва приділяють увагу зарубіжні і вітчиз-

няні вчені такі як О. І. Барановський, І. А. Бланк, О. Д. Василик, К. С. Горячева, А. О. Єпіфанов, М. М. Єрмошенко, Г. П. Іванова, С. М. Ілляшенко, В. Г. Крижанівська, В. В. Ковальов, Е. М. Коротков, Л. О. Лігоненко, Т. М. Мельник та багато інших.

Метою статті є аналіз підходів та узагальнення методичного інструментарію дослідження і оцінки рівня фінансової безпеки підприємства та виявлення особливостей його практичного застосування.

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека підприємства — це такий його фінансовий стан, який характеризується, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатністю

фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи. Умовами забезпечення фінансової безпеки підприємства є: високий ступінь гармонізації й узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами оточуючого середовища та інтересами його персоналу; наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію: фінансових інтересів, місії і завдань; збалансованість і комплексність фінансових інструментів і технологій, які використовуються на підприємстві; постійний і динамічний розвиток фінансової системи підприємства [1].

У ході вивчення та аналізу літературних джерел було визначено, що усі запропоновані методики визначення рівня фінансової безпеки підприємства можна розділити на три великі групи:

- ті, що пропонують оцінювати рівень фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства;
- ті, що пропонують оцінювати рівень фінансової безпеки на основі визначення загального стану фінансової діяльності підприємства;
- ті, що пропонують визначати інтегральний показник фінансової безпеки підприємства [2].

Більшість науковців поділяють думку про необхідність використання в оцінці фінансової безпеки комплексного підходу, а тому вони пропонують технології інтегрального оцінювання фінансової безпеки підприємства [3–5].

Індикатори фінансової безпеки — це показники рівня його фінансової безпеки, що дають змогу виявити «больові» точки в його діяльності, визначити основні напрями і найбільш дієві способи підвищення ефективності його роботи [6].

Відповідно до умов комплексного підходу до оцінювання фінансової безпеки підприємства побудуємо економіко-математичну модель з використанням апарату нечіткої логіки на основі показників фінансової звітності ТОВ «Виробнича компанія «Оріон» за 2015–2017 рр. Це забезпечує високий рівень адекватності формалізації експертних знань про вплив показників фінансово-економічної діяльності підприємства на його фінансову безпеку. Ще однією перевагою моделі є «гнучкість» її структури, що дає можливість вводити в неї додаткові параметри чи вилучати наявні, розширювати діапазони варіації параметрів, змінювати взаємозв'язки між параметрами без зміни структури самої моделі [7; 8].

Запропонований підхід до аналізу фінансової безпеки підприємства з використанням апарату нечіткої логіки складається з наступних етапів.

Етап 1 (відбір показників). Формування набору окремих показників, які є найважливішими для оцінювання фінансової безпеки підприємства. Щоб уникнути дублювання показників з погляду їх значущості для аналізу, відібрані показники повинні оцінювати різні сторони фінансової діяльності підприємства.

Фінансова безпека підприємства (Y) може бути оцінена на основі значень узагальнених груп показників (факторів) [9]:

$$Y = f_Y(x_1, x_2, x_3, x_4) \quad (1)$$

Таблиця 1

Групи показників (факторів) фінансової безпеки ТОВ «Виробнича компанія «Оріон» за 2015–2017 рр.

Групи факторів	Позначення	Показники	Роки		
			2015 р.	2016 р.	2017 р.
Фінансова стійкість (X1)	X 1	Показник фінансового ризику	0,26	0,23	0,16
	X 12	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,79	0,81	0,86
	X 13	Коефіцієнт фінансової стабільності	3,78	4,94	6,07
	X 14	Коефіцієнт позичкового капіталу	0,26	0,23	0,16
Ліквідність та платоспроможність (X2)	X 21	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,24	0,10
	X 22	Коефіцієнт поточної ліквідності	3,55	3,59	4,43
	X 23	Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,32	2,41	2,61
	X 24	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	2,51	2,98	3,83
Ділова активність (X3)	X 31	Коефіцієнт оборотності активів	1,72	1,95	1,90
	X 32	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,30	1,47	1,42
	X 33	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,18	2,41	2,22
Ефективність управління (X4)	X 41	Коефіцієнт рентабельності активів	0,10	0,10	0,13
	X 42	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,13	0,13	0,15
	X 43	Показник розвитку підприємства	0,06	0,05	0,07

де x_i — відповідна i -та група показників.

У свою чергу, комплексне значення кожної з вказаних груп показників розраховане за наступними коефіцієнтами:

$$x_i = f_i(x_{i1}, \dots, x_{ij}), \quad i = \overline{1, N}, \quad j = \overline{1, M}, \quad (2)$$

де N — кількість узагальнених груп ($N = 4$); M — кількість показників у групі.

В табл. 1. наведено групи показників (факторів) фінансової безпеки ТОВ «Виробнича компанія «Оріон» за 2015–2017 рр.

Так, фінансова стійкість (X1) оцінена за наступними показниками: показник фінансового левериджу (ризик) X11, коефіцієнт фінансової незалежності (автономії, власного капіталу) X12, коефіцієнт фінансової стабільності X13, коефіцієнт позичкового капіталу X14:

$$x_1 = f_1(x_{11}, x_{12}, x_{13}, x_{14}). \quad (3)$$

Ліквідність та платоспроможність (X2) оцінена за наступними показниками: коефіцієнт абсолютної ліквідності X21, коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (покриття) X22, коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності X23, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості X24:

$$x_2 = f_2(x_{21}, x_{22}, x_{23}, x_{24}). \quad (4)$$

Ділова активність (X3) оцінена за наступними показниками: коефіцієнт оборотності активів X31, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості X32, коефіцієнт оборотності власного капіталу X33:

$$x_3 = f_3(x_{31}, x_{32}, x_{33}). \quad (5)$$

Ефективність управління (X4) оцінена за наступними показниками: коефіцієнт рентабельності акти-

вів X41, коефіцієнт рентабельності власного капіталу X42, показник розвитку підприємства X43:

$$x_4 = f_4(x_{41}, x_{42}, x_{43}). \quad (6)$$

У результаті ми отримали модель, що є по суті, нейронечіткою мережею. Так, нейронна мережа є багат шаровим перцептроном з одним внутрішнім шаром, а її вхідні, проміжні та вихідні параметри незалежно від своєї природи розглядаються як лінгвістичні змінні, що задані на своїх універсальних множинах і оцінюються за допомогою нечітких термів [9].

Етап 2 (значимість). Отже, поставимо у відповідність кожному показнику X_i рівень його значимості r_i для аналізу. Щоб оцінити цей рівень, необхідно розташувати всі показники в порядку убутання значимості таким чином, щоб виконувалося правило:

$$r_1 \geq r_2 \geq \dots \geq r_n. \quad (7)$$

Якщо система показників проранжована в порядку убутання їхньої важливості, то значимість i -того показника можна визначити за правилом Фішберна:

$$r_i = \frac{2(N - i + 1)}{(N + 1)N}, \quad i = \overline{1, N}, \quad (8)$$

де r_i — значення розрахованого рангу i -того показника;

N — загальна кількість груп показників, для яких розраховуються ранги;

i — порядковий номер показника (в порядку їх значимості).

Правило Фішберна відображає той факт, що про рівень значимості показників не відомо нічого, крім їх значимості відносно один одного. Тоді оцінка (3) відповідає максимуму ентропії наявної

Таблиця 2

Розрахунок вагових коефіцієнтів

Групи факторів	Позначення	Показники	Вага групи	Вага показника
Фінансова стійкість (X1)	X 11	Показник фінансового ризику	2/5	0,25
	X 12	Коефіцієнт фінансової незалежності		0,25
	X 13	Коефіцієнт фінансової стабільності		0,25
	X 14	Коефіцієнт позичкового капіталу		0,25
Ліквідність та платоспроможність (X2)	X 21	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	3/10	0,25
	X 22	Коефіцієнт поточної ліквідності		0,25
	X 23	Коефіцієнт швидкої ліквідності		0,25
	X 24	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості		0,25
Ділова активність (X3)	X 31	Коефіцієнт оборотності активів	1/5	0,33
	X 32	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості		0,33
	X 33	Коефіцієнт оборотності власного капіталу		0,33
Ефективність управління (X4)	X 41	Коефіцієнт рентабельності активів	1/10	0,33
	X 42	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу		0,33
	X 43	Показник розвитку підприємства		0,33

інформаційної невизначеності про об'єкт дослідження, тобто, дозволяє ОПР прийняти найкращі оціночні рішення в найгіршій інформаційній ситуації.

$$\sum_{i=1}^4 r_i = 1, \quad (9)$$

де r_i — ваги факторів фінансової безпеки підприємства, $i = 1, 4$. При цьому будемо вважати, що всі показники в групах є рівнозначними між собою, тобто вагові коефіцієнти для них будуть однаковими:

$$r_{ij} = 1 / M \quad i = \overline{1, N} \quad j = \overline{1, M}. \quad (10)$$

Тобто, маємо наступні ваги для груп показників:

$$r_1 = \frac{2}{5}, \quad r_2 = \frac{3}{10}, \quad r_3 = \frac{1}{5}, \quad r_4 = \frac{1}{10}. \quad (11)$$

Розрахунки вагових коефіцієнтів груп приведені в таблиці 2.

Етап 3 (лінгвістичні змінні). Для якісного оцінювання усіх рівнів економічних параметрів визначимо лінгвістичну змінну «Рівень показника», множина значень якої буде представлена наступними підмножинами (термами): ДН — «дуже низький» рівень; Н — «низький» рівень; С — «середній» рівень; В — «високий» рівень; ДВ — «дуже високий» рівень [9].

За всіма групами показників отримаємо згортання цих показників у межах відповідних груп за підрівнями:

$$A_a^i = \sum_{i=1}^n x_i^r \times r_i, \quad (12)$$

де $A_a \in \{ \text{«Фінансова стійкість»}, \text{«Ліквідність та платоспроможність»}, \text{«Ділова активність»}, \text{«Ефективність управління»} \}$;

l — нечіткий рівень відповідної групи показників, $l \in \{ \text{«ДН»}, \text{«Н»}, \text{«Ср»}, \text{«В»}, \text{«ДВ»} \}$;

n — кількість показників відповідної групи;

x_i^r — відповідні показники даної групи;

r_i — ваги показників відповідної групи.

Відповідні розрахунки наведені в таблиці 3.

Етап 4 (оцінювання значень кінцевої лінгвістичної змінної).

Для оцінки комплексного показника рівня фінансової безпеки підприємства було формалізовано вигляд інтегрального показника, тобто описані ті рівні, за якими проводилася комплексна оцінка рейтингу підприємства.

Ґрунтуючись на типи фінансової стійкості виділимо нечіткі підмножини для інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства:

- 1) фінансова небезпека (FunS) — підприємство характеризується як таке, що має дуже низьку фінансову стійкість, воно знаходиться на межі банкрутства, за якого запаси і витрати більші суми власних оборотних коштів, кредитів під товарно-матеріальні цінності;
- 2) хитлива фінансова безпека (LFS) — ситуація, за якої відбувається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відтворення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок залучення тимчасово вільних джерел засобів в оборот підприємства;
- 3) нормальна фінансова безпека (NFS) — гарантується платоспроможність підприємства;
- 4) висока фінансова безпека (HFS) — підприємство характеризується високою фінансовою стабільністю, має високий запас конкурентоспроможності;
- 5) абсолютна фінансова безпека (AFS) — фінансовий стан підприємства стабільний, такий, що швидко

Таблиця 3

Згортання показників у межах відповідних груп за підрівнями

Групи факторів	Позначення	Показники	x_i^r	A_a	Σ
Фінансова стійкість (X1)	X 11	Показник фінансового ризику	0,32	0,16	0,963
	X 12	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,83	0,23	
	X 13	Коефіцієнт фінансової стабільності	4,11	0,44	
	X 14	Коефіцієнт позичкового капіталу	0,21	0,13	
Ліквідність та платоспроможність (X2)	X 21	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,11	0,13	1,154
	X 22	Коефіцієнт поточної ліквідності	3,80	0,37	
	X 23	Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,41	0,33	
	X 24	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	2,41	0,33	
Ділова активність (X3)	X 31	Коефіцієнт оборотності активів	1,74	0,37	1,123
	X 32	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,80	0,37	
	X 33	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,11	0,38	
Ефективність управління (X4)	X 41	Коефіцієнт рентабельності активів	0,10	0,26	0,781
	X 42	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,13	0,27	
	X 43	Показник розвитку підприємства	0,06	0,25	

Таблиця 4

Класифікація інтегрального показника фінансової безпеки підприємства

Значення інтегрального показника	Підмножини для інтегральної оцінки фінансової безпеки				
	FunS	LFS	NFS	HFS	AFS
0–0,15	1				
0,15–0,25	(0,25-value)*10	(value-0,15)*10			
0,25–0,35		1			
0,35–0,45		(0,45-value)*10	(value-0,35)*10		
0,45–0,55			1		
0,55–0,65			(0,65-value)*10	(value-0,55)*10	
0,65–0,75				1	
0,75–0,85				(0,85-value)*10	(value-0,75)*10
0,85–1,0					1

розвивається, характеризується досить високим рівнем платоспроможності у порівнянні з іншими підприємствами.

Класифікацію інтегрального показника фінансової безпеки підприємства за виділеними нечіткими рівнями наведено в таблиці 4.

Для розрахунку комплексного показника фінансової безпеки підприємства необхідно виконати розрахунок ваг для кожного з нечітких підрівнів інтегральної оцінки. За вагу приймемо середини інтервалів кожної з підмножин.

Таблиця 5

Ваги нечітких підрівнів для комплексного показника фінансової безпеки підприємства

Ваги вузлових точок класифікатора	ДВ	Н	С	В	ДВ
	w1	w2	w3	w4	w5

Таблиця 6

Розрахунок ваг нечітких підрівнів для комплексного показника фінансової безпеки ТОВ «Виробнича компанія «Оріон»

Позначення	Показники	Ваги вузлових точок класифікатора				
		А	w			
			ДВ	Н	С	В
X 11	Показник фінансового ризику	0,16	0,42	0,08		
X 12	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,23	0,18	0,80		
X 13	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,44		0,10	0,90	
X 14	Коефіцієнт позичкового капіталу	0,13	1,00			
X 21	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,13	1,00			
X 22	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,37		0,77	0,23	
X 23	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,33		1,00		
X 24	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,33		1,00		
X 31	Коефіцієнт оборотності активів	0,37		0,81	0,19	
X 32	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,37		0,79	0,21	
X 33	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,38		0,67	0,33	
X 41	Коефіцієнт рентабельності активів	0,26		1,00		
X 42	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,27		1,00		
X 43	Показник розвитку підприємства	0,25		0,01	0,99	

Таблиця 7

Інтегральна оцінка для i -ї групи показників фінансової безпеки ТОВ «Виробнича компанія «Оріон»

Групи факторів	Позначення	$w^j A^l$					Σ	I_i^{int}
		FunS	LFS	NFS	HFS	AFS		
Фінансова стійкість (X1)	X 11	0,066	0,013				0,079	0,880
	X 12	0,042	0,185				0,228	
	X 13		0,045	0,396			0,441	
	X 14	0,133					0,133	
Ліквідність та платоспроможність (X2)	X 21	0,129					0,129	1,154
	X 22		0,287	0,087			0,373	
	X 23		0,326				0,326	
	X 24		0,325				0,325	
Ділова активність (X3)	X 31		0,300	0,069			0,369	1,123
	X 32		0,292	0,079			0,371	
	X 33		0,256	0,128			0,383	
Ефективність управління (X4)	X 41		0,263				0,263	0,781
	X 42		0,269				0,269	
	X 43		0,002	0,248			0,249	

Створимо таблицю, що відображає ваги нечітких підрівнів для комплексного показника оцінки фінансової безпеки підприємства (табл. 5).

Зробимо відповідні розрахунки і занесемо їх до табл. 6.

Інтегральну оцінку для i -ї групи показників фінансової безпеки підприємства можемо розрахувати наступним чином:

$$I_i^{\text{int}} = \sum_{l=1}^5 w^l A^l. \quad (13)$$

Відповідні розрахунки наведено в табл. 7.

Інтегральну оцінку фінансової безпеки підприємства розрахуємо за наступною формулою:

$$I = \sum_{i=1}^3 I_i^{\text{int}} \times r_i. \quad (14)$$

Отже, для підприємства ТОВ «Виробнича компанія «Оріон» розраховане значення інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства дорівнюватиме:

$$I = 0,880 \times 0,4 + 1,154 \times 0,3 + 1,123 \times 0,2 + 0,781 \times 0,1 = 1,009 \quad (15)$$

Значення інтегральної оцінки означає, що підприємство абсолютно фінансово безпечно, фінансовий

стан підприємства стабільний, такий, що швидко розвивається, характеризується досить високим рівнем платоспроможності. Також слід відмітити те, що має дуже високий рівень фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, ділової активності та високий рівень ефективності управління.

Висновки. В результаті проведеного наукового дослідження узагальнено математичну модель оцінки фінансової безпеки підприємства, в основу якої покладено математичний апарат теорії нечіткої логіки. Суттєвою перевагою даної моделі є те, що зв'язок між вхідними і вихідним параметрами описується за допомогою відомих фінансових показників. Розглянута модель характеризується гнучкістю та адаптивністю до мінливих ринкових умов. Запропонований метод надає можливість настроювання моделі на конкретні умови і специфіку роботи підприємства. Використання даної моделі на основі нечітко-множинного підходу сприятиме отриманню обґрунтованих даних про сучасний стан фінансової безпеки підприємства та відповідних рекомендацій щодо формування стратегій управління ним.

Література

1. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є. П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 8. — С. 172–181.
2. Матвійчук Л. О. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства / Л. О. Матвійчук // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. — 2010. — № 4(54). — С. 330–332.
3. Портнова Г. О. Фінансова безпека підприємства: сучасні погляди щодо сутності та оцінки [Електронний ресурс] / Г. О. Портнова, В. М. Антоненко. — 2012. — Режим доступу: <http://ea.donntu.org:8080/handle/123456789/25447>

4. Бадаева О. Н. Оценка финансовой безопасности малых и средних предприятий [Электронный ресурс] / О. Н. Бадаева, Е. В. Цупко // Российское предпринимательство. — 2013. — № 14(236). — С. 71–83. — Режим доступа: <http://www.creativeconomy.ru/articles/29187/>
5. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия [Электронный ресурс] / И. А. Бланк. — К.: Ника-Центр: Эльга, 2004. — 784 с. — Режим доступа: <http://www.ozon.ru/context/detail/id/4285883/>
6. Кожанова Є. П. Економічний аналіз: [навч. посібн. для самостійного вивчення дисципліни] / Є. П. Кожанова, І. П. Отенко. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003. — 208 с.
7. Бочарников В. П. Fuzzy-технология: Математические основы. Практика моделирования в экономике / В. П. Бочарников — Санкт-Петербург: Наука, РАН, 2001. — 28 с.
8. Матвійчук А. В. Аналіз та прогнозування розвитку фінансово-економічних систем із використанням теорії нечіткої логіки [монографія] / А. В. Матвійчук — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 206 с.
9. Ротштейн О. П. Інтелектуальні технології ідентифікації: нечіткі множини, генетичні алгоритми, нейронні мережі / О. П. Ротштейн — Вінниця: Універсум-Вінниця, 1999. — 320 с.

УДК 658:821

Дергоусова Алла Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри маркетингу

Український державний університет залізничного транспорту

Дергоусова Алла Александровна

кандидат экономических наук, доцент,

доцент кафедры маркетинга

Украинский государственный университет железнодорожного транспорта

Derhousova Alla

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Marketing

Ukrainian State University of Railway Transport

Белевцова Каріна Ігорівна

магістр

Українського державного університету залізничного транспорту

Белевцова Карина Игоревна

магистр

Украинского государственного университета железнодорожного транспорта

Belevtsova Karina

Master of the

Ukrainian State University of Railway Transport

**ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА
ПУТИ УЛУЧШЕНИЯ КОММУНИКАЦИОННОЙ
ПОЛИТИКИ ПРЕДПРИЯТИЯ
WAYS TO IMPROVE COMMUNICATION
COMPANY POLICIES**

Анотація. У роботі розглянуто сутність маркетингових комунікацій, основні їх інструменти. Досліджено основні аспекти впливу комунікацій на маркетингову діяльність підприємства. Запропоновано шляхи підвищення ефективності застосування маркетингових комунікацій на підприємстві.

Ключові слова: маркетингові комунікацій, комунікаційний процес, комунікаційна стратегія, позиціонування, стратегія розвитку.

Аннотация. В работе рассмотрены сущность маркетинговых коммуникаций, основные их инструменты. Исследованы основные аспекты влияния коммуникаций на маркетинговую деятельность предприятия. Предложены пути повышения эффективности применения маркетинговых коммуникаций на предприятии.

Ключевые слова: маркетинговые коммуникаций, коммуникационный процесс, коммуникационная стратегия, позиционирование, стратегия развития.

Summary. The article deals with the essence of marketing communications, the main tools. The main aspects of the influence of communications on the marketing activity of the enterprise are investigated. The ways of increasing the effectiveness of marketing communications in the enterprise are proposed.

Key words: marketing communications, communication process, communication strategy, positioning, development strategy.

Постановка проблеми. Сьогодні роль маркетингу в компанії зросла, що позначилося на зростаючій важливості використання різних новітніх інструментів маркетингових комунікацій. Маркетинг, як і будь-яка наука, не стоїть на місці. При застосуванні маркетингових комунікацій постійно з'являються нові підходи та інструменти. Крім того, маркетингові комунікації відіграють досить значну роль в конкурентній боротьбі підприємства, дають йому можливість зайняти своє місце як на ринку, так і в підсвідомості споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам дослідження комунікаційної діяльності підприємств та розробленню системи просування присвячені наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців. Таких як: Бернет Дж., С. С. Гаркавенко, Діброва Т. Г., Котлер Ф., Моріарті С., Панкратов Ф. Г., Персі Л., Попова Ж. Г., Ромат Є. В., Россістер Дж., Уеллс У., Шульц Д. та ін. Разом з тим, питання щодо застосування ефективних новітніх засобів комунікаційної політики потребують подальшого, глибшого дослідження.

Метою даного дослідження є визначення особливостей здійснення управління маркетинговими комунікаціями на підприємстві, визначення основних проблем та перспективних напрямків покращення просування компанії Vodo в рамках її стратегічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Оскільки найчастіше маркетингові комунікації ототожнюють з просуванням продукції, це призводить до помилкового розуміння їх сутності і, як наслідок, до нераціонального застосування потенціалу маркетингових комунікацій у ринковій діяльності підприємств. Аналіз теорій дозволив установити, що маркетингові комунікації є ширшим поняттям від просування продукції завдяки наявності багатосторонніх комунікативних зв'язків між ринковими суб'єктами не тільки під час надходження товару від виробника до споживача, а й під час дослідження ринку, розроблення нового товару, налагоджування поставок сировини та матеріалів, виконання фінансово-розрахункових операцій, створення позитивного іміджу підприємства, формування відносин з громадськістю. Рациональне використання маркетингових

комунікацій є основою для створення стійкого позитивного іміджу підприємства. Це дає ефект придбання компанією певної ринкової сили, зміцнює її позиції, полегшує доступ фірми до фінансових, інформаційних, трудових ресурсів.

Маркетингові комунікації — це комплексна система взаємодії з внутрішнім та зовнішнім середовищем підприємства пов'язана з процесом керування руху товару(послуги) на всіх етапах існування.

Підприємства постійно удосконалюють свою діяльність, намагаючись реалізувати свої цілі:

- проінформувати перспективних споживачів про свій продукт, послуги, умови продажів;
- переконати покупця віддати перевагу саме цим товарам і маркам;
- зробити покупки в певних магазинах, відвідати саме ці розважальні заходи та інше;
- змусити покупця діяти, тобто купити те, що ринок пропонує в даний момент, а не відкладати покупку на майбутнє.

Ці цілі досягаються за допомогою реклами, продавців, назв магазинів, оформлення вітрин, упаковки, розсилки літератури, роздачі безкоштовних зразків, купонів, прес-релізів та інших комунікаційних видів діяльності. Сукупність вищезгаданих способів досягнення цілей називається управлінням просуванням або маркетинговими комунікаціями [2].

Для найбільш ефективного впливу на споживачів і забезпечення стійкої роботи підприємства в рамках загальної маркетингової стратегії розвитку розробляють відповідну комунікаційну стратегію. Вона реалізується завдяки використанню окремих елементів.

Процес розробки комунікаційної стратегії у загальному вигляді представляє ряд послідовних етапів, які зображено на рис 1.

Головна мета комунікаційної стратегії — стимулювання попиту, тобто збільшення чи збереження попиту на колишньому рівні в разі його падіння.

У першому випадку акцент робиться на товар, у другому — на марку, торговий знак, формуючи ставлення споживача до всіх товарів даного підприємства.

Отже, якщо у маркетингових комунікацій є ціль, то для її досягнення існують завдання, які вони вирішують.

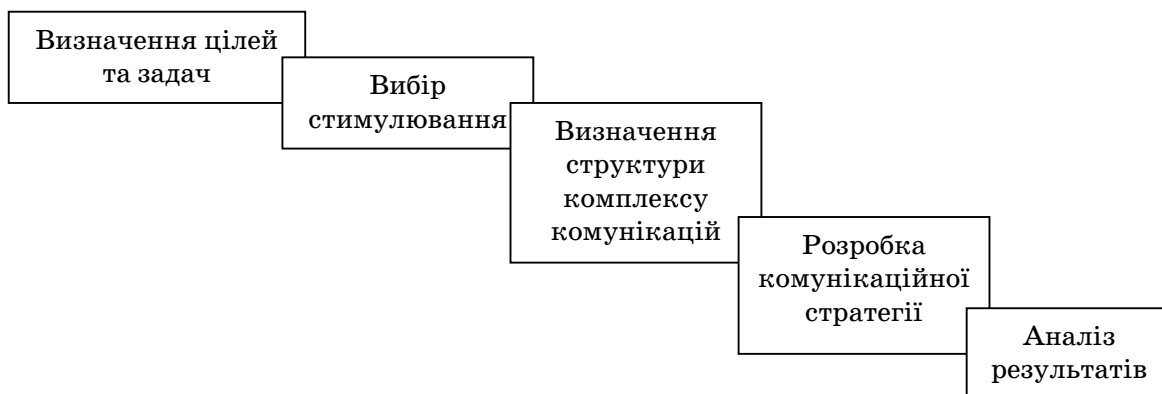

Рис. 1. Етапи розробки комунікаційної стратегії [1]

Основними завданнями маркетингових комунікацій є [4]:

- 1) інформування (переважає на етапі виведення товару на ринок, коли стоїть завдання створення первинного попиту) — повідомлення ринку про новинку чи про нове застосування існуючого товару, інформування про зміну ціни, пояснення принципів дії товару, опис послуг, що здійснюються, виправлення неправильних уявлень чи розсіювання побоювань споживача, формування образу фірми/товару/марки.
- 2) умовляння (переважає на етапі росту, коли стоїть завдання формування вибіркового попиту) — формування переваги до марки/товару/фірми, заохочення до переключення на іншу марку, зміна сприйняття споживачем властивостей товару, переконання споживача не відкладаючи зробити покупку, переконання споживача прийняти торгового агента. Порівняльна реклама прагне затвердити переваги однієї марки за рахунок порівняння її з однією чи декількома марками в рамках товарного класу.
- 3) нагадування (переважає на етапі зрілості, щоб змусити споживача згадати про товар) — нагадування споживачам про те, що товар може знадобитися їм у найближчому майбутньому, нагадування споживачам про те, де можна купити товар, утримання товару в пам'яті споживачів у періоди міжсезоння, підтримка поінформованості про товар на вищому рівні. Також є підкріплювальна реклама, що прагне запевнити нинішніх покупців у правильності зробленого вибору.

Маркетингові комунікації є основою для всіх сфер ринкової діяльності, мета яких — досягнення успіхів у процесі задоволення сукупних потреб суспільства. Вони застосовуються як ефективний інструмент маркетингу, що включає практику доведення до споживачів необхідної для підприємства інформації, та розглядаються як процес управління рухом товарів на всіх етапах — у момент виведення товару на ринок, перед реалізацією, під час здійснення акту продажу та по завершенні процесу споживання. Специфічними ознаками маркетингових комунікацій, що дають змогу виокремити їх із системи масових комунікацій є [3]:

1. Маркетингові комунікації є інтегрованими. Як показує практика, для отримання адекватного витраченим ресурсам ефекту підприємство має ретельно планувати та координувати численні напрями комунікацій: реклами, прямого маркетингу, особистого продажу, стимулювання продажу, паблік рілейшнз, виставок, ярмарків тощо. Лише комплексне поєднання різних інструментів створює можливість отримання всебічного й ефективного впливу на контактні аудиторії.

2. Маркетингові комунікації мають цілеспрямований характер. До початку маркетингових комунікацій необхідно провести позиціонування підприємства та його товарів на ринках продажу

товарів, тобто чітко визначити цільову аудиторію, її ставлення до товарів даного підприємства та його конкурентів, мотивацію покупців.

3. Для маркетингових комунікацій характерна повторюваність повідомлень. Цільова аудиторія має пройти такі етапи пізнання інформації про виробника та його продукцію, як незнання, ознайомлення, знання, доброзичливе ставлення, розуміння переваги, переконання, купівля, повторна купівля. На цих етапах вирішуються такі завдання маркетингових комунікацій: пред'явлення інформації про виробника та його товари; формування іміджу виробника та його товарів, тобто формування сприятливого ставлення до них, спонукання до дії — купівлі та повторної купівлі.

Кінцеве завдання маркетингових комунікацій полягає в отриманні очікуваного ефекту від використання комплексу заходів цілеспрямованого впливу на контактні аудиторії [4].

Реалізація комунікаційної політики підприємства здійснюється завдяки комплексу маркетингових комунікацій, які включають певні інструменти просування. Ці інструменти маркетингових комунікацій складають *promotion-mix*, до складу якого входять основні засоби, синтетичні та, так звані, новітні (рис. 2).

Не дивлячись на те, що певні інструменти вважаються новітніми, вони вже досить давно й ефективно застосовуються великими і не дуже підприємствами для просування власної продукції.

Компанія *Vodo* існує на ринку послуг вже 9 років. На поточний час працює в трьох напрямках:

- *Vodo* — калейдоскоп вражень;
- *Vodo Travel* — організація туристичних подорожей VIP категорії;
- *Vodo card* — активація карток відомих брендів.

Місія компанії — дарувати тільки позитивні емоції всім клієнтам. Бренд співпрацює тільки з найкращими партнерами, і завжди звертає увагу на зворотний зв'язок від клієнтів, щоб розуміти наскільки якісно було надано ту чи іншу послугу.

Нажаль, при тому, що бренд пропонує велику кількість різноманітних послуг в сфері розваг, здоров'я, спорту, туризму тощо, він не досить відомий серед українців. Краще з цією торговою маркою знайомі кияни, адже на початку свого існування було проведено широкомасштабну рекламну кампанію в м. Київ, яка коштувала 7 млн. доларів США на рік.

На сьогодні компанія працює не у всіх містах України, а лише в Києві, Одесі, Львові, Харкові та Дніпрі. При цьому окрім Києва в інших містах не проводиться ніяких рекламних заходів, окрім SEO-оптимізації сайтів.

З метою удосконалення маркетингової комунікаційної політики підприємства доцільно застосувати комплекс маркетингових інструментів, щоби залучити більше потенційних клієнтів саме в Одесі, Львові, Харкові та Дніпрі. Адже лише 14% цільової аудиторії знають про *Vodo*.

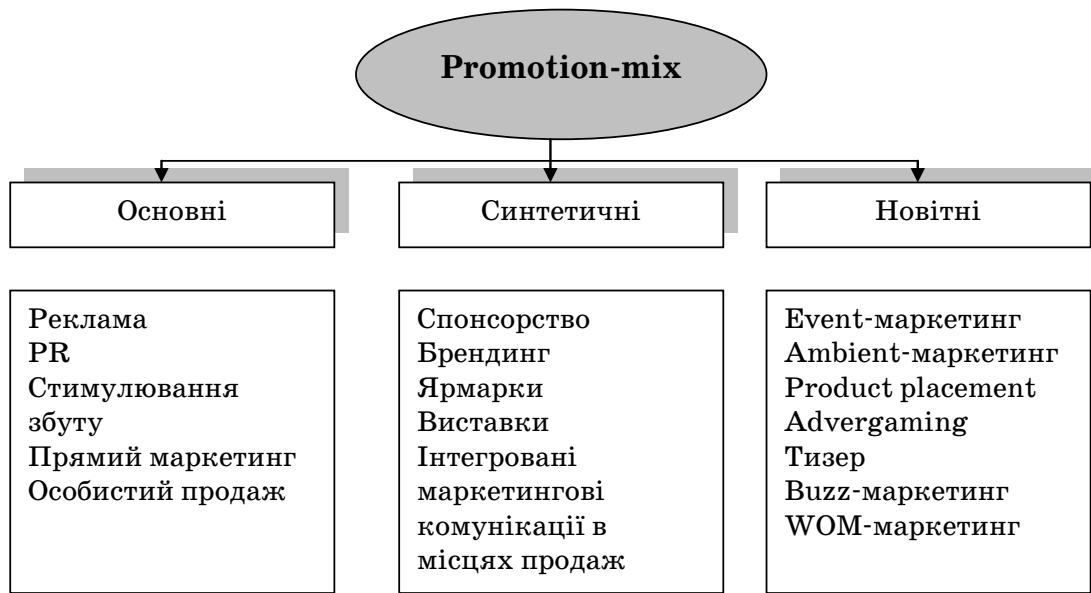

Рис. 2. Складові promotion-mix

Підприємству пропонується застосування таких інструментів:

- розробка PR-кампанії для популяризації бренду;
- розробка заходів event-маркетингу;
- використання ambient-маркетингу в місцях з великим скупченням потенційних клієнтів: біля ВНЗ, на зупинках, в метро;
- Buzz-маркетинг — сформувати тренд щодо користування послугами Vodo;
- WOM-маркетингу — забезпечити «вірусне» поширення інформації про бренд в Instagram та інших соціальних мережах.

Важливим етапом покращення комунікаційної політики Vodo є формування яскравих вражень від користування послугами компанії, тобто усвідомлення, що ти отримуєш по-справжньому найкращий подарунок.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, забезпечення розвитку підприємства та конкурентоспро-

можності його бренду в сучасних умовах неможливе без інтенсивного використання комплексу маркетингових комунікацій, спрямованих на інформування, переконання, нагадування контактним аудиторіям про продукцію підприємства, а також створення та підтримання на високому рівні його іміджу.

Для компанії Vodo важливими етапами покращення комунікаційної політики є:

- збудувати знання категорії та бренду Vodo;
- донести повідомлення «Vodo — вау-подарунок, який точно сподобається».

Таким чином, для компанії сьогодні актуальним є ребрендинг з подальшим формуванням знання Vodo, як компанії, що є спільнотою живих людей, які спілкуються із живими людьми.

Перспективами подальших досліджень є розроблення системи оцінювання ефективності системи маркетингових комунікацій компанії, що дасть можливість подальшого удосконалення її комунікативної політики.

Література

1. Блайд Джим. Маркетингові комунікації: Що? Як? І чому? [Пер. з англ. В.О. Шагоян]. — Дніпропетровськ: Баланс-Клуб, 2004. — 368 с.
2. Дайан А. Реклама [Пер. з англ. В.А. Петрова]. — СПб.: Видавничий Дім «Нева», 2003. — 128 с.
3. Пілько А.Д. Сучасні тенденції розвитку моделей маркетингових комунікацій / А.Д. Пілько, О.М. Лукан // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. — 2011. — Випуск VII, Т. 2. — С. 253–260.
4. Приймак Т.О. Маркетингові комунікації на сучасному ринку: Навч. посібн. — К.: МАУП, 2003. — 200 с.

References

1. Blajd Džym. Marketynhovi komunikaciji: Ščo? Jak? I čomu? [Per. z anhl. V.O. Šahojan]. — Dnipropetrovsk: Balans-Klub, 2004. — 368 s.
2. Dajan A. Reklama [Per. z anhl. V.A. Petrova]. — SPb.: Vydavnyčyj Dim «Neva», 2003. — 128 s.
3. Pil'ko A. D. Sučasni tendenciji rozvytku modelej marketynhovyx komunikacij / A. D. Pil'ko, O. M. Lukan // Aktual'ni problemy rozvytku ekonomiky rehionu. — 2011. — Vypusk VII, T.2. — S. 253–260.
4. Pryjmak T. O. Marketynhovi komunikaciji na sučasnomu rynku: Navč. posibn. — K.: MAUP, 2003. — 200 s.

Джаксімбаєв Василь Володимирович

*магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Київського кооперативного інституту бізнесу і права*

Джаксімбаєв Василий Владимирович

*магістр спеціальності «Фінанси, банківське дело и страхование»
Київського кооперативного інституту бізнесу і права*

Jaksimbayev Vasyl

*Master of Specialty of Finance, Banking and Insurance of the
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

Охріменко Ігор Віталійович

*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Охрименко Игорь Витальевич

*доктор экономических наук,
професор кафедры финансов, банковского дела и страхования
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Okhrymenko Igor

*Doctor of Economics,
Professor of Department of Finance, Banking and Insurance
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БІРЖОВОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ДЕРИВАТИВІВ

СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ БИРЖЕВОГО РЫНКА ФИНАНСОВЫХ ДЕРИВАТИВОВ

STRATEGY OF DEVELOPMENT FOR THE EXCHANGE MARKET FINANCIAL DERIVATIVES

Анотація. Досліджено тенденції розвитку вітчизняного ринку фінансових деривативів і запропоновано стратегічні напрями його розвитку.

Ключові слова: стратегія, біржовий ринок, фінансові деривативи.

Аннотация. Исследованы тенденции развития отечественного рынка финансовых деривативов и предложены стратегические его направления развития.

Ключевые слова: стратегия, биржевой рынок, финансовые деривативы.

Summary. The tendencies of development of the domestic market of financial derivatives are investigated and strategic directions of its development are proposed.

Key words: Strategy, stock market, financial derivatives.

Постановка проблеми. На початку ХХІ ст. розвиток світової економіки характеризується підвищеною ціновою нестабільністю. Волатильність на ринках набула небувалих розмірів, вирос-

ли швидкість, частота та амплітуда цінових коливань. Час від часу трапляються так звані цінові «шоки», наприклад у 1987, 1997, 2000 та 2004 роках різке зростання цін на нафту викликали

кризові явища на всіх ринках, в тому числі фінансових, де після краху Бреттон-Вудської системи перестав існувати стабілізуючий фактор валютних курсів, інфляційні процеси почали відбуватися значно швидше, викликаючи змінність відсоткових ставок. У відповідь на ці виклики в результаті потужного інноваційного прориву у зарубіжній економічній практиці впродовж останніх 10–20 років створені ефективно діючі строкові ринки та їх біржові сегменти — ф'ючерсні біржі.

Мета статті. Проаналізувати розвиток українського ринку фінансових деривативів, виявити його негативні фактори та запропонувати стратегічні заходи для подальшого його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед їх числа виділяються праці зарубіжних авторів Б. Грекхема, Ф. Фаббоці, Д. Швагера, Дж. Маршалла, Т. Лофтона, Д. Ковни, К. Такки, які сформуливали основні принципи, методичні підходи до оцінки та торгівлі похідними цінними паперами, започаткували застосування фінансового аналізу в біржовій торгівлі ними, систематизували діючі практики використання різними суб'єктами тих чи інших деривативів. Серед вітчизняних авторів слід виділити праці Є. Федорова, О. Сохацької, Ю. А. Буренина та інших, що досліджували розвиток ринків деривативів, поширення їх на національному фондовому ринку.

Виклад основного матеріалу. Строковий ринок — це ринок, на якому відбувається укладання строкових контрактів (форварди, ф'ючерси, опціони, свопи) або це сукупність всіх видів операцій, реалізація яких проводиться після закінчення певного терміну. Синонімом є ринок похідних цінних паперів — це фінансовий ринок, де торгують похідними цінними паперами, такими як ф'ючерсні контракти чи опціони. Ринок похідних цінних паперів можна поділити на два: ринок біржових і роздрібний позабіржовий ринок похідних цінних паперів [2; 4; 6].

Переваги строкового ринку — це широкі можливості ринку похідних інструментів для інвесторів, що переслідують зовсім різні цілі на фінансовому ринку. Крім того, операції на строковому ринку є більш вигідними порівняно з операціями на ринку

базисного активу. Це пов'язано не лише з «ефектом плеча», але і з відсутністю трансакційних витрат, що виникають при проведенні операцій на спот ринку.

Глобалізація світового біржового ринку сприяла значній трансформації напрямів використання деривативів, особливо строкових угод. Тривалий час деривативи використовуються як інструменти прогнозування біржової кон'юнктури. Нині майже всі світові біржі з товарних і фондових перетворилися на універсальні біржові альянси, які разом із торгівлею товарними деривативами здійснюють торгівлю цінними паперами та фінансовими деривативами. Механізм біржової ф'ючерсної торгівлі складається з елементів: організація торгової сесії; порядок розрахунків і порядок ліквідації контрактів; організація виконання поставних контрактів.

Кількість деривативів, які допущено до торгів на фондових біржах (у розрізі фондових бірж): Українській біржі — 190; Перспектива — 45; Українська міжбанківська валютна біржа — 9. Як бачимо, домінуючим у намаганні запустити в Україні розвинутий ринок фінансових деривативів є одна із наймолодших бірж — Українська біржа. Вона єдиною в Україні одразу після свого заснування орієнтувалась на розвиток строкового ринку згідно кращих міжнародних стандартів. У результаті цього за період з 2010 по теперішній час вдалось протестувати технології торгівлі фінансовими деривативами, розширити їх список, допомогти сформувати у активних трейдерів розуміння переваг роботи з відповідними інструментами — таблиця 1.

Як демонструють данні найбільш затребуваними на ринку в даний час є ф'ючерсні контракти на валютні пари долар-гривна, євро-гривна та найбільш популярний валютний ф'ючерс долар США — євро. Останній є альтернативою виходу внутрішнього інвестора на міжнародний валютний ринок. Крім того популярність, його пояснюється і вбудованим у ф'ючерс опціоном «пут» на валютну пару долар-гривна. В результаті прив'язки до курсу гривні до долара США і внесення початкової маржі в гривні та подальших перерахунках варіаційної маржі за даними торгів на міжбанківському валютному ринку

Таблиця 1

Динаміка біржового обороту фінансовими деривативами на біржах

Період	Всього	Українська біржа, млн. грн.	Частка, %	Перспектива, млн. грн.	Частка, %
2012	24 406,6	13 037,3	53	11 369,4	47
2013	18 140,5	3 128,0	18	14 512,6	82
2014	9 596,4	1 404,8	15	7 891,6	85
2015	5 831,7	2 372,7	46	2 819,0	54
2016	2 285,1	1 345,0	100	0,1	0
2017	5 031,9	5 031,9	100	0,0	0

Джерело: складено за даними річних звітів НКЦПФР [5]

валютний ф'ючерс стає синтетичним інструментом, який крім можливості отримати дохід на коливанні ціни євро до долара США іще і дає безкоштовне право продати долари по поточному курсу на а обчислення варіаційної маржі. Останнє поєднує можливість валютної спекуляції з хеджуванням ризику девальвації національної валюти та демонструє ті вбудовані новації, які притаманні тільки деривативам.

Спроба запуску сучасного строкового ринку Українською біржою призвела до появи на ринку певної лінійки фінансових деривативів, серед яких насамперед виділяється індексний ф'ючерс, який до 2013 року був високо ліквідним. Крім зазначених ф'ючерсів Українська біржа також пропонує і інші строкові контракти, серед яких: ф'ючерсний контракт на курс євро — долар США (1000 гр.од); на курс фунт стерлінгів — долар США; на курс долар США — японська єна; на ціну однієї тройської унції афінованого срібла (10 унцій — 311,1 г.); на ціну однієї тройської унції афінованого золота (31,1 г.), є також деривативи на процентні ставки. Проте продукти для строкових торгів можна і далі розширювати. [3] Де-факто, не зважаючи на декларування іншими біржами можливості торгівлі ф'ючерсами та опціонами тільки Українська біржа реалізувала дану можливість, досягнувши відносно значного обороту цими інструментами.

Напрямами розвитку вітчизняного ринку фінансових деривативів без сумніву будуть насамперед тренди світового ринку. Данні Асоціації ф'ючерсної індустрії (FIA) показують наступну динаміку популярності серед деривативів: індексні деривативи — близько 7,51 млрд. угод; деривативи на акції компа-

нії — 4,76 млрд. угод; процентні деривативи — 3,97 млрд. угод; валютні деривативи — 2,98 млрд. угод. У сумі фінансові деривативи склали 18,17 млрд. угод, а на товарні — 6,33 млрд. угод (рис. 1).

Дійсно в умовах розвитку строкової біржової торгівлі, збільшення числа її учасників та їх оборотів розрахункові ризики істотно зростають, а застосування принципу постав проти платежу для цього ринку не діятиме, через те, що торгівлі розрахунковими контрактами не супроводжується поставкою, а початкова і варіаційна маржа є тільки частковим покриттям. Тому вітчизняна система має бути реформована до світових стандартів.

Наступний позитивний момент, що сприятиме розвитку українського ринку фінансових деривативів — це запуску торгів ф'ючерсами на акції із індексних списків провідних бірж США і ЄС. Валютне хеджування вбудоване у механізм перерахунку варіаційної маржі, яка одночасно враховує динаміку ціни зарубіжного активу і одночасно поточний обмінний курс національної валюти гарантує захист інвестицій від знецінення за умов девальвацій гривні, при цьому наявність валютної позиції трейдера не обов'язкове.

Стратегічні напрями такого реформування та подальшого розвитку біржового і OTC ринку деривативів, запропоновані нами подано у наступній таблиці 2.

Висновки. Проаналізувавши реальні можливості і потреби українських інвесторів та бірж ми також пропонуємо пріоритетний запуск торгів ф'ючерсами і опціонами на акції (вітчизняні та зарубіжні) та ф'ючерсів на вітчизняні ОВДП/ОЗДП. Саме ці

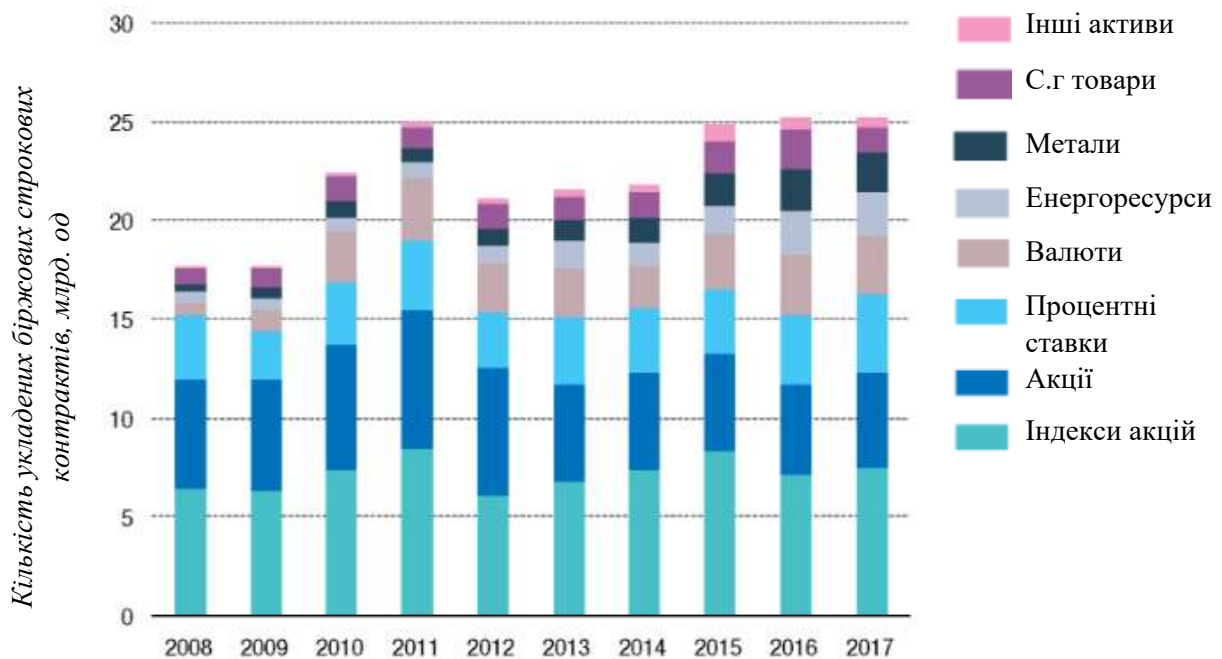

Рис. 1. Показники торгової активності деривативами у розрізі видів базових активів, за даними FIA [7]

контракти на даний час є найбільш перспективними. Особливо цікавими внутрішньому інвестору будуть деривативи на акції зарубіжних компаній, наприклад 50 компаній з індексу S&P –500, які мають найвищу ліквідність на ринку — Нью-Йоркські фондовій біржі. Даний інструмент цікавий тим, що дає можливість інвестувати в закордонні активи не виводячи капітал за кордон.

В завершення відзначимо основний висновок нашого дослідження сформований в Україні ринок деривативів перебуває на початковому етапі розвитку, проте якщо економічні реформи і структурні політичні та інфраструктурні зміни прискоряться цей ринок швидко відреагує на це стрімким розвитком.

Таблиця 2

Стратегічні напрями розвитку біржового і ОТС ринку деривативів

Напрямки розвитку	Заходи реалізації
Удосконалити системи регулювання та нагляду за обігом біржових та ОТС деривативів та операторів ринку	Запровадити засоби консолідованого нагляду за діяльністю бірж та їх членів, а також за діяльністю торгівців цінними паперами Удосконалити умови розробки та затвердження форм деривативів для допуску до торгів Забезпечити рівні умови щодо виставлення заявок та укладення біржових контрактів Запровадити практику всебічного регулювання ціноутворення для всіх організаторів торгівлі Посилити вимоги до системи ризик-менеджменту учасників торгів Активізувати боротьбу з використанням фіктивних деривативів
Упровадити спеціальні вимоги щодо капіталу, ліквідності та інших показників	Встановити/визначити підходи до запобігання/зменшення ризиків пов'язаних із діяльністю системно важливих бірж, платіжних систем та клірингових установ через нормування фінансових показників — капіталізованості Налагодити кількісний моніторинг діяльності організованих ринків — бірж і ОТС ринків та БТС (фондова БТС, БТС деривативів, товарна БТС та БТС грошового ринку) Посилити вимоги щодо платоспроможності та ліквідності учасників фінансового сектору
Забезпечити прозорість діяльності та звітності учасників — бірж і ОТС ринків та БТС	Перехід учасників сектору на стандарти МСФЗ під час складання фінансової звітності Упровадити стандарти COREP і FINREP Сприяти формуванню системи індикаторів (бенчмарок) локального валютного ринку та ринку грошей і капіталів
Забезпечити консолідацію та розвиток біржової, розрахункової та клірингової інфраструктури	Стимулювати консолідацію біржової інфраструктури, для ретельнішого контролю, протидії маніпулюванню та дефрагментації цін, переходу конкуренції в біржовому сегменті з локального рівня на міждержавний Удосконалити розрахункову та клірингову інфраструктуру фінансового сектору Забезпечити повноцінне функціонування інституту центрального контрагента на ринку капіталу
Завершити формування технічно-організаційної бази	Замовити и придбати інформаційно-технічну базу для проведення операцій на ринку деривативів — технологічні платформу для торгів Сприяти встановленню рівних можливостей доступу до торгів з деривативами для всіх учасників біржових торгів
Упровадити нові та розвивати наявні і нові похідні інструменти	Залучити операторів ринку, НБУ до розробки типових інструментів хеджувати кредитних, відсоткових та валютних ризиків Дозволити випуск біржових облігацій і розробки на їх базі відсоткових деривативів Залучити МІНФін та Мінекономіки до розробки державних деривативів Запроваджувати торгівлю кредитними нотами, фондовими варіантами, депозитарними розписками
Покращити систему оподаткування операцій, пов'язаних з деривативами	Нормалізувати оподаткування операцій щодо відчуження та реалізації базових активів за поставними контрактами Забезпечити гармонізацію систем оподаткування операцій з деривативами (унікнення подвійного оподаткування) Визначити особливості податкового обліку операцій з деривативами та нормативно їх закріпити Зняти з операторів ринку статусу податкового агента та закріпити його за інвесторами та хеджерами, трейдерами

Джерело: систематизовано на основі даних розвитку біржового ринку

Література

1. Закон «Про цінні папери та фондову біржу» (із змінами та доповненнями) (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, №3480–15, ст. 268).
2. Проект Закону № 7055 від 01.09.2017 «Про ринки капіталу та регульовані ринки». Веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62443
3. Біржовий список строкових контрактів Української біржі [Електронний ресурс]. — Української біржі — Режим доступу: <http://www.ux.ua/ru/contracts>
4. Джон Халл. Опціони, ф'ючерс та інші похідні фінансові інструменти, 6 вид.: пер. з англ. — М.: ТОВ «В. Д. Вільямс», 2010. — 1056.
5. Річний звіт НКЦПФР 2017 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/userfiles/content/58/1473066406.pdf>
6. Фінансові інструменти / За ред. Ф. Фабоцци; [пер. с англ. Е. Востриковой, Д. Ковалевского, М. Орлова]. — М.: Эксмо, 2010. — 864 с.
7. Annual Volume Survey. FIA's Magazine of the Global Futures, Options and Cleared Swaps Markets [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://marketvoice.fia.org/issues/2018-03/2017-annual-volume-survey>

References

1. The Law «On Securities and Stock Exchanges» (with amendments and supplements) (Informing the Verkhovna Rada of Ukraine), 2006. — No. 3480–15. — p. 268).
2. Draft Law No.7055 of 01.09.2017 «On Capital Markets and Regulated Markets». Web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine [Electronic resource]. — Available at: <http://rada.gov.ua>
3. Exchange list of fixed-term contracts of the Ukrainian Exchange [Electronic resource]. Ukrainian Exchange. — Available at: <http://www.ux.ua/ru/contracts>
4. John Hull. Options, futures and other derivative financial instruments, 6th form: per.f. — М.: LLC «VDWilliams», 2010. — 1056.
5. Annual Report 2017 National Securities and Stock Market Commission, Available at: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1473066406.pdf
6. Financial Instruments / Ed.F. Fabozzi; [rom english E. Vostrikova, D. Kovalevsky, M. Orlova]. — М.: Exmo, 2010. — 864 p.
7. Annual Volume Survey. FIA's Magazine of Global Futures, Options and Cleared Swaps Markets [Electronic resource]. — Available at: <https://marketvoice.fia.org/issues/2018-03/2017-annual-volume-survey>

Дмитрюк Василь Анатолійович

слухач магістратури

Сумського національного аграрного університету

Дмитрюк Василий Анатольевич

слушатель магистратуры

Сумского национального аграрного университета

Dmitryuk Vasily

Master's Student of the

Sumy National Agrarian University

Науменко В'ячеслав Валентинович

слухач магістратури

Сумського національного аграрного університету

Науменко Вячеслав Валентинович

слушатель магистратуры

Сумского национального аграрного университета

Naumenko Vyacheslav

Master's Student of the

Sumy National Agrarian University

МОДЕРНІЗАЦІЯ МТБ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ОСНОВА ІНТЕНСИФІКАЦІЇ РОЗВИТКУ РОСЛИНИЦТВА

МОДЕРНИЗАЦИЯ МТБ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК ОСНОВА ИНТЕНСИФИКАЦИИ РАЗВИТИЯ РАСТЕНИЕВОДСТВА

MODERNIZATION OF THE MTB OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AND THE USE OF MODERN TECHNOLOGIES AS THE BASIS OF THE INTENSIFICATION OF DEVELOPMENT OF PLANTS

Анотація. В статті досліджено теоретичні аспекти інтенсифікації рослинництва та визначено перспективні напрямки використання сучасних інформаційних технологій в землеробстві на основі модернізації матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інтенсифікація, економічна ефективність, точне землеробство, рослинництво.

Аннотация. В статье исследованы теоретические аспекты интенсификации растениеводства и определены перспективные направления использования современных информационных технологий в земледелии на основе модернизации материально-технической базы сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: интенсификация, экономическая эффективность, точное земледелие, растениеводство.

Summary. The article analyzes the theoretical aspects of intensification of crop production and determines the perspective directions of the use of modern information technologies in agriculture based on the modernization of the material and technical base of agricultural enterprises.

Key words: intensification, economic efficiency, precision agriculture, crop production.

Постановка проблеми. Проблема інтенсифікації тісно пов'язана з проблемою ефективності. Інтенсифікація є найважливішим фактором підвищення ефективності виробництва, відтворювальних процесів у сільському господарстві в цілому. Об'єктивними передумовами інтенсифікації є постійно зростаючі потреби в сільськогосподарській продукції та предметах її переробки, обмеженість землі та інших ресурсів, вдосконалення засобів виробництва і розвиток продуктивних сил. У сучасних умовах української економіки проблема інтенсифікації набуває особливої актуальності у зв'язку з необхідністю підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва [1; 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інтенсифікації агарного виробництва розглянуті в працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема М. С. Віткова [3], О. В. Тналіча [4], П. С. Березівського [5] та ін. Дослідження різних аспектів впровадження технологій точного землеробства в рослинництві здійснювали такі вчені, як: Е. Е. Савицький [7], О. Г. Бойко [8], Л. П. Марчук [10], С. Ф. Покровська [12] та ін. Проте, на сьогоднішній день не до кінця залишаються дослідженими питання використання сучасних інформаційних технологій в сільському господарстві на основі модернізації матеріально-технічної бази підприємств з урахуванням останніх досягнень НТП, що і визначає актуальність теми даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Проаналізувати сучасні тенденції інтенсифікації розвитку рослинництва на основі широкого впровадження сучасних технологій точного землеробства та модернізації сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Становлення ринкових відносин в економіці України, нерозвиненість ринкових механізмів в сільському господарстві, тривала економічна криза викликають необхідність врахування специфічних особливостей у вивченні питань інтенсифікації сільськогосподарського виробництва.

Зростаюча потреба в сільськогосподарській продукції для більш повного забезпечення населення продовольством, а промисловості сировиною, обумовлює об'єктивну необхідність збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва.

В економічній літературі виділяють два шляхи вирішення цієї проблеми, що знаходять вираз в екстенсивній та інтенсивній формах відтворення.

Вивчення проблеми інтенсифікації вимагає визначення характерних відмінностей між екстенсивним та інтенсивним напрямком відтворення.

Основним і найбільш перспективним напрямком розвитку сільського господарства в даний час є його інтенсифікація. Інтенсифікація галузі рослинництва є збільшення витрат трудових, матеріальних та інших ресурсів в розрахунку на одиницю земельних угідь, тобто по суті зводиться до підвищення

інтенсивності використання основного ресурсу в цій галузі — землі.

Для вивчення рівня інтенсифікації необхідно виявити, які причини (фактори) надають на нього вплив. Фактори інтенсифікації пов'язані і впливають з її сутності та цілей її проведення.

Виділяють три групи факторів [3].

Фактори першої групи визначають зростання і стійкість виробництва продукції (в рослинництві: застосування добрив, вдосконалення агротехнічних прийомів насінництва і т. ін.).

Фактори другої групи забезпечують зниження витрат праці у виробництві (механізація і електрифікація, вдосконалення організації та оплати праці).

Фактори третьої групи створюють сприятливі умови для ефективного використання виробничих ресурсів (спеціалізація, концентрація і кооперація, вдосконалення форм власності і господарювання).

Зазначені фактори є, скоріше, напрямками інтенсифікації. З огляду на недоліки і позитивні моменти існуючих підходів, узагальнюючи вивчений матеріал, до основних факторів інтенсифікації в рослинництві можна віднести:

- додаткові вкладення, які полягають у збільшенні використаних ресурсів в розрахунку на одиницю найбільш обмежених з них (земельних угідь);
- організацію використання ресурсів, вдосконалення поєднання їх окремих видів, в тому числі і в додатковій їх частині;
- підвищення якості ресурсів на основі досягнень науково-технічного прогресу (НТП).

Економічна ефективність інтенсифікації відображає співвідношення отриманого результату (ефекту) і витрат або ресурсів, що зумовили даний результат. Широке поширення набув системний підхід до визначення економічної ефективності інтенсифікації, згідно з яким в методичному аспекті система показників інтенсифікації повинна виражати загальну ефективність в цілому. Система оцінки економічної ефективності інтенсифікації, включає основні і додаткові показники [4]. До основних належать такі:

- вихід валової продукції з одиниці земельної площі;
- валовий дохід з одного гектара земельних угідь;
- чистий дохід або прибуток з одиниці сільськогосподарських угідь.

Наведені показники будуть відображати ефективність інтенсифікації, якщо зіставити їх рівень до і після заходів по здійсненню інтенсифікації.

До додаткових відносяться:

- обсяги виробництва валової продукції (валового і чистого доходу) в розрахунку на одиницю витрат праці;
- вихід валової продукції (валового і чистого доходу) в розрахунку на одну гривню вартості основних і оборотних засобів.

Сформована економічна ситуація вплинула на формування напрямків підвищення ефективності

інтенсифікації рослинництва, якими повинні стати наступні:

- комплексна механізація, на базі останніх досягнень НТП;
- раціональна хімізація (застосування високоякісних добрив і засобів захисту рослин);
- обґрунтована меліорація;
- вдосконалення агротехнічної роботи (застосування передових прийомів вирощування сільськогосподарських культур; скорочення витрат при збиранні та зберіганні);
- впровадження більш врожайних культур і сортів;
- вдосконалення насінництва [5].

В сучасних умовах інформатизації виробничих процесів провідну роль відіграє удосконалення матеріально-технічної бази з урахуванням останніх досягнень НТП.

Розвиток ресурсозберігаючих технологій в сільському господарстві дозволить галузі вийти на якісно новий рівень виробництва, який дозволить (при певних змінах в політиці держави, які спрямовані на підтримку сільського господарства) сільгоспвиробникам конкурувати з іноземними підприємствами [6]. В даний час зростання цін на насіння, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, техніку та інші засоби виробництва в сільському господарстві призводить до необхідності підвищувати ефективність їх використання.

Одним з базових елементів ресурсозберігаючих технологій в сільському господарстві є «точне землеробство» (precision agriculture). Застосування основних принципів точного землеробства в процесі впровадження технологій і технічних засобів для виробництва сільськогосподарської продукції лежить в основі енергозберігаючого ресурсу і екологічно безпечного виробництва [7].

В даний час в зарубіжній і вітчизняній літературі немає загальноприйнятого визначення для «точного землеробства», виходячи з вимог ефективності. На нашу думку найбільш прийнятним є визначення «точного землеробства» як сукупності енергозберігаючих технологій для прийняття рішень, спрямованих на раціональне економічно обґрунтоване застосування насіння, добрив і отрутохімкатів; підвищення ефективності роботи техніки; поліпшення якості продукції; захисту навколишнього середовища; з урахуванням просторової і тимчасової мінливості параметрів родючості ґрунту, стану рослин, природно-кліматичних умов.

Точне землеробство — це сучасна високотехнологічна система управління сільськогосподарським виробництвом, яка включає в себе технології глобального позиціонування (GPS), географічні інформаційні системи (GIS), технології оцінки врожайності (Yield Monitor Technologies), технологію змінного нормування (Variable Rate Technology) і технологію дистанційного зондування землі (ДЗЗ) [8].

Сутність точного землеробства полягає в тому, що обробіток поля відбувається в залежності від фак-

тичних потреб культур, які ростуть в конкретному місці. Визначення цих потреб здійснюється з використанням сучасних інформаційних технологій, включаючи супутникову зйомку. При цьому засоби обробки диференціюються в межах різних ділянок поля, даючи максимальний ефект при мінімальній шкоді навколишньому середовищу і зниженні загальних витрат застосовуваних речовин [9]. Останнім часом в європейських країнах найбільш важливим рішенням стало знаходження оптимального рівня використання добрив і хімікатів в рослинництві, а також визначення доз їх внесення, що виключають негативний вплив на ґрунт, рослини і навколишнє середовище [10].

Зберігання інформації щодо обробки (кількості і місця, куди внесли кожен речовину) та отриманої врожайності дає можливість застосовувати різноманітні види аналізу, щоби в майбутньому коригувати застосовувані дози з метою отримання максимальної віддачі від кожної вкладеної гривні.

Основними складовими системи точного землеробства є система збирання просторової інформації (ДЗЗ, наземні аналітичні методи) та система просторового контролю виконання операцій: GPS (прилади супутникової навігації) і сенсорні датчики.

За допомогою використання технологій точного землеробства досягаються наступні результати:

- 1) мінімізація витрат;
- 2) зростання врожайності та підвищення якості кінцевої продукції;
- 3) мінімізація негативного екологічного впливу на навколишнє середовище;
- 4) підвищення родючості ґрунтів;
- 5) інформаційне забезпечення процесу управління [11].

Технологія добре зарекомендувала себе і все більше застосовується в США, Канаді, Бразилії та в країнах ЄС. У США і Канаді навігаційне обладнання особливо поширене, тому що у виробництві використовується широкозахватна техніка. Крім того, використання даного обладнання дає можливість проводити польові роботи не лише вдень, а й вночі, в тумані, при підвищеній запиленості і т.ін.

На сьогоднішній момент всі провідні виробники сільськогосподарських машин у світі (CLAAS, John Deere, Case і ін.), комплектують свою техніку навігаційною системою GPS. У Європі, наприклад, підраховано, що економічний ефект від застосування GPS-обладнання сягає 50–60 євро на гектар [12].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, в сучасних умовах інтенсифікація рослинництва можлива в першу чергу на основі запровадження сучасних технологій точного землеробства, які передбачають оновлення сільськогосподарської техніки з урахуванням останніх досягнень НТП. В цьому випадку не лише підвищується ефективність господарювання, а й зменшується екологічне навантаження та економляться матеріальні ресурси.

Література

1. Пилипенко В. В. Науково-практичні аспекти оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / В. В. Пилипенко, Н. М. Пилипенко // Вісник СНАУ. — № 1(67) — 2016. — С. 73–78.
2. Пилипенко Н. М. Конкурентоспроможність: концептуальні основи формування / Н. М. Пилипенко // Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент» — 2006. — Випуск 5–6 (22–23). — С. 52–58.
3. Вітков М. С. Сутність і фактори інтенсифікації аграрного виробництва / М. С. Вітков // Економіка АПК. — 2011. — № 1. — С. 53–57.
4. Тналіч О. В. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва / О. В. Тналіч // АГРОСВІТ. — 2007. — № 23. — С. 8–12.
5. Березівський П. С. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств / П. С. Березівський, П. Н. Особа // Економіка АПК. — 2009. — № 6(174). — С. 18–25.
6. Пилипенко Н. М. Економічна політика в контексті забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / Н. М. Пилипенко // Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент». — 2005. — № 6–7. — С. 87–90.
7. Савицький Е. Е. Точне землеробство як результат інформатизації систем управління в агробізнесі / Савицький Е. Е. // Економіка та підприємництво: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; редкол.: І. М. Рєпіна (голов. ред.) [та ін.]. — Київ: КНЕУ, 2017. — Вип. 38. — С. 174–181.
8. Бойко О. Г. Можливості використання ГІС/ДЗЗ технологій у точному землеробстві / О. Г. Бойко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2010. — № 4. — С. 67–69.
9. Трускавецький С. Р. Використання даних супутникової зйомки в системах точного землеробства / С. Р. Трускавецький, Т. Ю. Биндич, Л. П. Коляда, К. В. Вяткін, О. І. Шерстюк // Інженерія природокористування. — 2017. — № 1(7). — С. 29–35.
10. Марчук Л. П. Економічні пріоритети поширення точного землеробства в Україні / Л. П. Марчук // Економіка АПК. — 2012. — № 8. — С. 21–25.
11. Системи управління аграрним бізнесом на основі ГІС. — Електронний ресурс. — Режим доступу: http://onlineagro.com/ua/publications/item_16.
12. Покровская С. Ф. Разработка и внедрение технологии точного земледелия в Германии / С. Ф. Покровская // Аграрна техніка та обладнання. — 2009. — № 2. — С. 36–41.

Животок Едуард Борисович

*студент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну*

Животок Эдуард Борисович

*студент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевского национального университета технологий и дизайна*

Zhyvotok Eduard

*Student of the Department of Finance and
Financial and Economic Security of the
Kyiv National University of Technologies and Design*

Русина Юлія Олександрівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Русина Юлия Александровна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Rusina Yulia

*PhD, Associate Professor of the Department of
Finance and Financial and Economic Security
Kyiv National University of Technologies and Design*

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

A MECHANISM OF MANAGEMENT AND PROVIDING OF FINANCIAL FIRMNESS IS ON ENTERPRISE

Анотація. У статті визначено сутність механізму управління та забезпечення фінансової стійкості на підприємстві. Здійснено аналіз рівня фінансової стійкості підприємств в Україні. Сформовано механізм управління фінансовою стійкістю на підприємстві з урахуванням сучасних умов господарювання та надана характеристика складовим механізму управління фінансовою стійкістю з визначенням критеріїв його ефективності.

Ключові слова: фінансова стійкість, механізм фінансової стійкості, фінансова незалежність, платоспроможність, ліквідність.

Анотация. В статье определена сущность механизма управления и обеспечения финансовой устойчивости на предприятии. Осуществлен анализ уровня финансовой устойчивости предприятий в Украине. Сформирован механизм управления финансовой устойчивостью на предприятии с учетом современных условий ведения хозяйства и осуществлена характеристика составляющих предложенного механизма управления финансовой устойчивостью с определением критериев его эффективности.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, механизм финансовой устойчивости, финансовая независимость, платежеспособность, ликвидность.

Summary. Essence and necessity of management and providing of financial stability is certain on an enterprise. The analysis of level of financial stability of enterprises is carried out in Ukraine. The mechanism of management financial stability is formed on an enterprise taking into account the modern terms of manage and description of constituents of the offered mechanism of management financial stability is carried out with determination of criteria of his efficiency.

Key words: financial stability, the mechanism of financial stability, financial independence, solvency, liquidity.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість підприємства одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, оскільки вона відображає, стабільність підприємства, незалежність від зовнішніх кредиторів, наскільки власники фінансують своє підприємство, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності.

На сьогоднішній день значна увага економістів-науковців приділяється пошуку шляхів підвищення ефективності управління та забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності. Даною проблематикою займалися такі фахівці, як А. М. Поддєрьогін, Н. Г. Вілуха, О. Д. Заруба, М. І. Савлук, Ю. С. Цал-Цалко, К. В. Ізмайлова, І. О. Бланк та інші. Важливою проблемою підвищення рівня фінансової стійкості підприємств залишається збереження найбільш оптимального співвідношення між власними і позиковими коштами.

Постановка завдання. На основі вищезазначеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні та характеристиці поняття фінансова стійкість, а також побудові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства з урахуванням сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова стійкість підприємства передбачає такий стан фінансових ресурсів, при раціональному розпорядженні якими гарантується наявність власних

коштів, стабільна продуктивність і забезпечується процес розширеного відтворення. Недостатня фінансова стійкість підприємства найчастіше зумовлює неплатоспроможність, надмірна — створення надлишкових запасів і резервів, що збільшує витрати на їхнє утримання та відповідно стримує темп розвитку кожного підприємства.

Важливість аналізу рівня фінансової стійкості підприємств в Україні визначається тенденціями в розвитку національної економіки.

Відповідно до табл. 1, в 2017 році у порівнянні з 2016 роком збільшилася середня кількість діючих підприємств на 65,0 тис. або на 10,1%, у виробничій сфері середня кількість підприємств збільшилася на 2,7%, в невиробничій сфері — на 25,3%, що свідчить про збільшення частки торгових підприємств і підприємств сфери послуг в порівнянні з галуззю матеріального виробництва, де оборотність капіталу вважається нижчою.

Виходячи з табл. 2, загальна середня кількість збиткових підприємств в 2017 році в порівнянні з 2016 роком збільшилася на 73,0 тис. або на 31,2%, з них кількість збиткових підприємств виробничої сфери збільшилася на 42,8%, підприємств невиробничої сфери — на 8,7%, що говорить про більший ступінь впливу наслідків світової фінансової кризи [8].

Відповідно до даних табл. 3 в 2017 році в порівнянні з 2016 роком загальна середня величина основного капіталу збільшилася на 24,7%, що

Таблиця 1

Середня кількість діючих підприємств в Україні (зокрема великих і малих), за період з 2015–2017 рр., тис.

Структура підприємств	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Зміна (2017–2016 рр.)	Зміна (2017–2016 рр.) %
Всього, зокрема:	625,0	644,0	709,0	65,0	110,1
У виробничій сфері	347,0	435,0	447,0	12,0	102,7
У невиробничій сфері	278,0	209,0	262,0	53,0	125,3

Джерело: сформовано автором на основі джерела [8]

Таблиця 2

Середня кількість збиткових і таких, що знаходяться на грані банкрутства підприємств в Україні (зокрема великих і малих), за період з 2015–2017 рр., тис.

Структура підприємств	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Зміна (2017–2016 рр.)	Зміна (2017–2016 рр.) %
Всього, зокрема:	225,0	234,0	307,0	73,0	131,2
У виробничій сфері	147,0	154,0	220,0	66,0	142,8
У невиробничій сфері	78,0	80,0	87,0	7,0	108,7

Джерело: сформовано автором на основі джерела [8]

Таблиця 3

Середня величина основного, оборотного і позикового капіталу підприємств в Україні, за період з 2015–2017 рр., млн. грн.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Зміна (2017–2016 рр.)	Зміна (2017–2016 рр.) %
Основний капітал	552500,4	660369,2	823796,8	163427,6	124,7
Оборотний капітал	824700,0	987678,8	899798,7	-87880,1	91,1
Позиковий капітал	678989,1	765809,4	995786,4	229977,0	130,0

Джерело: сформовано автором на основі джерела [8]

Таблиця 4

Розрахунок коефіцієнтів платоспроможності та фінансової стійкості по підприємствах України за період 2015–2017 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення, (2017–2016 рр.)	Відхилення, (2017–2015 рр.)
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,08	1,06	1,05	-0,01	-0,03
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,87	0,83	0,81	-0,02	-0,06
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,081	0,086	0,095	0,009	0,014
Коефіцієнт автономії	0,61	0,65	0,66	-0,01	0,05
Коефіцієнт фінансової залежності	1,64	1,53	1,51	-0,02	-0,13

пов’язане з модернізацією устаткування крупними промисловими підприємствами; середній оборотний капітал знизився на 87880,1 млн. грн. або на 8,9%, що пов’язане із зниженням величини вільних грошових ресурсів на рахунках підприємств в результаті погашення позикових коштів у вигляді узятих кредитів і випущених корпоративних облігацій, що підтверджується збільшенням середнього позикового капіталу на 229997 млн. грн. в 2017 році в порівнянні з 2016 роком.

Коефіцієнт загальної ліквідності у 2017р. у порівнянні з 2016р. зменшився на 0,01, коефіцієнт проміжної ліквідності знизився у порівнянні з 2016р. на 0,02, коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився у порівнянні з 2016р. на 0,009, що визначається збільшенням вартості оборотних активів підприємств над їх поточними зобов’язаннями за рахунок вартості матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, величини залишків коштів на банківських рахунках [8].

Визначимо основні елементи механізму забезпечення та управління фінансовою стійкістю підприємства, як-то: умови забезпечення, принципи, мета, завдання, механізм і критерій досягнення цілі, які подані на рис. 1.

Отже, за сучасних умов господарювання актуальною є розробка концептуальних основ управління та забезпечення фінансової стійкості підприємства, що базуються на системній методології, застосування даного підходу пояснюється наступними причинами:

- фінансова стійкість є однією з якісних характеристик фінансово-майнового положення підприємства і безпосередньо залежить від усіх виробничо-господарських процесів, що відбуваються

на підприємстві, у свою чергу, зумовлюючи і їх ефективність;

- фінансова стійкість формується під впливом значної кількості чинників зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування підприємства, які повинні бути враховані при ухваленні управлінських рішень;
- процеси забезпечення фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах лежать в площині теорій фінансового менеджменту, оцінки вартості майна, фінансового аналізу, принципів формування облікової політики підприємства.

Розглянемо основні умови забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємства, а саме: забезпеченість підприємства активами високого ступеня ліквідності; переважання власних джерел формування майна над позиковими і залученими; безперервність здійснення виробничо-господарської діяльності; дієздатність і правоздатність юридичної особи.

Першу умову забезпечення фінансової стійкості підприємства передбачає необхідність угруповання активів за ступенем ліквідності, у зв’язку з чим доцільно виділяють [6]:

- абсолютно ліквідні активи: поточні фінансові інвестиції; грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті; інші оборотні активи;
- швидко ліквідні активи: дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги по розрахунках з бюджетом, по виданих авансах, по нарахованих доходах, по внутрішніх розрахунках та інша дебіторська заборгованість;
- активи які повільно реалізуються: виробничі запаси; незавершене виробництво; готова

Рис. 1. Механізм управління та забезпечення фінансової стійкості підприємства
Джерело: сформовано автором на основі джерела [8]

продукція: товари; векселі отримані; витрати майбутніх періодів;

- важко реалізовані активи: нематеріальні активи; незавершене будівництво; основні засоби: довгострокові фінансові інвестиції;
- неліквідні активи: безнадійна дебіторська заборгованість; залежані товарно-матеріальні цінності; інші види активів, що не реалізуються.

Зауважимо, що при оцінці фінансової стійкості підприємства фінансові зобов'язання класифікують по термінах виконання наступним чином:

- найбільш термінові зобов'язання: короткострокові кредити банків в національній і іноземній валюті; відстрочені кредити банків в національній і іноземній валюті; прострочені кредити банків в національній і іноземній валюті;
- середньострокові зобов'язання: поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях; векселі видані; кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги; поточні зобов'язання по розрахунках;
- довгострокові зобов'язання: довгострокові кредити банків; довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання; забезпечення майбутніх витрат і платежів;
- постійні пасиви: статутний капітал; пайовий капітал; додатково вкладений капітал; резервний капітал; нерозподілений прибуток (непокритий збиток); неоплачений капітал; вилучений капітал;
- майбутні пасиви: доходи майбутніх періодів; надходження безнадійної дебіторської заборгованості.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства є достатньо складним процесом, ефективність якого визначається використанням в ньому сучасних концепцій управління фінансами, виробництвом, контрактами, маркетингом і ризик-менеджментом підприємства [2].

Зазначимо, що основною метою забезпечення фінансової стійкості підприємства є досягнення безперервного економічного розвитку, оптимізація структури і джерел формування майна підприємства. Досягнення вказаної мети припускає вирішення наступного кола завдань:

- максимізація прибутку як основного джерела економічного зростання;
- забезпечення фінансової стійкості і незалежності, ліквідності і ділової активності як основних чинників оптимізації структури і вартості капіталу підприємства;
- використання ринкових механізмів залучення капіталу за допомогою повернення безнадійної дебіторської заборгованості; емісії цінних паперів, фінансового лізингу, проектного фінансування;
- розробка ефективних напрямів управління фінансами на основі діагностики фінансово-майно-

вого стану з урахуванням постановки стратегічних цілей діяльності підприємства, адекватних ринковим умовам.

На сьогоднішній день для оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства використовуються такі показники, як: величина власного оборотного капіталу; маневреність функціонуючого капіталу; коефіцієнт покриття; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності; частка власних оборотних коштів в покритті запасів; коефіцієнт покриття запасів; коефіцієнт концентрації власного капіталу; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт структури довгострокових вкладень.

Інструментами управління можуть виступати фінансовий облік, планування, бюджетування, прогнозування, фінансовий аналіз, регулювання і контроль, які забезпечують реалізацію основних етапів забезпечення платоспроможності підприємства. Оцінка ефективності механізму забезпечення платоспроможності підприємства здійснюється за показниками збалансованості грошових потоків, фінансовою стійкістю і діловою активністю, значення яких свідчитимуть про досягнення поставленої мети управління.

Доцільним було б виділити основні принципи управління рівнем фінансової стійкості для досягнення мети концепції:

- комплексний характер сформованих управлінських рішень. Всі управлінські рішення в області забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх погроз найтіснішим чином взаємопов'язані і надають пряму і непряму дію на його фінансову позицію і результати його фінансової діяльності. Тому управління рівнем фінансової стійкості і платоспроможності повинно розглядатися як комплексна система, що управляє, забезпечує розробку взаємозалежних збалансованих управлінських рішень, кожне з яких вносить свій внесок до захисту фінансових інтересів підприємства від загроз;
- системність побудови. Процес формування фінансових ресурсів підприємства повинен будуватися як єдина взаємозв'язана сукупність елементів, що забезпечують ефективну розробку і реалізацію управлінських рішень;
- варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень. Реалізація принципу припускає, що підготовка кожного управлінського рішення у сфері управління фінансовою стійкістю підприємства повинна враховувати альтернативні можливості дій;
- орієнтованість на стратегічні цілі фінансового розвитку підприємства. Якими б ефективними не здавалися ті або інші проекти управлінських рішень в області управління ліквідністю і платоспроможністю, вони повинні бути відхилені,

якщо вони вступають в суперечність із стратегічними цілями і напрямками фінансового розвитку підприємства, підривають можливості ефективної реалізації заходів щодо забезпечення стратегії фінансової безпеки.

До стратегічних завдань для досягнення поставленої мети запропонованої концепції відносяться наступні:

- вдосконалення механізму планування активів, що діє, на основі розрахунку необхідних фінансових показників;
- використання ефективних методів стратегічного планування величини ліквідних активів підприємства;
- використання ефективних методів управління: бюджетування, контролінг, центри відповідальності;
- скорочення величини загальних витрат підприємства шляхом виявлення непродуктивних напрямів використання засобів підприємства;
- впровадження і використання сучасних інформаційних систем з метою підвищення рівня ефективності управління виробничим процесом.

З метою реалізації вищезгаданих стратегічних завдань для досягнення поставленої мети необхідно використовувати наступні інструменти:

- методика і правила укладення договору аутсорсинга, метою яких є підвищення ефективності збуту готової продукції шляхом використання послуг посередницько-збутової організації [7];
- інструменти ефективного управління грошовими коштами і дебіторською заборгованістю, що полягає в тому, щоб тримати на рахунках мінімально необхідну суму грошових коштів, які потрібні для фінансування поточної оперативної діяльності;
- оперативний контроль на основі використання автоматизованих програм управління виробництвом і збутом — ERP-системи. ERP-системи, як правило, містять функції управління запасами і матеріальними потоками, виробничими потужностями, постачанням і збутом, проектуванням, планово-запобіжними ремонтами, якістю, сервісним і гарантійним обслуговуванням, транспортом, персоналом і так далі. ERP-система може також бути використана із метою бюджетування, з одного боку, планування прибуткової частини бюджету відбувається практично автоматично і ґрунтується на інформації, що вводиться в систему збутовими підрозділами;
- використання методів контролінгу і бюджетування, які засновані на плануванні і контролі за надходженням та витрачанням грошових коштів, зокрема від основної, інвестиційної і фінансової діяльності, розрахунок відхилень між надходженнями і виплатами показує заплановану зміну грошових коштів і створює основу для

ухвалення відповідних управлінських рішень, прогнозування грошових потоків дозволяє визначити розміри надлишку або недоліку грошової готівки в обороті підприємства. Бюджетування як управлінська технологія припускає наявність трьох складових: методики розробки бюджетів; організаційних процедур бюджетного планування і виконання бюджетів; засобів автоматизації обробки інформації [7];

- використання програм ТОС, тобто комплексний підхід до управління підприємством, заснований на розумінні того, що у кожного підприємства є конкретна мета і виробничі, організаційні, технічні обмеження, які обумовлюють пропускну спроможність всієї організації виробництва і збуту.

До критеріїв ефективності розробленого механізму управління рівнем фінансової стійкості підприємства на основі використання інструментів реалізації стратегічних завдань можна віднести:

- збільшення рівня фінансової стійкості, величини загального фінансового результату і ринкової вартості підприємства;
- зміцнення загального фінансового стану підприємства і рівня його фінансової стійкості та платоспроможності;
- збільшення рівня конкурентоспроможності товарів підприємства на споживчому ринку;
- створення іміджу фінансово стійкого підприємства з метою залучення нових покупців і укладення вигідних договорів з новими контрагентами.

Забезпечення ефективного управління і контролю за рівнем фінансової стійкості визначає ряд вимог до цього процесу, основними з яких є:

- інтегрованість із загальною системою управління підприємства;
- комплексний характер формування управлінських рішень;
- високий динамізм управління;
- багатоваріантність підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Отже, фінансова стійкість — це такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності, кредитоспроможності, фінансової незалежності, інвестиційної привабливості в умовах припустимого рівня ризику.

Висновки. Фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства і пов'язана з рівнем його залежності від кредиторів та інвесторів. За різних умов, у яких функціонує підприємство, останнє для досягнення фінансової стабільності проходить різні етапи.

Основними результатами ефективності розробленого механізму забезпечення та управління фінансовою стійкістю на основі використання інструментів реалізації можна віднести: збільшення рівня фінансової стійкості, величини загального фінансового

результату і ринкової вартості підприємства; зміцнення загального фінансового стану підприємства і рівня його ліквідності і платоспроможності; збільшення рівня конкурентоспроможності.

Література

1. Фінансовий контролінг: навч. посіб. / О. О. Терещенко Н. Д. Бабяк., Соляник А. Г. — К.: КНЕУ, 2014. — 408 с.
2. Фінанси підприємств: підручник / Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Терещенко О. О. та ін.; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 8-ме вид., переробл. і доп. — К.: КНЕУ, 2014. — 519 с.
3. Феценко О. П. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств / Фінанси, облік і аудит — 2015. — № 19 — с. 212–221.
4. Носова Є. А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства / Вісник — № 2. — 2015. — с. 58–64.
5. Кизим М. О., Забродський В. А., Зінченко В. А., Копчак Ю. С. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія. — Х.: «ІНЖЕК», 2016. — 144 с.
6. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г. В. Савицька. 2014. — с. 265–272.
7. Причєпа І. В. Кравець Н. В. Удосконалення системи управління капіталом підприємств / Режим доступу до ресурсу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua>.
8. Стратегічні напрями розвитку підприємств України в умовах економічної нестабільності [Електронний ресурс]. — В. О. Новак, О. М. Кириленко. — Режим доступу: <http://www.edu.ua>

Жмуркевич Андрій Євгенович

кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Жмуркевич Андрей Евгеньевич

кандидат экономических наук, доцент

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Zhmurkevych Andriy

PhD in Economics, Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv

Гуменюк Павло Олегович

студент магістратури

Львівського національного університету імені Івана Франка

Гуменюк Павел Олегович

студент магистратуры

Львовского национального университета имени Ивана Франко

Humeniuk Pavlo

Student of the

Ivan Franko National University of Lviv

ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛЯ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

ИНТЕРНЕТ-ТОРГОВЛЯ: СУЩНОСТЬ, ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

INTERNET TRADE: THE ESSENCE, THE PROBLEMS AND THE WAYS OF THEIR SOLUTION AT THE PRESENT STAGE

Анотація. У статті розглядаються особливості Інтернет – торгівлі як специфічного виду діяльності. Зазначено платформи, на яких здійснюється Інтернет-торгівля. Розглянуто товари, які користуються попитом в Інтернеті, способи оплати за них та країни, які найактивніше беруть участь в Інтернет-торгівлі. Відмічено основні переваги та проблеми розвитку Інтернет-торгівлі, також визначено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: Інтернет-торгівля, сайт, Інтернет-магазин, користувач, продукт, продавець.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности Интернет – торговли как специфического вида деятельности. Указано платформы, на которых осуществляется Интернет-торговля. Рассмотрены товары, которые пользуются спросом в Интернете, способы оплаты за них и страны, которые активно участвуют в Интернет – торговле. Отмечено основные преимущества и проблемы развития Интернет-торговли, также определены пути их решения.

Ключевые слова: Интернет-торговля, сайт, Интернет-магазин, пользователь, продукт, продавец.

Summary. The article deals with the features of Internet trading as a specific type of activity. The platforms are mentioned on which the Internet trading is carried out. The products in demand on the Internet are considered, the ways of paying and countries most actively involved in Internet trading are presented. The main advantages and development problems of Internet trading are defined, and the ways of their solutions are determined.

Key words: Internet trade, website, online store, user, product, seller.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна знаходиться на новому етапі розвитку ринкових відносин та інформаційних технологій. Цей етап характеризується стрімким розвитком віртуального життя та Інтернет-торгівлі. Проте, комерційна діяльність в Інтернеті є сьогодні не достатньо досконалою та характеризується відсутністю покоління управляючого і обслуговуючого персоналу, здатного ефективно працювати на ринку електронних послуг. Недосконалість даного напрямку зумовлена і відсутністю чіткого нормативного акту, який би регулював відносини у даній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про особливості Інтернет-торгівлі, її проблеми та перспективи залишається відкритим, проте частково їх висвітлювали у своїх працях такі науковці: В. Звасс, А. Саммер, Г. Дункан, Д. Козьє, В. Тріз, Л. Стюарт, В. Апопій, І. Бланк, Н. Голошубова, Ю. Дайновський та ін. Однак структурні особливості Інтернет-торгівлі, її розвиток на сучасному етапі, глибинні процеси формування конкурентного середовища у торговельній сфері та механізм інтенсифікації Інтернет-торгівлі залишаються не достатньо розробленими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз сучасного стану Інтернет-торгівлі, проблеми в цій галузі та перспективи розвитку на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. З кінця минулого сторіччя у світовій економіці завдяки швидкому розвитку інформаційних технологій відбулися значні зміни. Так з дня у день збільшується кількість користувачів мережі Інтернет, у свою чергу збільшується і кількість операцій, пов'язаних з торгівлею в Інтернеті. Сьогодні люди купують в Інтернеті велику кількість товарів та продуктів: від маленьких деталей та приправ до великої побутової техніки, автомобілів та будинків. Купити та продати в Інтернеті можна абсолютно все — як нові речі, так і такі, що були у використанні. Крім того, існує велика диференціація цін в мережі Інтернет на один і той самий товар.

Згідно досліджень вчених С. М. Ілляшенко та Т. Є. Іванової торгівля в мережі Інтернет сьогодні

здійснюється за допомогою таких чотирьох платформ (рис. 1) [1, с. 71]:

Поширеною платформою, на якій здійснюється великий обсяг продаж є Інтернет-магазин. Створення власного Інтернет-магазину дає змогу повноцінно представити себе в Інтернеті, максимально розповісти про свою компанію і товари споживачу, розвивати товарну марку, виділитися серед конкурентів, відстежити дії відвідувачів. Проте розроблення сайту Інтернет-магазину — це лише початок, так як отримувати дохід на даній платформі можливо буде лише тоді, коли магазин буде «розкручений». Інтернет-магазин потрібно просувати в пошукових системах, удосконалювати сайт, його структуру та контент. Це потрібно для того, щоб як можна більше потенційних клієнтів цікавилися продукцією сайту і відповідно деякі з них здійснювали покупки на ньому.

Поширеною платформою для Інтернет-торгівлі сьогодні є електронні дошки оголошень. На таких сайтах кожен бажаючий може розмістити своє оголошення про продаж, незалежно чи це фізична особа, чи юридична. Зазвичай на дошках оголошень всі оголошення не розміщені хаотично, а згруповані у певні категорії для зручності пошуку. На таких сайтах можуть бути оголошення як про продаж нових товарів, так і вживаних, також можуть розміщуватися і оголошення про надання певних послуг.

Сьогодні все популярнішою стає торгівля в соціальних мережах. Так, даний вид комерції використовують як підприємці-початківці, так і великі торгові фірми для розширення каналів збуту. Недоліком даної платформи є те, що в соціальних мережах дуже важко продати стандартизований товар, тоді як високим попитом користується унікальна продукція.

Торгові центри — це платформи для продажів товарів і послуг в Інтернеті, що об'єднують тисячі компаній з різних галузей бізнесу. Так, сьогодні великою популярністю користується платформа «Prom.ua». Проте, недоліком даного виду Інтернет-торгівлі є те, що зазвичай на таких торгових платформах продажі здійснюють компанії, а не приватні особи і дані продажі є платними [1, с. 72–81].

Рис. 1. Платформи, на яких здійснюється Інтернет-торгівля

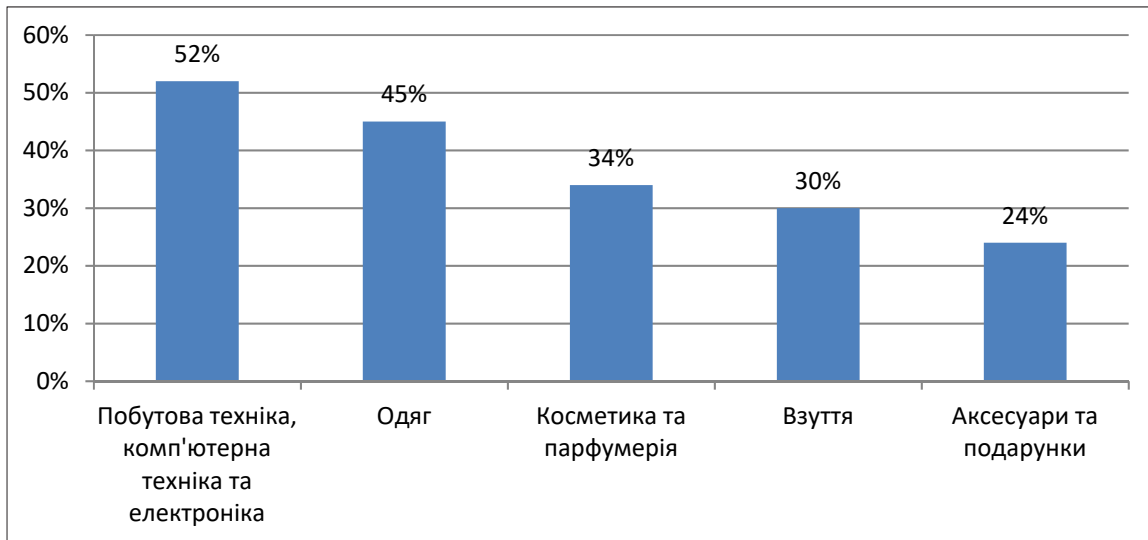

Рис. 2. Товари, які найчастіше замовляють в Інтернеті
Джерело: сформовано автором на основі даних [2]

Досліджуючи товари, які найчастіше покупці замовляють в Інтернеті, варто відмітити, що перші місця справедливо займає одяг і взуття та техніка. Крім того, неухильно зростає і кількість покупців дитячого одягу та товарів для малюків (рис. 2).

Що ж стосується розрахунків, то більшості користувачів готові здійснювати оплату за допомогою банківської карти, тобто платити за товар через Інтернет. Проте, у 2018 році набирає обертів оплата через мобільні банки. Так, понад 30% платежів у 2018 році здійснені через мобільні додатки, популярністю серед яких користується Apple Pay. Також, в Україні та країнах СНД переважають оплати товарів при отриманні, порівняно з передоплатою, так як українці не достатньо довірливі [3].

Досліджуючи країни, які беруть найактивнішу участь в Інтернет-торгівлі, варто відмітити, що звичайно ж незмінним лідером у 2018-му році на ринку електронної комерції залишається Китай. Загальний

обсяг продаж на цю країну припадає більше, ніж 47%. Наздоганяють своїх східних колег власники Інтернет-магазинів з Північної Америки. Крім того, значного успіху в Інтернет-торгівлі досягли й такі країни, як: Великобританія, Німеччина, Франція, Росія, Канада, Японія, Корея, Бразилія [3].

Діяльність Інтернет-магазинів має багато переваг. До таких варто віднести (рис. 3):

Часто, розглянувши різні пропозиції в Інтернеті, ми помічаємо, що товар, який нас цікавить там дешевший, ніж на торгових точках. Це спричинено тим, що в Інтернет-просторі продавець не повинен здійснювати плату за оренду, охорону, заробітну плату та інші платежі, які здійснюють продавці у магазинах. Це суттєва перевага Інтернет-торгівлі. Не менш важливою перевагою є те, що клієнт може здійснити необхідну покупку не виходячи з дому і в будь-який час дня і ночі, адже Інтернет-магазини відкриті для клієнтів цілодобово. Також пере-

Рис. 3. Переваги Інтернет-торгівлі

Таблиця 1

Недоліки та проблеми Інтернет-торгівлі

Недоліки інтернет-торгівлі	
Для продавців	Для споживачів
упускається ефект, що досягає за рахунок чарівності продавців й уміння продати навіть не занадто бажаний для покупця товар	через засоби ідентифікації особи користувача можна здійснювати контроль за нею, перевіряти її діяльність
посилення конкурентної боротьби, її перехід на глобальний рівень	сегмент населення, що не має доступу до мережі залишається неохопленим, до того ж не всі види товарів є представленими в мережі
проблеми ціноутворення, так як внаслідок відкритості інформації виробники не можуть завищувати ціни	відсутність консультантів по товару, так як немає торгових точок .
складність організації діяльності та розробки онлайн-вітрини (висока вартість, необхідність координації роботи відділу продажів)	система доставки у деяких інтернет-магазинів не вселяє довіри
внаслідок відкритості інформації зростає ймовірність порушення прав інтелектуальної власності, плагіату	складний порядок повернення товарів у випадку бажання клієнта повернути покупку
недостатня обізнаність працівників із сучасними інформаційними технологіями та системами	хаос, заплутаність і громіздкість Internet
необхідність залучення спеціалістів, що будуть здійснювати адміністрування сайту	відсутність гарантії, що клієнт отримає свій товар
Для ділових контрагентів	Для держави та суспільства
за умов існування інтернет-торгівлі посередництво втрачає свої позиції, а тому взагалі може зникнути	нерівномірність розвитку електронної комерції у різних регіонах, галузях та в різних ланках виробництва
необхідність підвищеної довіри між партнерами, фінансових та інших гарантій	для країн з невисоким економічним розвитком електронний бізнес не є пріоритетним напрямом розвитку
складність координації економічних відносин, що складаються на віртуальному ринку із матеріальними аспектами цих відносин	монополізація ринків, оскільки сектор малого підприємства не завжди може вистояти перед викликами конкурентного середовища

Джерело: сформовано автором на основі даних [4; 5]

вагою є й те, що в Інтернеті можна дізнатись всю необхідну інформацію та відгуки інших клієнтів про товар, який зацікавив, а ще не потрібно стояти в черзі і можливо замовити доставку у будь яку точку, навіть з доставкою додому [4].

Інтернет-торгівля, крім переваг, має ряд недоліків та проблем (табл. 1).

Так, з таблиці видно, що попри значний розвиток Інтернет-торгівлі, все ж залишаються невирішені проблеми у цій галузі. На мою думку, пріоритетним на сьогодні є підвищення ступеня довіри користувачів до продавців у мережі Інтернет. Це можливо здійснити за рахунок розміщення на сайтах як можна повної інформації та достовірної про підприємство, її відкритість та доступність. Крім того, важливо щоб кожен канал збуту продукції в Інтернеті надавав всі можливі способи доставки, щоб кожен клієнт міг отримати товар у найзручніший для нього спосіб.

Для більшого розвитку Інтернет-торгівлі, продавцям варто інтенсивніше та повніше наповнювати сайт, робити його цікавішим для відвідувачів, а також по максимуму розміщувати інформацію про підприємство. Звичайно, важливо, щоб кожен сайт мав як найбільше відгуків клієнтів, це значно підвищує його рейтинг.

Сьогодні все більше клієнтів здійснюють покупки за допомогою телефону, тому власникам Інтернет-магазинів важливо, щоб їхні сайти були зручними для перегляду на телефоні.

Висновки. Отже, сьогодні Інтернет-торгівля в Україні набирає все більших обертів. Проте, є ряд проблем та факторів, які стримують все ж розвиток даної галузі. Вивчення цих факторів та проблем, їх нейтралізація потрібні для того, щоб сформувати середовище, сприятливе для впровадження і розвитку Інтернет-торгівлі, як актуального і перспективного напрямку бізнесу в Україні.

Література

1. Ілляшенко С. М. Перспективи та основні проблеми розвитку Інтернет-торгівлі в Україні / С. М. Ілляшенко, Т. Є. Іванова // Mechanism of Economic Regulation. — № 3. — С. 72–81.
2. Ecommerce — рынок Украины: тенденции, которые будут определять развитие в 2018 году. Интернет-ресурс про роздрібну та Інтернет-торгівлю RETAILERS [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://retailers.ua/news/management/7094-e-commerce-ryinok-ukrainyi-tendentsii-kotoryie-budut-opredelyat-razvitie-v-2018-godu>
3. Интернет-торговля: интересная статистика 2018 года. Програмне рішення для електронної комерції NeoSeo [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://neoseo.com.ua/internet-torgovlya-statistika-2018-goda>
4. Интернет-торгівля речами: переваги та підводні камені. Интернет-ресурс SKEPTER — бізнес-ідеї [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://skepter.com.ua/business-network/758/>
5. Патраманська Л. Ю. Електронна комерція: переваги та недоліки [Електронний ресурс]. — Ефективна економіка № 11, 2017. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4505>

References

1. Illiashenko S. M. Perspektivy ta osnovni problemy rozvytku Internet-torhivli v Ukraini / S. M. Illiashenko, T. Ye. Ivanova // Mechanism of Economic Regulation. — № 3. — S. 72–81.
2. Ecommerce — ryinok Ukrainy: tendentsyy, kotoryie budut opredelyat razvytye v 2018 hodu. Internet — resurs pro rozdrubnu ta Internet — torhivliu RETAILERS [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://retailers.ua/news/management/7094-e-commerce-ryinok-ukrainyi-tendentsii-kotoryie-budut-opredelyat-razvitie-v-2018-godu>
3. Ynternet-torhovlia: ynteresnaia statystyka 2018 hoda. Prohramne rishennia dlia elektronnoi komertsii NeoSeo [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://neoseo.com.ua/internet-torgovlya-statistika-2018-goda>
4. Internet-torhivlia rechamy: perevahy ta pidvodni kameni. Internet-resurs SKEPTER — biznes-idei [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://skepter.com.ua/business-network/758/>
5. Patramanska L. Yu. Elektronna komertsiiia: perevahy ta nedoliky [Elektronnyi resurs]. — Efektyvna ekonomika № 11, 2017. — Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4505>

Жмуркевич Андрій Євгенович

кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Жмуркевич Андрей Евгеньевич

кандидат экономических наук, доцент

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Zhmurkevych Andriy

PhD in Economics, Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv

Рожок Ірина Валеріївна

студент магістратури

Львівського національного університету імені Івана Франка

Рожок Ирина Валериевна

студент магистратуры

Львовского национального университета имени Ивана Франко

Rozhok Iryna

Student of the

Ivan Franko National University of Lviv

МЕТОДИКА ТЕХНОЛОГІЇ ETL ЯК ПІДХІД ІНТЕГРАЦІЇ ДАНИХ

МЕТОДИКА ТЕХНОЛОГИИ ETL КАК ПОДХОД ИНТЕГРАЦИИ ДАННЫХ

ETL TECHNOLOGY AS AN APPROACH TO DATA INTEGRATION

Анотація. Дана стаття присвячена дослідженню проблеми інтеграції корпоративних даних. Метою роботи є аналіз існуючих способів організації інтеграції великих обсягів даних, і реалізація програмної системи, що дозволяє реалізувати цілісну систему повного циклу виймання, перетворення та завантаження даних (Extract, Transform, Load, ETL).

Велика частина інформації необхідної для аналітичних догатків, знаходиться в системах управління операційною діяльністю фірми, базах даних і окремих файлах користувачів. Засоби інтеграції даних забезпечують необхідну інфраструктуру для перетворення розрізаних початкових даних в єдиний ресурс.

Коли фірма починає створювати інтегроване корпоративне сховище даних (Enterprise Data Warehouse, EDW), кількість потоків даних у багато разів зростає. Для ефективного використання EDW необхідна наявність у ньому даних про всі аспекти функціонування організації і, відповідно, передача великих об'ємів детальних даних з кожної початкової системи в сховище.

Визначимо основні проблеми інтеграції даних: часто для вирішення завдань інтеграції в організаціях використовуються велика кількість інструментів і технологій. Проте ефективність таких рішень різко падає із збільшенням кількості потоків даних. Для забезпечення ефективної інтеграції необхідні інструменти, які зможуть надати можливості загального огляду і управління всіма потоками даних. Інструменти для інтеграції повинні однаково ефективно працювати зі всіма використовуваними в фірмі СУБД, джерелами даних, системами обміну повідомленнями і т.д.

Розроблений та представлений у статті метод інтеграції призначений для невеликих підприємств, які працюють з великими обсягами даних і потребують маловитратних, легких в розгортанні і масштабуванні рішень.

Були досліджені особливості роботи з даними для малих підприємств. На їх основі сформульовані вимоги до вхідних даних, а також методи їх фільтрації та очистки.

Результатом роботи є розроблений алгоритм, спрямований на задоволення цих вимог і загрузки даних в заздалегідь підготовлене сховище.

Ключові слова: сховище даних, інтеграція даних, програмна система.

Аннотация. Данная статья посвящена исследованию проблемы интеграции корпоративных данных. Целью работы является анализ существующих способов организации интеграции больших объемов данных, и реализация программной

системы, которая позволяет реализовать целостную систему полного цикла извлечения, преобразования и загрузки данных (Extract, Transform, Load, ETL).

Большая часть информации необходимой для аналитических дополнений, находится в системах управления операционной деятельностью фирмы, базах данных и отдельных файлах пользователей. Средства интеграции данных обеспечивают необходимую инфраструктуру для превращения разрозненных начальных данных в единственный ресурс.

Когда фирма начинает создавать интегрированное корпоративное хранилище данных (Enterprise Data Warehouse, EDW), количество потоков данных во много раз растет. Для эффективного использования EDW необходимо наличие в нем данных обо всех аспектах функционирования организации и, соответственно, передача больших объемов детальных данных из каждой начальной системы в хранилище.

Определим основные проблемы интеграции данных: часто для решения заданий интеграции в организациях используется большое количество инструментов и технологий. Однако эффективность таких решений резко падает с увеличением количества потоков данных. Для обеспечения эффективной интеграции необходимы инструменты, которые смогут предоставить возможности общего обзора и управления всеми потоками данных. Инструменты для интеграции должны одинаково эффективно работать со всеми используемыми в фирме СУБД, источниками данных, системами обмена сообщениями и так далее.

Разработанный и представленный в статье метод интеграции предназначен для небольших предприятий, которые работают с большими объемами данных и нуждаются малорасходных, легких в развертывании и масштабировании решениях.

Были исследованы особенности работы с данными для малых предприятий. На их основе сформулированы требования к входным данным, а также методы их фильтрации и очистки.

Результатом работы является разработанный алгоритм, направленный на удовлетворение этих требований и загрузки данных в предварительно подготовленное хранилище.

Ключевые слова: хранилище данных, интеграция данных, программная система.

Summary. This article is devoted to the study of the corporate data integration problem. The aim of the work is the analysis of the existing ways of big data integration and implementation of a software system that allows the implementation of the full cycle of data extraction, transformation, and load (ETL).

Most of the information required for analytical applications stored in the corporate management systems, databases and individual user files. Data integration tools provide the necessary infrastructure for converting disparate data sources into a single resource.

When the company starts an integrated enterprise data warehouse (EDW) development, the number of data streams increases many times. For efficient use of EDW, it requires data on all aspects of the enterprise operations and the transfer of large volumes of detailed data from each source system to the warehouse.

The main problem of data integration is the use of a large number of tools and technologies for solving integration problems in organizations. However, the effectiveness of such solutions drops with an increase in data streams quantity. In order to ensure effective integration, tools that can provide a general overview and management of all data flows are needed. Tools for integration should work equally effective with all DBMS used by the organization, data sources, messaging systems, etc.

The integration method developed and presented in the article is designed for small enterprises that work with large data volumes that require low cost, easy to deploy and scale solutions.

The features of work with data for small enterprises were investigated. Based on them, the requirements for the input data, as well as methods of their filtration and cleaning are formulated.

The result of the work is a developed algorithm and data loading procedure into a prepared data warehouse.

Key words: data warehouse, data integration, software system.

Постановка проблеми. Інтеграція даних охоплює практики, архітектурні підходи й програмні інструменти для забезпечення погодженого доступу й доставки даних для всього спектра додатків і бізнес-процесів. Як свідчать дослідження, витрати на програмні засоби інтеграції даних сьогодні неухильно ростуть у різних індустріях і географічних регіонах. Це відбувається через невідповідність існуючих підходів до керування даними й ситуації з автоматизованою підтримкою операцій бізнесу з боку прикладних систем. Керування наскрізними бізнес-процесами, що охоплюють різні підрозділи фірми та її зовнішніх партнерів і замов-

ників, демонструє свою ефективність і підкріплено цілком зрілими методами й технологіями інтеграції. Для того, щоб оптимізувати використання та цінність інформації, необхідно знайти альтернативну задачу — процес, зробити дані простими, динамічними і зрозумілими для сприйняття, необхідно обробляти значні обсяги інформації. При цьому ситуація змінюється настільки швидко, що практично не залишає часу для якісного опрацювання управлінських рішень. Основною задачею для даних значних об'ємів є оперативна автоматизація даних. Але як бути, якщо необхідна інформація знаходиться в різних системах, джерелах,

файлах, часто не зв'язаних між собою? У цьому випадку необхідно об'єднати всі інформаційні ресурси фірми в єдиний інформаційний простір за допомогою технологій інтеграції. Узгодженість, актуальність і доступність інформації є важливим елементом в процесі ухвалення рішень і подальшого розвитку фірми. Для визначення своєчасних і обґрунтованих рішень будь-якій фірмі необхідна надійна організація оперативних даних. Дані необхідно витягти, очищені (знищити повторення, виправити помилки введення), узгодити, агрегувати і привести до єдиного стандарту, зрозумілого і звичного для сприйняття користувачем. Розв'язуючи ці задачі, стикаються із загальними проблемами, такими як розрізненість даних, відсутність консолідації і взаємозв'язків, помилки в записах і дублювання інформації, множинність джерел даних і багато що інше. Для вирішення цих завдань обробки інформації використовуються різні методи й інструменти інтеграції даних. Правильна постановка завдання, вибір технології інтеграції і реалізація її за допомогою програмних засобів нададуть фірмі можливість контролю над інформацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки здійснено багато досліджень та публікацій, які стосуються питань щодо методик інтеграції даних. Розглянемо найважливіші з цих публікацій. У роботах (Medykovskiy, et al., 2015; O'Leary, 2000; Data Warehouse Design, 2013; Lambda Architecture, 2015; Stashevskiy, & Hrytsiuk, 2013; BeyeNETWORK, 2013) проаналізовано архітектури багаторівневих систем інтеграції даних. Особливістю таких архітектур є орієнтація їх на використання сучасних інтернет-технологій та сховища даних на кожному рівні управління. У працях (Bertocco, et al., 2002; Chiu, Yu Hsien, et al., 2014; BeyeNETWORK, 2015; Teslyuk, et al., 2018) значну увагу приділено питанням збирання та трансформації даних. Проте у розглянутих працях недостатньо уваги приділено розробленню засобів збереження даних для багаторівневих систем. У роботах (Data Warehouse Design, 2013; BeyeNETWORK, 2015) показано, що для побудови сховищ даних використовують два підходи: «класичний» — на основі реляційних баз даних та на основі концепції Big Data.

Постановка завдання. Розгляд проблеми опрацювання інтеграції дасть змогу вирішити питання використання даних з розрізнених джерел для підвищення достовірності та надійності інформації, а отже, підвищить ефективність використання даних системою. Розглянемо технологію інтеграції на рівні передачі даних. Процес витягання, перетворення і завантаження даних підтримується так званими ETL-інструментами (extraction, transformation, loading). Загалом додатки ETL витягують інформацію з джерел даних (наприклад, баз даних, бінарних і текстових файлів, устаткування, електронних таблиць, електронної пошти

і т.п.), перетворюють її на формат, підтримуваний базою даних призначення, а потім завантажують до неї перетворену інформацію. ETL-засоби є незамінними для вирішення найрізноманітніших завдань: для перенесення інформації з успадкованих додатків в нові або для передачі операційних даних в системи сховища даних.

Виклад основного матеріалу досліджень. Враховуючи концептуальну структуру схеми технології ETL, встановимо покрокові дії інтеграції.

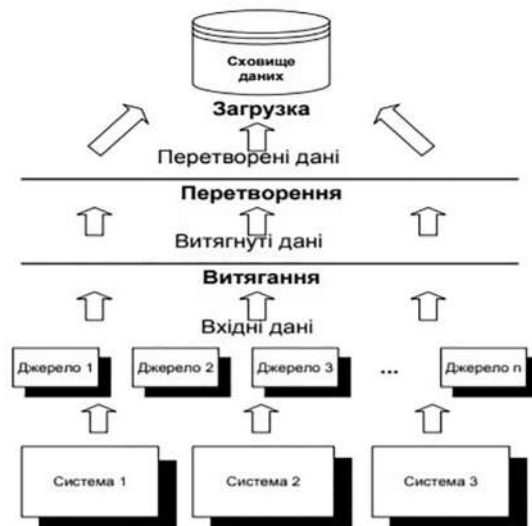

Рис. 1. Концептуальна схема ETL-процесу

Підготовка і отримання вхідних даних з декількох джерел

На даному етапі вибираємо таблиці (документи), які містять однотипні дані отримані з різних джерел інформації, зображені в різних форматах та структурах (MS Access, Visual Foxpro, dBase, Ms Excel, структурований текст тощо), наприклад, текстовий файл (файл з розділювачами), таблиця з MS Access та електронна таблиця.

Як видно з таблиці метаданих, джерела містять однотипну інформацію, яка має спільний характер, але відрізняється складом, способами подання і форматами. На основі цих метаданих може бути утворена інтегрована таблиця, яка буде виконувати функції оперативного сховища даних.

Визначення вимог до вхідних даних і критеріїв перетворення

Для попередньо отриманих і збережених у оперативному сховищі даних розробимо систему норм і критеріїв перетворення їх до форми, придатної для збереження у сховищі даних.

Приклади критеріїв та вимог:

- обмеження часового періоду фактів «від ... — до ...»;
- Приклад: вибір даних за останній місяць
`SELECT doc.*`
`FROM doc`

60	12.06.07	3	1	4	10	3	3	9	-1
62	14.06.07	1	1	4	3	7	10	70	-1

сховище										
Код	Дата	Примітка	Тип документа	Підрозділ	Товар	Кількість	Ціна	Сума	Тип операції	
7	12.05.2007	4	2	3		1	1 000,00 грн.	1 000,00 грн.	розхід	
8	13.05.2007	2	2	3		1	2 000,00 грн.	2 000,00 грн.	розхід	
9	14.05.2007	3	2	3		1	3 000,00 грн.	3 000,00 грн.	розхід	
10	15.05.2007	1	2	3		1	4 000,00 грн.	4 000,00 грн.	розхід	

Код	Дата	Працівник	Тип документа	Підрозділ	Товар	Кількість	Ціна	Сума	Тип операції	
7	12.02.2007	4	3	5		1	1 000,00 грн.	1 000,00 грн.	розхід	
8	13.02.2007	2	3	5		1	2 000,00 грн.	2 000,00 грн.	розхід	
9	14.02.2007	3	3	5		1	3 000,00 грн.	3 000,00 грн.	розхід	
10	15.02.2007	1	3	5		1	4 000,00 грн.	4 000,00 грн.	розхід	

Рис. 2. Дані, створені в текстовому редакторі Word, Access та Excel

WHERE (((doc.evdate)>=DateDiff(«d»,NOW(),30))));

– обов’язкове значення виміру чи показника факту;

SELECT doc.*

FROM doc

WHERE (((doc.documenttype) Is Not Null));

– входження значень виміру у попередньо визначену множини чи область визначення;

SELECT doc.*

From doc

WHERE doc.documenttype IN (SELECT id FROM doc)

– унікальність значень.

SELECT DISTINCT doc.evdate, doc.*

FROM doc;

Аналіз, фільтрація та перетворення вхідних даних

Сформуємо та виконаємо стосовно таблиці оперативного сховища даних запити на вилучення або

```
Public Sub Correct_Emplid(Source As String)
Dim str As String
Dim dept As Recordset

Dim str1 As String
Dim rs1 As Recordset
Dim str2 As String
Dim rs2 As Recordset

'вибираємо всі значення id документів із source
Set rs = CurrentDb.OpenRecordset("select [emplid] from [" & Source & "] ")
While Not rs.EOF
MsgBox (rs!emplid)
'визначаємо код документу за назвою
str1 = "select id from Employee_Id where name='" & rs!emplid & "'"
Set rs1 = CurrentDb.OpenRecordset(str1)
If Not rs1.EOF Then 'якщо знайдено текст то робимо заміну
rs.Edit
rs!emplid = rs1!id
rs.Update
End If
rs1.Close
rs.MoveNext
Wend
rs.Close
End Sub
```

Рис. 3. Завантаження таблиці фактів

зміну даних, які не відповідають критеріям, побудованим у пункті 2. Наприклад:

– вилучення даних, які не містять обов’язкових значень і внаслідок цього не можуть бути застосовані у сховищі даних:

DELETE *

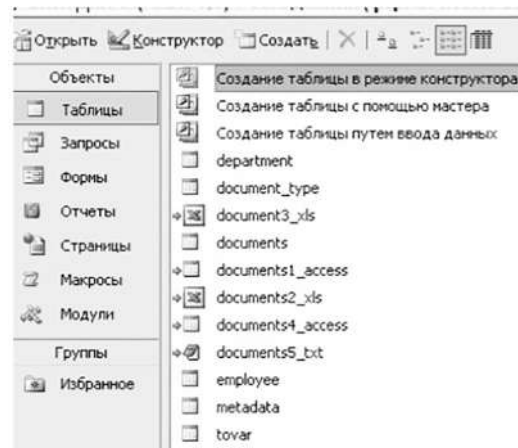
FROM documents1

WHERE product_id Is Null;

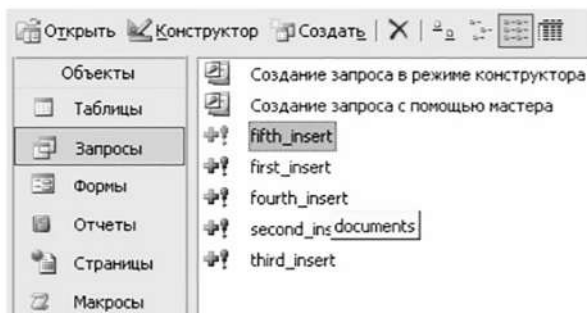
– виправлення некоректних чи помилкових значень (наприклад, коли у джерела даних внесено не коди підрозділів, а назви (рис. 3)).

Створимо та виконаємо запит (процедуру) переміщення значень з підготовленої таблиці вхідних даних сховища оперативних даних у таблицю фактів та проаналізуємо виконані дії. — підготовка вхідних даних: внесемо зміни в склад, структуру і зміст джерел даних (за потреби доповнимо новими стовпчиками, вилучимо зайві або змінимо параметри стовпчика, внесемо відсутні значення), узгодивши їх відповідно до таблиці метаданих та структури оперативного сховища даних (ОСД); — створимо таблицю ОСД; — приєднаємо визначені джерела даних як зовнішні таблиці; — сформуємо та реалізуємо запити (процедури) для перенесення даних зовнішніх джерел в ОСД.

Приклад:

Вікно бази даних із запитами на додавання даних із різних джерел:

Запит на додавання даних із текстового файла:
`INSERT INTO documents (evdate, employee_id, document_type, dept_id, tovar_id, [count], price, suma, type)`

`SELECT Поле2, Поле3, Поле4, Поле5, Поле6, Поле7, Поле8, Поле9, Поле10 FROM documents5_txt;`

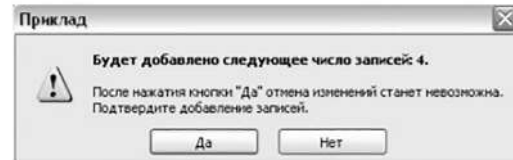
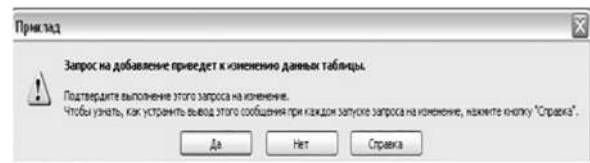
Запит на додавання даних із файлу MS Access:
`INSERT INTO documents (evdate, employee_id, document_type, dept_id, tovar_id, [count], price, suma, type)`

`SELECT documents1_access.evdate, documents1_access.employee_id, documents1_access.document_type, documents1_access.dept_id, documents1_access.tovar_id, documents1_access.count, documents1_access.price, documents1_access.suma, documents1_access.type FROM documents1_access;`

Запит на додавання даних із електронної таблиці:
`INSERT INTO documents (evdate, employee_id, document_type, dept_id, tovar_id, [count], price, suma, type)`

`SELECT documents1_access.evdate, documents1_access.employee_id, documents1_access.document_type, documents1_access.dept_id, documents1_access.tovar_id, documents1_access.count, documents1_access.price, documents1_access.suma, documents1_access.type FROM documents1_access;`

Приклад запуску запиту:

Аналіз та верифікація сховища даних

Перевіримо та обґрунтуємо працездатність сховища даних, для чого перевіримо наявність всіх необхідних значень у стовпчиках таблиці фактів;

Приклад: Рахуємо кількість даних у джерелах
`SELECT Count(documents1.id) AS [Count-id] FROM documnets1;`

Додаємо отримані кількості, Рахуємо кількість вставлених у таблицю сховища записів (дата внесення цих записів така, як сьогоднішня)

`SELECT documents.real_date, Count(documnets.id) AS [Count-id] FROM documents`

`GROUP BY documents.real_date HAVING (documents.real_date=Date());`

Якщо суми однакові, то ETL пройшов без перешкод.

Висновки. У результаті застосування технології ETL в інтеграції даних створюється основа для єдиного інформаційного простору бізнесу, яка має на меті надати користувачеві узгоджену й надійну інформацію для забезпечення цілісності даних. Науковою новизною є використання методики ETL-технології у сховищах даних бізнесу для інтеграції даних з розрізнених джерел. Практична цінність полягає у розробленні алгоритму, бази даних та оперативного сховища даних.

Література

1. Уайт К. (Colin White). Интеграция данных: использование технологий ETL, EAI и EIP для создания интегрированной корпорации (Data Integration: Using ETL, EAI, and EIP Tools to Create an Integrated Enterprise). Ноябрь 2005.
2. Интеграция данных — ключ к эффективным решениям (Data Integration: The Key to Effective Decisions).
3. Обзор технологий интеграции информационных систем, 2006 [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://www.microsoft.com/Ukraine/Government/Analytics/IntegrationTechnologies/Overview.msp>
4. Dan Linstedt. Data Vaulttm overview the next evolution in data modeling. — 2005 [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://www.tdan.com/i021hy01.htm/>

Кісіль Олександр Володимирович

магістр кафедри обліку і аудиту

Київського національного університету технологій та дизайну

Кисиль Александр Владимирович

магистр кафедры учета и аудита

Киевского национального университета технологий и дизайна

Kisil Alexander

Master of the Department of Accounting and Audit of the

Kyiv National University of Technology and Design

Науковий керівник:

Хаустова Євгенія Борисівна

доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

ЗАРОБІТНА ПЛАТНЯ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

ЗАРАБОТНАЯ ПЛАТА КАК ЭКОНОМИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

WAGES AS AN ECONOMIC CATEGORY

Анотація. Досліджено підходи до визначення сутності поняття «заробітна плата», узагальнено кола завдань обліку виплат працівникам. Урахування праці і заробітної плати займає одне з центральних місць у всій системі урахування на підприємстві. Заробітна плата є основним джерелом прибутків робітників фірми, підприємства.

Ключові слова: бухгалтерський облік, аудит, податковий облік, праця, заробітна плата, фонд оплати праці.

Аннотация. Исследованы подходы к определению сущности понятия «заработная плата», обобщенно круга задач учета выплат работникам. Учет труда и заработной платы занимает одно из центральных мест во всей системе учета на предприятии. Заработная плата является основным источником доходов работников фирмы, предприятия.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, аудит, налоговый учет, труд, заработная плата, фонд оплаты труда.

Summary. Approaches to the definition of the essence of the concept of «wages», generalized the scope of tasks accounting for employee benefits. Consideration of labor and wages is one of the central places in the entire accounting system at the enterprise. Wages are the main source of profits for workers of the firm, enterprises.

Key words: accounting, audit, tax accounting, labor, wages, wage fund.

Актуальність теми дослідження. В умовах економічної кризи, спаду виробництва, низької продуктивності праці відбуваються зміни в організації праці та її оплаті. Від побудови ефективної системи мотивації, організації її обліку, аналізу і аудиту залежать обсяг і своєчасність виконання всіх робіт, ефективність використання устаткування, машин, механізмів і як результат — обсяг виробництва продукції, її собівартість, прибуток і ряд інших економічних показників. Тому актуальність проблем бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту нарахування та виплати заробітної плати не викликає сумніву і потребує дослідження [12, с. 38].

На сучасному етапі розвитку економіки України актуальною є проблема удосконалення оплати праці

шляхом впровадження в практику дієвого механізму її регулювання, оскільки економічні процеси, які відбуваються в країні, не сприяють мотивації персоналу шляхом заробітної плати. В зв'язку з інфляційними процесами та постійним знеціненням вітчизняної грошової одиниці заробітна плата перестає виконувати свою основну функцію — відтворювальну. Персонал підприємств усе частіше відчуває нестачу коштів та змушений шукати додатковий заробіток, що не сприяє продуктивності праці та поліпшенню мікро-клімату в колективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні засади сутності заробітної плати, форм і систем оплати праці знайшли своє відображення у роботах таких вітчизняних і закордонних учених,

як: В. Антонюк, Д. Богиня, І. Гнибіденко, А. Колода, С. Лебедева, С. Мочерний, М. Панков, В. Петюх, Г. Соловйов, С. Шелешкова, С. Брю, К. Макконел, А. Сміт, Ж. Сей, Дж. Кейнс, У. Джевонс, Л. Дублін, К. Маркс, К. Менгер, В. Петті, Д. Рікардо, А. Сміт та ін.

Віддаючи належне напрацюванням науковців, слід відмітити, що теоретичний аналіз даних питань не забезпечує практичного вирішення всіх облікових проблем. Окремі аспекти первинного обліку праці все ж залишаються недостатньо висвітленими та потребують подальшого поглибленого опрацювання.

Метою дослідження є визначення сутності поняття «заробітна плата», узагальнення кола завдань обліку виплат працівникам.

Виклад матеріалу. У вітчизняній економічній літературі відсутній єдиний підхід до суті заробітної плати, особливостей її реалізації в трансформаційний період, до вирішення проблем, що виникають на ринку праці в царині визнання рівня заробітної плати, її диференціації, інструментів державного регулювання заробітної плати, що спонукає до подальшого вивчення цього питання. Толуб'як В. С. визначає заробітну плату як плату робітнику за виконану роботу, яка дає йому можливість забезпечувати себе та свою сім'ю необхідними засобами до життя, а також заощаджувати на майбутнє, в тому числі здійснювати страхування на пенсійне забезпечення» [2].

У ст. 14 Податкового кодексу України визначено, що під терміном «заробітна плата» розуміється основна та додаткова заробітна плата, заохочувальні та компенсаційні виплати або інші виплати та винагороди, які виплачуються (надаються) платникові податку у зв'язку з відносинами трудового найма згідно із законом [3]. Таке широке тлумачення переслідує фіскальні цілі. Сьогодні українське законодавство приділяє значну увагу питанням організації оплати праці. При цьому заробітна плата визначається як винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Заробітна плата була, є і ще тривалий час буде важливим якісним показником економічного господарювання згідно з Законом України «Про оплату праці», заробітна плата — це винагорода, обчислена в грошовому вираженні, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. Інакше кажучи, заробітна плата — це ціна, що виплачується за використання праці [7, с. 147].

Класики економічної теорії А. Сміт та Д. Рікардо пропонують своє визначення поняття «заробітна плата». Так, А. Сміт зазначає, що «заробітна плата включає в себе вартість життєвих засобів людини, щоб вона могла «працювати», а Д. Рікардо вважав, що «заробітна плата є грошовим виразом «мінімуму засобів існування». На відміну від В. Петті і А. Сміта, які вбачали провідну роль людини у створенні

національного багатства, англійський економіст та демограф Т. Мальтус вважав, що зростання чисельності населення має наслідком підвищення пропозиції праці, що своєю чергою неодмінно призведе до зниження заробітної плати та зменшення продовольчих ресурсів [11].

Представник класичної школи Дж. Ст. Мілль вважав освіту найголовнішим чинником економічного зростання. За Дж. Міллем набуті здібності людини, які реалізуються тільки через працю, можна віднести до категорії капіталу. У науковій літературі є кілька десятків трактувань сутності заробітної плати, що пояснюється різними науковими поглядами дослідників. Однак її потрібно розглядати з кількох позицій, а саме: з позиції роботодавця та з позиції працівника. Із позицій найманого працівника ми можемо розглядати заробітну плату, як основну частину його трудового доходу, який він отримує в результаті реалізації здатності до праці [6, с. 52].

Тому з позицій роботодавця заробітна плата є головним чинником забезпечення матеріальної зацікавленості працівників і досягненні високих результатів своєї праці. Деякі науковці визначають «заробітну плату» та «оплату праці» як тотожні поняття. Наприклад, В. Лукашевич вважає, що ці поняття — рівноцінні, хоча між ними і є певна відмінність: видатки на заробітну плату здійснюються із фонду заробітної плати, а інші заохочувальні виплати проводяться за рахунок підприємства або «коштів спеціального призначення та цільових надходжень» [1, с. 89].

Чанишева Г. та Болотіна Н. вважають, що термін «оплата праці» ширший, і його цільове призначення спрямоване на організацію оплати праці, регламентацію її окремих елементів та всієї системи правових засобів у цій сфері, тоді як поняття «заробітна плата» спрямоване на право окремого працівника отримувати грошову винагороду [5, с. 82].

Тому заробітна плата як соціально-економічна категорія, з одного боку, є основним джерелом грошових доходів працівників, тому її величина значною мірою характеризує рівень добробуту всіх членів суспільства. З іншого боку, її правильна організація зацікавлює працівників підвищувати ефективність виробництва, отже, безпосередньо впливає на темпи й масштаби соціально-економічного розвитку країни. Як елемент ринку праці заробітна плата є ціною робочої сили, а також статтею витрат на виробництво, що включається до собівартості продукції, робіт (послуг) на окремому підприємстві. На наш погляд, заробітна плата є найбільш дієвим інструментом активізації людського чинника та використання трудового потенціалу [4, с. 23].

Основними завданнями організації обліку праці та її оплати є:

- 1) організація контролю за якістю та кількістю затраченої праці, за виконанням завдань щодо зростання продуктивності праці, за використання

фонду заробітної плати та іншими грошовими коштами, які виділяються для оплати праці працівників підприємства;

- 2) своєчасне і правильне віднесення сум нарахованої заробітної плати і відрахувань органам соціального страхування на собівартість продукції, виконання робіт, послуг, а також на інші витрати;
- 3) здійснення у встановлені строки всіх розрахунків з персоналом по заробітній платі та інших виплатах;
- 4) збір інформації та групування показників з оплати праці, необхідних для поточного і наступного планування, контролю, аналізу та оперативного управління виробництвом, для складання фінансової і статистичної звітності [8, с. 9].

Виконання цих зобов'язань забезпечується правильно організованим:

- обліком особового складу;
- обліком робочого часу;
- обліком виробітку продукції та нарахування заробітної плати;
- суворим дотриманням законодавства про працю;
- точним та своєчасним розрахунком з оплати праці.

Бухгалтерський облік на підприємстві починається з розробки облікової політики [10, с. 23].

Основні питання з обліку праці та її оплати, які можуть наводитися в наказі про облікову політику підприємства: 1) форми кадрової документації; 2) форми, системи, розміри заробітної плати та інших виплат; 3) встановлення режиму роботи; 4) зміни в організації праці; 5) нормування і оплату праці; 6) строк подання первинних документів з обліку праці та її оплати до бухгалтерії підприємства; 7) порядок обробки та зберігання первинних документів та реєстрів обліку з оплати праці; 8) порядок створення резервів на виплату відпусток, щорічної винагороди за вислугу років, винагород за підсумками роботи за рік [9, с. 29].

Висновки. З вищесказаного робимо висновки, що заробітна плата — це точка перетину інтересів багатьох: підприємства; працівника, податкової, фондів тощо. Кожна з цих сторін оцінює значення заробітної плати, якщо не як найважливіших. По-

милка у нарахуванні заробітної плати автоматично призводить до цілої серії помилок і порушень, які є найважчими за своїми наслідками. Є тільки один спосіб уникнути таких помилок — абсолютно точно знати, як проводити будь-які розрахунки, — пов'язані із заробітною платою.

Питання нарахування заробітної плати, а також податкового і бухгалтерського обліку оплати праці займають особливе місце в роботі бухгалтерії кожного підприємства

Бухгалтерський облік на підприємстві повинен забезпечувати: точний розрахунок заробітної плати кожного робітника відповідно до кількості і якості витраченої праці, що діють формами і системами його оплати, правильний підрахунок утримань із заробітної плати; контроль за дисципліною праці, використанням часу і виконанням норм виробітки робітниками, своєчасним виявленням резервів подальшого росту продуктивності праці, витратою фонду заробітної плати (фонду споживання) і т. ін.; правильне нарахування і розподіл по напрямках витрат відрахувань на соціальне страхування.

Перехід до ринкових відносин економіки України, у якій раніше панувала централізована система планування і керування, потребує переробки системи бухгалтерського обліку, звітності, контролю, аналізу, а також придбання фахових навичок і умінь робітників приймати правильні й ефективні управлінські рішення.

Основою ефективної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання виступає чітко налагоджена система урахування і контролю. Незалежно від форми власності фірмі необхідний бухгалтерський облік як основа, що підтверджує юридичну і фінансову обґрунтованість дій фірми, її взаємодії з органами державного керування і правопорядку і дотримання встановлених норм і правил.

Бухгалтерський облік тісно пов'язаний із багатьма категоріями економічних наук, і насамперед — із категоріями споживчого ринку — ціною, рентабельністю, прибутком, фінансовою усталеністю, ліквідністю. Бухгалтерський облік служить першоосновою ефективної господарської діяльності.

Література

1. Кесарчук Г. С. Удосконалення організації обліку розрахунків за виплатами працівникам / Г. С. Кесарчук // Науковий вісник Ужгородського університету. — 2013. — С. 240–246.
2. Мардус Н. Ю. Аудит: навч. посіб. / Н. Ю. Мардус, О. О. Фальченко: за ред. Л. Л. Яковлева. — Х.: НТУ «ХП», 2014. — 178 с.
3. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Тертичний О. О. Сучасні системи оплати праці / О. О. Тертичний [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/2%202867%29/uazt_2013_2_11.pdf

5. Покатаєва О. В. Шляхи вдосконалення системи оплати праці на підприємстві / О. В. Покатаєва, Г. О. Кошулинська // Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. Серія: Економіка та підприємництво. — 2010. — № 3. — С. 139–141.
6. Матюх С. А. Типологія національних систем оплати праці в країнах з ринковою економікою / С. А. Матюх // Вісник Хмельницького національного університету. — 2006. — № 3. — С. 174–179.
7. Сук Л. П. Організація обліку праці та її оплати / Л. П. Сук, П. О. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. — 2009. — № 21. — С. 28–44.
8. Плахтій Т. Ф. Удосконалення моделі аналітичного обліку розрахунків за виплатами працівників / Т. Ф. Плахтій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
9. Тютюнник В. О. Облік відрядної заробітної плати / В. О. Тютюнник [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/688?view=material
10. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з оплати праці [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.uaeconomic.com/ulens-871-1.html>
11. Ткаченко Н. А. Напрями удосконалення організації облікового відображення оплати праці в регістрах журнально-ордерної форми / Н. А. Ткаченко // Економіка АПК. — 2013. — № 10. — С. 64–71.
12. Оляднічук Н. В. Бухгалтерський облік розрахунків за виплатами працівникам та його удосконалення / Н. В. Оляднічук [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://lib.udau.edu.ua/Бухоблік>

Король Марина Михайлівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородський національний університет*

Король Марина Михайловна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры международных экономических отношений
факультета международных экономических отношений
Ужгородский национальный университет*

Korol Maryna

*PhD in Economics, Associate Professor,
Docent of International Economic Relations Department of
International Economic Relations Faculty
Uzhhorod National University*

Горинецька Марина Анатоліївна

*магістр факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Горинецький Марина Анатольевна

*магистр факультета международных экономических отношений
Ужгородского национального университета*

Horynetska Maryna

*Master of the International Economic Relations Faculty of the
Uzhhorod National University*

**АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРС ТА ЇЇ ВПЛИВ
НА СВІТОВУ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ**

**АНАЛИЗ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФРС И ЕЕ ВЛИЯНИЕ
НА МИРОВОЮ ВАЛЮТНО-ФИНАНСОВУ СИСТЕМУ**

**ANALYSIS OF FEDERAL RESERVE SYSTEM FUNCTIONING
AND ITS IMPACT ON THE WORLD MONETARY SYSTEM**

Анотація. В роботі розглянуто історію та причини створення ФРС США як самостійного органу грошово-валютної системи США, що на сьогодні чинить неабиякий вплив на світові економічні зміни і в процесі глобалізації є одним з основних інститутів кредитування слаборозвинутих країн.

Ключові слова: ФРС США, світова валютно-фінансова система, міжнародні економічні відносини, глобалізаційні процеси, світова економіка.

Аннотация. В работе рассмотрена история и причины создания ФРС США как самостоятельного органа денежно-валютной системы США, что на сегодня оказывает огромное влияние на мировые экономические изменения и в процессе глобализации является одним из основных институтов кредитования слаборазвитых стран.

Ключевые слова: ФРС США, мировая валютно-финансовая система, международные экономические отношения, глобализационные процессы, мировая экономика.

Summary. The work reviews the history and causes of the creation of the US Federal Reserve as an independent institution of the US monetary system, which today has a significant impact on world economic changes and, in the process of globalization, is one of the main institutions for lending to underdeveloped countries.

Key words: US Federal Reserve System, world monetary and financial system, international economic relations, globalization processes, world economy.

Вступ та постановка проблеми. Сучасні центральні банки перестали бути просто кредитними і платіжно-розрахунковими інститутами. Використання в банківській практиці передових технологій, останніх досягнень науки і техніки, лізинг, факторинг, проектне фінансування, дозволяють банкам безпосередньо брати участь в процесі виробництва, фактично управляти науково-технічним прогресом, і не тільки впливати на рух грошових потоків, але і забезпечувати фінансовими ресурсами економіку країни. Фінансування Центральним Банком державних програм дозволяє урядам пом'якшити проведення фінансової політики.

Таким чином, варто дослідити діяльність центральних банків зарубіжних країн, зокрема, інструментарію регулювання банківських систем США. Федеральна Резервна Система (ФРС) є одним з найбільших інститутів з регулювання національної банківської системи і кредитно-грошового обігу Сполучених Штатів Америки. Одним із завдань ФРС є забезпечення балансу між вимогами економічного розвитку і кредитно-грошовими ресурсами через регулювання грошового обігу за допомогою впливу на національну банківську систему звичним способом, основними елементами якого є облікова ставка, операції на відкритому ринку і зміни норм обов'язкових резервів. ФРС будує свою політику в рамках загальноекономічної стратегії уряду, на якій засновані її принципи та загальний напрямок, але з урахуванням ситуації на міжнародній арені.

ФРС законом заборонено займатися комерційною діяльністю, оскільки це дозволяє не відволікатися і фокусуватися на вирішенні загальнонаціональних завдань, в тому числі стабілізації національної грошової системи. Це виключає можливість проведення ФРС спекулятивних фінансових операцій на фінансових ринках, з метою отримання прибутку і примушує концентрувати всі зусилля на вирішенні загальнонаціональних проблем [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана проблема була розглянута в працях багатьох вчених, як вітчизняних, так і закордонних, зокрема, В. Масленников досліджував особливості функціонування національних банківських систем, в тому числі і ФРС США. Також дослідженням та розробкою теоретико-методологічних знань щодо діяльності центральних банків високорозвинених країн займалися Н. Є. Златіна, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкін, М. В. Руденко, М. І. Савлук, Ю. О. Чамро, та інші. Однак, необхідність дослідження особливостей

функціонування ФРС США та її впливу на світову економіку залишається не менш актуальною.

Формулювання цілей статті. Основною метою даного дослідження є аналіз діяльності Федеральної резервної системи США та визначення основних чинників впливу на світові економічні зміни та грошово-кредитну систему.

Виклад основного матеріалу дослідження. Федеральна резервна система США є центральною установою у банківській системі, що відповідає за монетарну політику США, «банк банків», агент уряду при обслуговуванні державного бюджету.

Федеральну резервну систему створено у 1913 році (дві спроби утворити центральний банк США у 1811 та у 1836 роках були невдалі). Ворожості американців до заснування центрального банку поклала край паніка у 1907 році. Тому в 1908 році закон Олдрича-Ріланда визначив завдання розробити проект організації центрального банку. У 1913 році згідно із законом про Федеральну резервну систему створюється ФРС з 12 федеральними резервними банками [7].

Доцільно зазначити, що специфічною рисою американської банківської системи була її роздробленість та відсутність центрального емісійного банку до початку ХХ ст. У 1863–1864 рр. було засновано систему національних банків, яка підпорядковувалася Контролеру грошового обігу у Вашингтоні. Але така система виявилася нездатною реагувати на коливання попиту як сезонного, так і кризового характеру. Особливо це стало зрозумілим під час кризи 1907 р., яка вкотре підтвердила необхідність створення центральної емісійної резервної інституції [2].

ФРС складається з трьох рівнів і включає в себе Раду керуючих, 12 федеральних резервних банків із 49-ма філіями, приблизно 3 000 банків-членів ФРС та банки-нечлени ФРС, які поділяються на ті, що входять у Федеральну корпорацію страхування депозитів (далі — ФКСД), та ті, чий внески не застраховані у ФКСД. Схематично ФРС можна представити у вигляді схеми (рис. 1). Також до складу ФРС відносять Федеральний комітет з операцій на відкритому ринку (ФКОВР) та федеральні консультативні ради (ФКР).

На рис. 1 зображено організаційну структуру ФРС США, завдяки якій США розподіляють обов'язки та повноваження за регіональним фактором та делегують повноваження від центру до Ради Керуючих, основною функцією якої є формування грошово-кредитної політики.

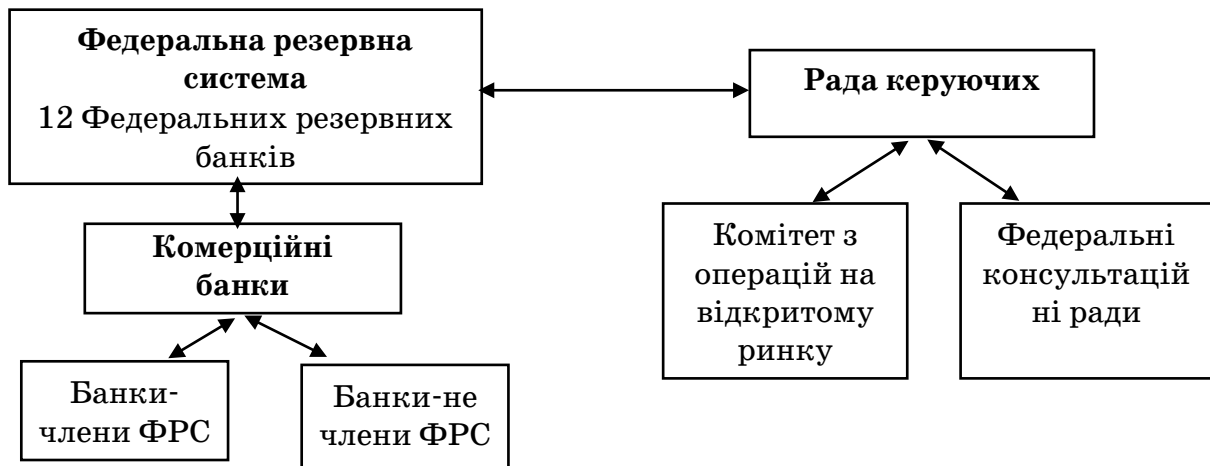

Рис. 1. Структура Федеральної резервної системи США

Джерело: складено автором на основі [2]

Федеральні резервні банки — це 12 окружних банків, що утворюють ФРС. Кожен з них є квазігромадською, зареєстрованою як корпорація, інституцією, якою володіють приватні комерційні банки округу, що є членами ФРС. Ці Банки є членами ФРС, купують акції у свого окружного ФРБ і дивіденди, що сплачуються на ці акції, обмежуються до 6% річних [1].

Федеральні резервні банки виконують такі функції:

- здійснюють кліринг чеків;
- емітують нові гроші;
- вилучають зношені гроші з обігу;
- оцінюють окремі заявки на злиття банків;
- керують і надають дисконтні позички банкам у своїх округах;
- досліджують стан банків-членів;
- залучаються до здійснення монетарної політики (встановлюють облікову ставку, вирішують, які банки можуть отримувати дисконтні позички від ФРБ, вибирають одного банкіра для служби у Федеральній консультативній раді) [2].

ФРС використовує кілька важливих засобів впливу на зростання пропозиції грошей, інших фінансових змінних і на рівень економічної активності. Основними з її знарядь є операції на відкритому ринку, дисконтна ставка та резервні вимоги. Усі вони впливають на загальну величину грошової маси і кредитів та на загальний рівень відсоткових ставок. Крім цих основних засобів, ФРС купує і продає американські долари та іноземну валюту на валютних ринках, а також встановлює додаткові вимоги для певних типів акцій та облігацій [7].

З метою поліпшення міжнародної ліквідності і нейтралізації тимчасово небажаного напливу іноземного капіталу ФРС також час від часу здійснює купівлю і продаж іноземної валюти. Баланс у міжнародних розрахунках досягається або на ринку, або шляхом «обміну» з іноземними центральними

банками, які кредитують рахунки ФРС у своїх записах в обмін на аналогічні доларові кредити в записах ФРС.

Оскільки операції з іноземною валютою значною мірою впливають і на іноземну, і на вітчизняну валюту, вони повинні здійснюватися в тісній співпраці з відповідними повноважними органами інших країн. Оскільки відповідальність за стан справ у цій сфері несе і Міністерство фінансів, такі операції повинні тісно координуватися з його діями, які безпосередньо втілюються Нью-Йоркським федеральним резервним банком як представником Міністерства фінансів [1].

Як і інші центральні банки, Федеральна резервна система США впливає на валютний ринок трьома традиційними способами:

- 1) зміною облікової ставки;
- 2) інструментами фінансового ринку
- 3) за допомогою валютних операцій.

Інтервенції на валютному ринку з боку казначейства і Федеральної резервної системи США направлені на забезпечення впорядкованості на ринку або регулювання обмінних курсів. Вони не направлені на те, щоб впливати на стан фінансових резервів.

Особливе місце в системі органів контролю посідає Федеральна Корпорація Страхування Депозитів (ФКСД), яку було створено у 1934 р. Це найважливіший крок у розвитку банківського законодавства США з часу створення ФРС. Усі банки-члени ФРС зобов'язані вступити до цієї корпорації, інші — за бажанням.

У разі банкрутства банку страхове відшкодування становить 100 тис. дол. США. Відмітимо, що уряд США тимчасово збільшив цю суму до 250 тис. дол. на кожен розрахунковий рахунок [2].

Федеральна резервна система США має неабиякий вплив на світову валютно-фінансову систему, оскільки виконує роль центрального банку однієї з найрозвинутіших країн світу, а також основним

інструментом її діяльності є одна з найстабільніших та найміцніших валют світу. Таким чином, усі операції, що виконує ФРС стосовно грошово-кредитної політики США, прямо або опосередковано впливають на світову економіку.

Відсоткова політика є одним із класичних інструментів монетарного регулювання, за допомогою якого центральний банк має можливість впливати як на стан грошово-кредитного ринку, так і на поведінку економічних суб'єктів, і через цей опосередкований вплив досягати визначених цілей.

Так, на початку 2016 року американський мільярдер Стенлі Дракенміллер, який раніше обіймав посаду директора з інвестицій фінансиста-мільярдера Джорджа Сороса заявив, що нинішня ситуація у світовій економіці нагадує передкризовий період 2008 року, і «бичачий ринок» вичерпує себе, а відповідальність за це лежить на Федеральній резервній системі США, яка своєю «короткозорою політикою» підтримки низьких ставок стимулює ризики.

За словами Дракенміллера, підтримуючи низькі ставки, ФРС занижує вартість запозичень і, таким чином, згладжує проблеми світової економіки.

Серед інших ризиків інвестор перерахував некероване зростання державного боргу США і ще тривожнішу ситуацію з економікою Китаю.

Зі слів мільярдера можна зробити висновок, що через низькі ставки для інших банків та держав з боку ФРС, країни-боржники набирають дешевих кредитів і обростають зовнішніми боргами. Але якщо для США, як для країни з одним з найбільших зовнішніх боргів світу, така політика не несе

суттєвих ризиків, то для інших країн це може стати присиною дефолту, інфляції та інших економічних негативних наслідків [6].

Після декількох років практично нульової цільової ставки і трьох раундів кількісного пом'якшення економіка США стала демонструвати сигнали повного оздоровлення, проте поставила Федеральну резервну систему в дуже вузькі рамки з погляду можливостей використання монетарних інструментів для стимулювання подальшого зростання. Фактично, такий інструмент залишився один — підняття цільової відсоткової ставки [8].

Точки зору щодо доцільності підняття ставки саме зараз розділили економістів і політиків на два табори — одні вважають, що ставку потрібно піднімати якомога швидше, оскільки це стримує економічне зростання США, інші — що цього робити зараз ні в якому разі не можна, оскільки це може, навпаки, нашкодити зростанню, і в такому випадку у ФРС не залишиться простору для подальшого маневру.

До перших часто відносять банківське лобі та представників Wall Street, оскільки в умовах близьких до нуля відсоткових ставок різко знижується маржинальність традиційного банківського бізнесу. Другі, як правило, представники класичної кейнсіанської економічної теорії, які вважають, що близькі до нуля відсоткові ставки — це новий рівень природних відсоткових ставок в поточній економічній реальності [3].

На сьогодні фахівці з фінансів та грошово-кредитної політики, а також і саме керівництво ФРС США визнають, що доцільно буде залишити відсоткову

Таблиця 1

Планований діапазон та реальна відсоткова ставка ФРС США в 2016–2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [4]

ставку на рівні, на якому вона є зараз, тобто в діапазоні 2,0–2,25% (табл. 1). За останні декілька років після кризи 2008 року ФРС постійно підвищувала ключову ставку. Це допомогло відновити економіку США в післякризовий період, однак, не чинить довготривалого економічного ефекту.

З табл. 1 можна побачити, що облікова ставка ФРС США впродовж останніх 2 років мала тенденцію зростати (сіра лінія), проте вона в основному трималася в установленому керівництвом ФРС діапазоні. Станом на 06 листопада 2018 року облікова ставка знаходиться на рівні 2,2%.

Влітку 2018 року ФРС США все ж підвищила облікову ставку до 2,2%. Це викликало шквал обурень, зокрема, і в Президента США Дональда Трампа. Однак, очільник ФРС повідомив, що це поверне економіку до норми, забезпечить сталість сильної економіки країни і поставить грошово-кредитну політику на той рівень, де вона повинна бути.

Поточний курс політики є правильним щодо короткострокової ставки Центрального банку США, яка встановлена в діапазоні від 2,0% до 2,25%. У доступному для огляду майбутньому доречною політикою було б збереження нинішнього рівня ставки [5].

У епоху плаваючих валютних курсів, коли долар мав статус світової валюти, після 100 років після заснування ФРС, її політика спричиняла все більш вагомні наслідки. Фінансова криза, спричинена політикою ФРС ще довго відголошувалася в економіці Японії та країн Європи, це означає глобалізацію фінансів та монетарної політики ФРС.

Слід додати, що політика американського ФРС має вплив і на економіку України. По-перше, підвищення ставки призводить до зміцнення долара США

і, відповідно, чинить тиск на вартість сировинних товарів [6].

Зі свого боку сировина займає до 70–80% українського експорту, отже, і стан української економіки залежить від світових цін на сировину. Їх зниження, зазвичай, призводить до негативної динаміки ВВП України.

По-друге, підвищення ставки ФРС чинить девальваційний тиск на курс гривні щодо долара США.

По-третє, може викликати ланцюгову реакцію у вигляді підвищення ставок іншими центробанками і привести до подорожчання кредитних ресурсів у всьому світі.

Згідно з останнім набором економічних прогнозів ФРС, політики очікують підвищення ставок знову в грудні 2018 року, і кілька разів в наступному році, перш ніж базова ставка по кредитах НБУ досягне «обмежувального» рівня близько 3,40% в 2020 році [3].

Висновки з даного дослідження. Отже, після проведення даного дослідження можна зробити висновок про те, що розвиток банківської системи США, як і інших країн з розвинутою економікою був зумовлений законодавчо-інституційними перетвореннями в банківській діяльності, які формувалися у процесі історичного розвитку.

США довго не мали централізованої банківської системи, проте все ж усвідомили необхідність та готовність делегувати управління грошово-кредитною системою самостійному інституту.

Таким чином, завдяки злагодженій та уніфікованій організації США вдалося створити Центральну банківську систему, яка не тільки вирішує внутрішні економічні питання безробіття та кредитування комерційних банків, а й виступає одним з крупних світових кредиторів.

Література

1. Боннер У., Уїт Е. Судний день американських фінансів: м'яка депресія XXI століття / У. Боннер // Челябінськ: Соціум, 2005. — 150 с.
2. Федеральна резервна система: створення та організаційна структура [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://pidruchniki.com/20080215/bankivska_sprava/federalna_rezervna_sistema_stvorenniya_organizatsiyna_struktura
3. Федеральна резервна система США підвищила базову ставку — 2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/federalna-rezervna-systema-ssha-pidvyshchyla-bazovu-stavku>
4. Economic Research. Effective Federal Funds Rate [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://fred.stlouisfed.org/series/EFFR>
5. Fed Funds Rate Prime rate, federal funds rate, COFI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.bankrate.com/rates/interest-rates/federal-funds-rate.aspx>
6. Indranarain Ramlall: Central Bank Ratings: A new methodology for global excellence. Palgrave Macmillan, Hampshire, 2016. — 78.
7. The Federal Reserve System, Its Four Functions, and How It All Works — 2018 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.thebalance.com/the-federal-reserve-system-and-its-function-3306001>
8. The International Impact of the Fed When the United States Is a Banker to the World — 2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/rulesforinternationalmonetarystability-ch2.pdf>

References

1. Bonner U., Uitt E. Sudnyj denj amerykansjkykh finansiv: m'jaka depresija XXI stolittja / U. Bshhner // Cheljabinsjk: Socium, 2005. — 150 s.
2. Federaljna rezervna systema: stvorenja ta orghanizacijna struktura [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: https://pidruchniki.com/20080215/bankivska_sprava/federalna_rezervna_sistema_stvorennya_organizatsiyna_struktura
3. Federaljna rezervna systema SShA pidvyshhyla bazovu stavku — 2017 [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <https://hromadske.ua/posts/federalna-rezervna-systema-ssha-pidvyshchyla-bazovu-stavku>
4. Fed Funds Rate Prime rate, federal funds rate, COFI [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <https://fred.stlouisfed.org/series/EFFR>
5. Fed Funds Rate Prime rate, federal funds rate, COFI [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.bankrate.com/rates/interest-rates/federal-funds-rate.aspx>
6. Indranarain Ramlall: Central Bank Ratings: A new methodology for global excellence. Palgrave Macmillan, Hampshire, 2016, 78
7. The Federal Reserve System, Its Four Functions, and How It All Works — 2018. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.thebalance.com/the-federal-reserve-system-and-its-function-3306001>
8. The International Impact of the Fed When the United States Is a Banker to the World — 2017 [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/rulesforinternationalmonetarystability-ch2.pdf>

Нохріна Лариса Анатоліївна

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри туризму і готельного господарства

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Нохрина Лариса Анатолиевна

кандидат технических наук, доцент,

доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства

Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова

Nokhrina Larysa

Candidate of Technical Sciences, Lecturer of

Tourism and Hospitality Management Department

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

ИНКЛЮЗИВНЫЙ ТУРИЗМ: СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ

INCLUSIVE TOURISM: SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF DEVELOPMENT

Анотація. Стаття присвячена соціально-економічним аспектам розвитку туризму для людей з обмеженими можливостями. Досліджено поступ інклюзивного туризму в контексті генезису моделей «інвалідності» у суспільстві.

Ключові слова: люди з обмеженими можливостями, інвалідність, інклюзивний туризм, безбар'єрне середовище.

Аннотация. Статья посвящена социально-экономическим аспектам развития туризма для людей с ограниченными возможностями. Исследовано развитие инклюзивного туризма в контексте генезиса моделей «инвалидности» в обществе.

Ключевые слова: люди с ограниченными возможностями, инвалидность, инклюзивный туризм, безбарьерная среда.

Summary. The article is devoted to the socio-economic aspects of the development of tourism for people with disabilities. The development of inclusive tourism has been studied in the context of the genesis of «disability» models in society.

Key words: people with disabilities, disability, inclusive tourism, barrier-free environment.

Згідно даних Усесвітньої організації охорони здоров'я більше ніж 15% населення планети є люди з інвалідністю, з них 4% випробовують значні труднощі у функціонуванні [7]. По оцінках експертів сьогодні інклюзивний туризм може складати близько 17% всього туристичного ринку країн ЄС. Експерти припускають, що до 2020 року подібні поїздки складуть 22% від всіх подорожей у світі [5].

Аспекти розвитку туризму для людей з обмеженими можливостями висвітлювали у своїх роботах такі вчені як: О. Волошинський, О. Ваньшина, Д. Мітчел, С. Робсон, М. Вейсен, К. Кейз, Н. Демент'єва, Я. Смирницький, О. Мацелюх, Т. Каткова, Н. Локоть, К. Мінакова, Н. Шишліна, А. Шевцов.

Стаття 1 Конвенції про права інвалідів [1] визначає «інвалідів» як осіб, що мають стійкі фізичні, психічні, інтелектуальні або сенсорні порушення, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній й ефективній участі у житті суспільства нарівні з іншими. Такий підхід узгоджується із Міжнародною класифікацією функціонування, обмежень життєдіяльності й здоров'я ВОЗ, який пояснює рівень функціонування людини в динамічній взаємодії між станом її здоров'я, чинниками оточення та особистісними чинниками [2].

Функціонування й обмеження життєдіяльності як багатовимірні концепції, пов'язані з: функціями й структурами організму людей; видами і сферами

життєдіяльності у яких вони беруть участь; чинниками навколишнього середовища, які впливають на життєвий досвід. Ці підходи підкреслюють важливість контексту й чинників навколишнього середовища щодо включення або виключення окремих осіб з ефективної участі у житті суспільства, що окреслює соціальну модель інвалідності [3].

Варто зазначити, що у суспільстві концептуальні точки зору щодо інвалідності в часі суттєво еволюціонували: модель милосердя → медична модель → соціальна модель → афірмаційна модель. Найбільш застарілою є модель милосердя, за якої інвалідність вважалася покаранням та трагедією. В рамках цієї моделі благополуччя особи знаходилося у руках Бога або долі, а люди з обмеженими можливостями розглядалися як тягар для суспільства, нещасні, марні, залежні. Порятунком від «інвалідності» на разі був можливим через співчуття, добродійність, милосердя, турботу.

Відповідно до засад медичної моделі, інвалідність кваліфікується як стан людини, що потребує лікування за допомогою медичних працівників. Медична модель визначає інвалідність як проблему із здоров'ям або станом здоров'я людини, яку треба лікувати. Отже, інвалідність в контексті медичної моделі є результатом медичного стану. Людина з обмеженими можливостями розглядається як така, що потребує лікування, а обов'язком медпрацівників є полегшення її болю та страждань.

В контексті соціальної моделі проблеми інвалідності є результатом відношення суспільства до особливих потреб людини. Згідно моделі, обмежені можливості не є провинною людини, а, власне, інвалідність є соціальною проблемою. На разі вектор інтересу з площини інвалідності зміщується у площину ступеню стану здоров'я людини.

Соціальна модель формувалася як результат розуміння бар'єрів, що перешкоджають особам з обмеженими можливостями активно залучатися до життя суспільства, а отже, інвалідність виникає при взаємодії індивіда з конкретними порушеннями фізичного, інтелектуального, сенсорного або психічного здоров'я із навколишнім соціокультурним середовищем.

Інвалідність на разі є соціально-політичним конструктом, отже, існуючі у суспільстві поведінкові, екологічні та організаційні бар'єри систематично дискримінують й виключають людей з обмеженими можливостями. Таким чином, видалення таких бар'єрів знижує показники інвалідності. Соціальна модель інвалідності активно підтримується міжнародною спільнотою, позаяк вона ґрунтується на правах людини. Зрушення парадигми «інвалідності» до соціальної моделі демонструє, що скорочення перешкод доступу для людей з обмеженими можливостями, формуючи безбар'єрне середовище, дозволяє інвалідам рівноправно подорожувати одночасно з іншими людьми без обмежених можливостей.

Соціальний підхід, концептуально заснований на міжнародних правах людини, покликаний ліквідувати нерівність й усунути дискримінаційні практики розподілу, які перешкоджають розвитку прогресу.

На часі отримує розвиток афірмаційна модель інвалідності, яка долає обмеження соціальної моделі, додаючи людям з інвалідністю позитивну, нетрагічну самоідентифікацію. Ключовою тезою афірмаційної моделі є бажання людей з інвалідністю бути сприйнятими як рівні, але різні, тобто такими, що мають особливості. На відміну від соціальної, афірмаційна модель визнає інвалідність як незначну частину людини. Згідно цієї моделі, у суспільстві люди не діляться на «інвалідів» і «не інвалідів», оскільки вік і хвороба можуть привести до інвалідності.

Обмежені можливості є частиною людської різноманітності, а відтак, люди з обмеженими можливостями є гетерогенною групою. Питання дискримінації, включення і розвитку людини можуть сильно варіюватися залежно від видів обмежених можливостей, оточення, культури, традицій, статі та соціально-економічного статусу. Ці відмінності й багатомірний досвід людей з обмеженими можливостями необхідно брати до уваги при формуванні туристських продуктів, при розробці рекламної кампанії та програм просування [3]. Відповідно до визначення ООН, включення — це визнання необхідності трансформувати культурне, політичне, економічне, соціальне, екологічне середовище у такий спосіб, щоб максимально пристосувати потреби окремих членів суспільства, що відрізняються, а також зобов'язання щодо усунення бар'єрів, що перешкоджають цій можливості [6]. Інклюзивність знімає бар'єри, які заважають людині мати доступ до тієї або іншої сфери; це принцип, який має на увазі, що у житті суспільства беруть участь різні люди і жоден з них, незалежно від зовнішності, походження, статі, фізичних даних, стану здоров'я, орієнтації та будь-яких інших ознак, не відчуває себе обділеним і виключеним. Інклюзія — це коли люди з інвалідністю і без неї отримують однаковий досвід у один і той же момент часу і мають можливість ділитися ним [4].

Підвищує попит на доступне середовище, транспорт і послуги, а також сприяє збільшенню ринкової вартості сегменту інклюзивного туризму, стрімке збільшення частки літніх людей, здатних подорожувати унаслідок старіння населення у промислово розвинених країнах. Сьогодні люди літнього віку мають значні доходи і бажання подорожувати. Крім того, інваліди та літні люди, як правило, активно не задіяні на ринку праці, а отже, мають можливість подорожувати протягом року, що нівелює негативні впливи фактору сезонності попиту для багатьох турнапрямків.

Оскільки попит на доступний туризм зростає, сьогодні його варто розглядати більшою мірою як можливість, а не зобов'язання. На часі впровадження концепції інклюзивного туризму є фактором стабільності розвитку й конкурентоздатності туристського

сектору, позаяк профіти розвитку є очевидними для всіх контрагентів. Зростання чисельності інклюзивних туристів зумовлює продовження туристичного сезону, а отже, і збільшення прибутків продуцентів. Суспільство в цілому отримує нові робочі місця, а позаяк працюють підприємства — зростають податкові виплати. Крім того, середовище як таке, стає більш доступним і для місцевих мешканців і для туристів.

Таким чином інклюзивний туризм формує доступність не тільки для людей з інвалідністю, а й універсальний дизайн середовища, яке має бути зручним для людей, що зазнають тимчасових труднощів із здоров'ям, сім'ям з маленькими дітьми, літнім людям, чисельність яких постійно росте. Суспільство неоднорідне, а відтак звичайне середовище, будівлі, споруди і міста в цілому зручні не для всіх.

Література

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
2. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://moz.gov.ua/mkf>
3. Нохріна Л. А. Соціальний туризм: детермінанти реалізації / Л. А. Нохріна // Economy. Zarządzanie. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje Warszawa PL / Варшава 29.09–30.09 2016. Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. — «Diamond training tour». — 2016. — С. 32–35.
4. Нохріна Л. А. Сталый розвиток туризму: інструменти реалізації. Вчені записки Харківського інституту управління: Науковий журнал: Випуск № 40 — Харків: ХІУ, 2015. — С. 370–379.
5. Офіційний сайт Європейської комісії з туризму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://etc-corporate.org/research-development>.
6. Офіційний сайт Організації об'єднаних націй [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/
7. Офіційний сайт Усесвітньої організації охорони здоров'я [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.who.int/disabilities/world_report/2017/report/ru/

УДК 336.748.12

Окунева Ольга Володимирівна

кандидат економічних наук

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Окунева Ольга Владимировна

кандидат экономических наук

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

Okuneva Olga

Candidate of Economic Sciences

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Невертій Марія Анатоліївна

студентка

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Невертий Мария Анатольевна

студентка

Киевского национального экономического университета имени Вадима Гетьмана

Nevertii Mariia

Student of the

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ТЕМПИ ІНФЛЯЦІЇ І СТАБІЛЬНІСТЬ КУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

ТЕМПЫ ИНФЛЯЦИИ И СТАБИЛЬНОСТЬ КУРСА НАЦИОНАЛЬНОЙ ВАЛЮТЫ В РАЗВИТЫХ СТРАНАХ

INFLATION RATE AND STABILITY OF THE NATIONAL CURRENCY COURSE IN DEVELOPED COUNTRIES

Анотація. Поняття інфляції являється досить важливим соціально-економічним показником. Який призводить не лише до важких наслідків, але й втрачає свою ефективність при деформації інструментів макроекономічного регулювання. У статті розкрито сутність інфляції як фінансової категорії та її вплив на стабільність курсу національної валюти. Аналіз темпів інфляції у розвинених країнах за останні роки. Визначено, що найстабільніша валюта у світі – долар, тому виявлені причини, які впливають на її стійкість.

Ключові слова: інфляція, інфляція споживчих цін, валютний курс, рівень інфляції, економічний розвиток, економіка.

Аннотация. Понятие инфляции является достаточно важным социально-экономическим показателем. Что приводит не только к тяжелым последствиям, но и теряет свою эффективность при деформации инструментов макроэкономического регулирования. В статье раскрыта сущность инфляции как финансовой категории, и ее влияние на стабильность курса национальной валюты. Анализ темпов инфляции в развитых странах за последние годы. Определено, что самая стабильная валюта в мире – доллар, так выявлены причины, которые влияют на ее устойчивость.

Ключевые слова: инфляция, инфляция потребительских цен, валютный курс, уровень инфляции, экономическое развитие, экономика.

Summary. The concept of inflation is quite an important socio-economic indicator. That leads not only to serious consequences, but also loses its effectiveness in deforming the instruments of macroeconomic regulation. The article reveals the essence of inflation as a financial category, and its impact on the stability of the national currency. Analysis of the inflation rate in developed countries in recent years. It was determined that the most stable currency in the world is the dollar, so the reasons that affect its stability were identified.

Key words: inflation, inflation of consumer prices, exchange rate, level of inflation, economic development, economy.

Постановка проблеми. Інфляція відіграє дуже важливу роль, та істотно впливає на економіку країни. На даний час інфляційні процеси притаманні майже кожній країні. Тому визначення низького рівня інфляції та вплив на рівень споживчих цін є досить актуальним питанням у наш час. Спираючись на аналіз останніх 10 років, можна побудувати перспективу темпів інфляції з урахуванням усіх ризиків і факторів впливу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження такого цікавого поняття, як «інфляція» займалось багато вчених по всьому світу. Всі вони намагались знайти ефективні методи боротьби з нею. Так, Дж. М. Кейнс вперше проаналізував інфляцію як елемент макроекономічної теорії, а М. Фрідман під інфляцією розумів стійке та безперервне зростання цін, що завжди і всюди виступає як грошовий феномен.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, більша частина науковців у своїх працях акцентує увагу на визначенні поняття «інфляція» та її причинно-наслідкових зв'язків. Питання дослідження окремих аспектів у вигляді визначення рівня інфляції у розвинених країнах, та як це впливає на стабільність курсу валюти є недостатньо вивченими.

Формулювання цілей статті. Полягає у дослідженні змісту, сутності та передумов виникнення інфляції, прояву інфляційних процесів у світі в умовах сьогодення, пошуку ефективних заходів щодо її регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед постійних вихідних прогалин, цін на сировинні товари і зниження сукупного попиту, глобальна інфляція знаходиться на найнижчому рівні з 2009 року в країнах з розвинутою ринковою економікою.

Низький рівень інфляції був пов'язаний з більш високим рівнем волатильності інфляції, зростанням інвестицій і споживання в більшості великих розвинених країн і країн, що розвиваються або з перехідною економікою.

Значне валютне знецінення було компенсоване дефляційним тиском в ряді країн, що розвиваються. Бразильський реал і російський рубль зазнали значної девальвації, і обидві країни загрузли в серйозних економічних спадах, які супроводжуються підвищеною інфляцією [2].

Середня глобальна інфляція продовжує знижуватися в умовах постійного придушення економічної активності, низького росту заробітної плати і зниження цін на сировинні товари. У 2015 р. глобальна інфляція споживчих цін впала до 2,6 відсотка, що є найнижчим рівнем з 2009 р. через зниження цін на нафту і сировинні товари (рис. 1). Як і очікувалось, інфляція в країнах, що розвиваються помірно підвищилася в 2016 р. Однак ризики дефляції зберігаються і в розвинених країнах, головним чином в Японії і зоні євро, і, в меншій мірі, в Сполучених штатах, де середня інфляція за 2015 рік коливалася приблизно на 0,2 відсотка.

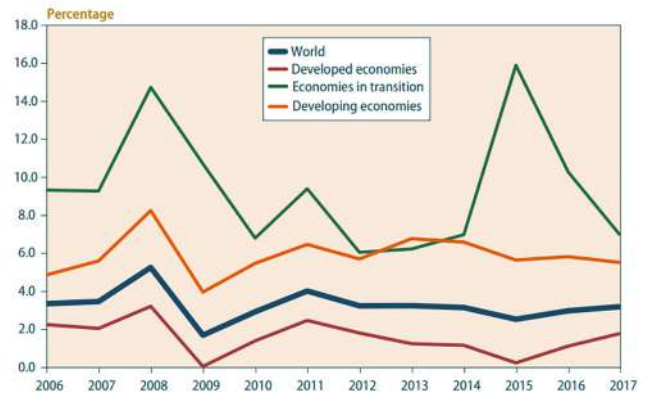

Рис. 1. Глобальна інфляція споживчих цін, 2006–2017*
Джерело: сформовано автором за матеріалами [7]

У 2017 році середня глобальна інфляція зростає незначно, на 2,4 відсотка з 2,1 відсотка в 2016 році, у якому був зареєстрований найнижчий рівень після глобальної фінансової кризи. Інфляція в розвинених країнах залишається нижче 1%, що відображає вплив падіння світових цін на енергоносії, хронічно слабе зростання заробітної плати і в цілому високий рівень економічного спаду [6].

На рис. 2 відображено рівні інфляції країн по відношенню до мети центрального банку в 2017 році. Понад дві третини країн у вибірці відчувають рівень інфляції нижче їх цільового рівня. До країн, що перевищують офіційні цільові показники інфляції відносяться в основному країни Африки, а також кілька країн Південної Америки і СНД. Висока інфляція в цих регіонах в значній мірі відображає вплив валютного курсу.

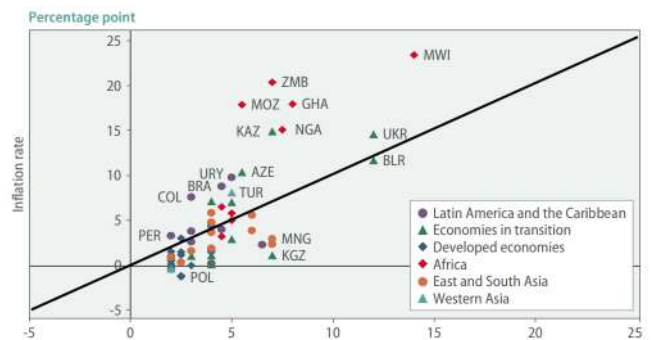

Рис. 2. Інфляція по відношенню до мети центрального банку в 2017 році

Джерело: сформовано автором за матеріалами [8]

У таблиці 1 наведені дані щодо темпів інфляції у розвинених країнах з моменту світової економічної кризи.

Як видно з таблиці, рівень інфляції розвинених країн знаходиться на прийнятному рівні, тобто в межах 3%. Найвищий рівень даного показника у 2017 році спостерігався в Норвегії і складав 3.1%. Процес дефляції був зафіксований у таких країнах, як Японія, Греція, Італія, Іспанія та Швейцарія.

Слід зазначити, що якщо інфляція в країні є відносно нижчою, ніж у інших, то товари такої країни стануть більш привабливими і попит буде рости. Більш низька інфляція має тенденцію до збільшення вартості валюти в довгостроковій перспективі [5].

Що стосується курсу національних валют розвинених країн, то слід зазначити, що один з найсильніших валютних курсів в світі має американська валюта – долар США. Після падіння євро за останні два-три роки, долар досяг додаткового приросту у порівнянні з юанем і єною. Незважаючи на те, що євро в даний час сильніше, ніж долар, високі коливання вартості євро свідчать про те, що валюта нестабільна. Слабка валюта в зоні євро несе відповідальність за ряд економічних труднощів, з якими стикається Європейський Союз, в тому числі низький валовий внутрішній продукт (ВВП) [4].

Тільки 6 з 55 міжнародних валют сильніше, ніж долар, станом на червень 2007 року. Так, найбільш сильними валютами у розвинутих країнах, окрім долара США, вважаються британський фунт стерлінгів та євро.

Збільшення вартості долара спостерігається з 2011 року, серед причин можна виокремити:

- Долар є притулком під час будь-якої глобальної кризи. Це означає, що інвестори купують американські казначейські облігації, щоб уникнути ризиків.
  - Європейський союз, як і раніше намагається стимулювати економічне зростання за рахунок кількісного пом'якшення. До цього, інвестори були стурбовані борговою кризою в Греції. Це послаблює попит на євро.
  - Економічні реформи в Китаї призвели до уповільнення темпів економічного зростання в 2015 році, підштовхуючи інвесторів купувати долар.
  - Незважаючи на реформи, Китай і Японія продовжують купувати долари, щоб контролювати вартість своїх валют. Це допомагає їм збільшити експорт, роблячи їх більш дешевими.
- Порівняння вартості долару та євро протягом останніх років:
- Квітень 2017 — європейська валюта відносно до долара відступила від своїх максимумів і коливається біля позначки 1,09.
  - 2015 — обмінний курс євро до долара впав до мінімуму \$1,05 в березні, перш ніж піднятися до \$1,13 в травні. Євро впало до \$1,05 після

Таблиця 1

Рівень інфляції в розвинених країнах протягом 2008–2017 рр.

Країна	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
США	4.4	-0.8	2.4	3.8	2.1	1.2	1.6	0.1	1.2
Канада	2.4	0.3	1.8	2.9	1.5	0.9	1.9	1.1	1.6
Японія	1.4	-1.3	-0.7	-0.3	0.0	0.4	2.7	0.8	-0.1
Австралія	4.4	1.8	2.9	3.3	1.8	2.5	2.5	1.5	1.2
Нова Зеландія	4.0	2.1	2.3	4.0	1.1	1.1	1.2	0.3	0.6
ЄС	3.5	0.8	1.9	3.0	2.6	1.5	0.6	0.0	0.3
Австрія	3.2	0.4	1.7	3.6	2.6	2.1	1.5	0.8	0.6
Бельгія	4.5	0.0	2.3	3.4	2.6	1.2	0.5	0.6	1.3
Данія	3.6	1.0	2.2	2.7	2.4	0.5	0.4	0.2	0.2
Фінляндія	3.9	1.6	1.7	3.3	3.2	2.2	1.2	-0.2	0.3
Франція	3.2	0.1	1.7	2.3	2.2	1.0	0.6	0.1	0.3
Німеччина	2.7	0.2	1.2	2.5	2.1	1.6	0.8	0.1	0.4
Греція	4.2	1.3	4.7	3.1	1.0	-0.9	-1.4	-1.1	-0.3
Ірландія	3.2	-1.7	-1.6	1.2	1.8	0.5	0.3	0.0	0.3
Італія	3.5	0.8	1.6	2.9	3.2	1.3	0.2	0.1	-0.1
Люксембург	4.1	0.0	2.8	3.7	2.9	1.7	0.7	0.1	0.3
Нідерланди	2.2	1.0	0.9	2.5	2.8	2.6	0.3	0.2	0.6
Португалія	2.7	-0.9	1.4	3.6	2.8	0.4	-0.1	0.5	0.6
Іспанія	4.1	-0.2	2.1	3.0	2.4	1.5	-0.2	-0.6	-0.4
Швеція	3.3	1.9	1.9	1.4	0.9	0.4	0.2	0.7	1.1
Великобританія	3.5	2.2	3.2	4.5	2.9	2.5	1.5	0.0	0.9
Норвегія	3.5	2.3	2.3	1.3	0.3	2.0	1.9	2.0	3.1
Ісландія	12.8	16.3	7.5	4.2	6.0	4.1	1.0	0.3	1.6
Швейцарія	2.3	-0.7	0.6	0.1	-0.7	0.0	0.1	-0.9	-0.4

Джерело: сформовано автором за матеріалами [1; 9]

- терахтів в Парижі в листопаді, до закінчення року збільшилось на \$1,08.
- 2014 — обмінний курс євро до долара впав до \$1,21.
  - 2013 — долар втратив значення по відношенню до євро. До грудня, євро коштувало \$1,3779.
  - 2012 — До кінця 2012 року євро коштувало \$1,3186, долар ослаб.
  - 2011 — вартість долара по відношенню до євро впала на 10%, а потім відновила. Станом на 30 грудня 2011 року, євро коштувало \$1,2973.
  - 2010 — Боргова криза Греції зміцнила долар. До кінця року євро коштує \$1,32.
  - 2009 — долар впав на 20% за рахунок боргових ризиків. До грудня, євро коштувало \$1,43.
  - 2008 — Долар зміцнився на 22%, так як підприємства збирали долари під час світової фінансової кризи. До кінця року євро коштувало \$1,39.
  - 2002–2007 — Долар впав на 40%, так як борг США виріс на 60%. У 2002 році євро коштувало \$0,87 проти \$1.44 в грудні 2007 р [10].

Таким чином, рівень інфляції в розвинених країнах знаходиться на прийнятному рівні, в межах 0,2–3,1%. Найвищий рівень даного показника у 2017 році спостерігався в Норвегії і склав 3,1%. Процес дефляції був зафіксований у таких країнах, як Японія, Греція, Італія, Іспанія та Швейцарія.

Низький рівень інфляції призводить до збільшення конкурентоспроможності експорту та збільшення вартості національної валюти, в той час, як іноземні товари будуть менш конкурентоспроможними і таким чином громадяни будуть купувати менше імпорту.

Найбільш сильними валютами у розвинутих країнах вважаються долар США, британський фунт стерлінгів та євро. Проте поняття сильної валюти є неоднозначним. Це робить імпорт дешевше і може підвищити рівень життя. Тим не менш, вона також може зробити експорт менш конкурентоспроможним і призведе до зниження економічного зростання.

Література

1. Дані офіційного сайту Trading economics [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.tradingeconomics.com>
2. Макроекономічний прогноз-2017: економіка та людина [Електронний ресурс] / ІСЕД. — 2017. — Режим доступу: <http://iser.org.ua/analitika/ekonomichnii-analiz/makroekonomichnii-prognoz-2017-ekonomika-ta-liudina>
3. Kimberly Amadeo. Value of the U.S. Dollar: What the 3 Methods of Measurement Tell You [Електронний ресурс] / Kimberly Amadeo // The balance. — 2016. — Режим доступу: <https://www.thebalance.com/value-of-us-dollar-3306268>
4. Melissa Parietti. The 6 Strongest Currencies Vs. The U.S. Dollar in 2016 [Електронний ресурс] / Melissa Parietti // Investopedia. — 2016. — Режим доступу: <http://www.investopedia.com/articles/forex/030216/6-strongest-currencies-vs-us-dollar-2016.asp>
5. TejvanPettinger. How to increase the value of a currency [Електронний ресурс] / TejvanPettinger // Economics help. — 2016. — Режим доступу: <http://www.economicshelp.org/blog/4819/currency/how-to-increase-the-value-of-currency/>
6. TejvanPettinger. Factors which influence the exchange rate [Електронний ресурс] / Tejvan Pettinger // Economics help — Режим доступу: <http://www.economicshelp.org/macroeconomics/exchangerate/factors-influencing/>
7. World Economic Situation and Prospects 2016 [Електронний ресурс] / United Nations. — 2016. — Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wesp2016_en.pdf
8. World Economic Situation and Prospects 2017 [Електронний ресурс] / United Nations. — 2017. — Режим доступу: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/2017wesp_full_en.pdf
9. World investment report. Investor Nationality: Policy Challenges / United Nations Conference on Trade And Development. — 2016. — С. 232.
10. TOP 10 of the strongest world currencies in 2016 [Електронний ресурс]. — 2016. — Режим доступу: <http://shark-fx.com/top-10-of-the-strongest-world-currencies-in-2016/>

Подереча Олена Віталіївна

магістрант кафедри менеджменту

Київського національного університету технологій та дизайну

Подереча Елена Витальевна

магістрант кафедри менеджмента

Киевского национального университета технологий и дизайна

Poderecha Olena

Master's Degree in Management of the

Kyiv National University of Technologies and Design

**РОЗВИТОК СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА**

**РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ
ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ**

**DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT SYSTEM
OF INVESTMENT ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню розвитку системи управління інвестиційною діяльністю підприємства шляхом впровадження інтегрованих автоматизованих інформаційних систем. Проаналізовано проблеми розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств України. Розглядається питання розвитку управління інвестиційною діяльністю підприємства в умовах вітчизняної економіки, розвитку й впровадження інформаційних систем на підприємство, оснащення науково-технічних структур підприємств процесами вдосконалення інвестиційно діяльності завдяки технологічним та інформаційним системам.

Ключові слова: інновація, інвестиційно-інноваційна діяльність, інформаційна система, управління підприємством.

Аннотация. Статья посвящена исследованию развития системы управления инвестиционной деятельностью предприятия путем внедрения интегрированных автоматизированных информационных систем. Проанализированы проблемы развития инвестиционно-инновационной деятельности предприятий Украины. Рассматривается вопрос развития управления инвестиционной деятельностью предприятия в условиях отечественной экономики, развития и внедрения информационных систем на предприятии, оснащение научно-технических структур предприятий процессами совершенствования инвестиционной деятельности благодаря технологическим и информационным системам.

Ключевые слова: инновация, инвестиционно-инновационная деятельность, информационная система, управление предприятием.

Summary. The article is devoted to the research of development of the system of management of the investment activity of the enterprise by introducing integrated automated information systems. The problems of development of investment and innovation activity of enterprises of Ukraine are analyzed. The issue of development of management of investment activity of the enterprise in the conditions of domestic economy, development and introduction of information systems on the enterprise, equipping of scientific and technical structures of enterprises with processes of improvement of investment activity due to technological and information systems are considered.

Key words: innovation, investment-innovation activity, information system, enterprise management.

Постановка проблеми. В сучасних умовах підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку підштовхує підприємства до більш детального дослідження інноваційних процесів, за допомогою впровадження нових систем та врахування

нових тенденцій розвитку інноваційних технологій у світі. Інвестиційно-інноваційні процеси на кожному підприємстві відрізняються своїми галузевими особливостями та мають широкий спектр організаційних рішень, що враховують новітні тенденції

перспектив розвитку інновацій. Але у зв'язку зі складністю й індивідуальністю різних галузей економіки, для формування концепції розвитку підприємства потрібен комплексний підхід до вивчення та впровадження нових систем, а також їх оцінки ефективності на діяльність підприємства. На жаль, через нестабільність економіки країни постає питання проблеми використання власних коштів та ресурсів на вдосконалення та впровадження інформаційних систем для успішного функціонування діяльності підприємства в цілому та досягнення його стратегічних цілей та поставлених завдань.

Приблизно 45% фінансування інноваційної діяльності підприємств України, за даними [16, 2017 р.], у промисловості здійснюється за рахунок власних коштів підприємств та використовуючи власні ресурси (технічні, інтелектуальні, фінансові, і т.д.), намагаючись таким чином удосконалити свою інноваційну діяльність. Це говорить про те, що перешкодою розвитку управління інноваційною діяльністю підприємств є низький платоспроможний попит на інновації та обмеженість джерел її фінансування. Але у більшості підприємств, розуміючи необхідність введення інновацій, у зв'язку з розвитком технологій та різних інформаційних систем, постає питання не тільки фінансування, а також у використанні та впровадженні нових систем у різноманітні сфери діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню розвитку інвестиційно — інноваційної діяльності підприємств присвячені праці багатьох як українських, так і зарубіжних вчених. Проблемам розвитку інновацій та інвестицій на підприємстві приділяли свою увагу такі вчені, як: Курган О. Г. [1], Ковальова Т. М. [3], Прокопенко О. В. [10], Харів П. С [22], Федуллова Л. І. [8], Литвин З. Б. [4; 5], Курган О. Г. Шехман В. В [1]. Серед найбільш значних внесків у дослідженні інвестиційно — інноваційної діяльності підприємств на рівні держави зробили всієї внесок такі вчені, як зокрема, Касич А. О. [2; 6], Захарченко О. С [9], Андрюшко А. К. [7], Касьяненко В. О [21]. Основну увагу аналізу розвитку інноваційних можливостей підприємства за рахунок впровадження інформаційних систем та впливу їх на розвиток підприємства загалом розглядали такі вчені: Кузьмин О. Є. [12]. Федуллова Л. І. [8], Бажал Ю. М [19]. Але, незважаючи на значну кількість досліджень, наукових праць та публікацій вітчизняних та зарубіжних учених залишається не досліджуваним питання розвитку управління інвестиційно-інноваційною діяльністю підприємства.

Формування цілей статті (постановка завдання). Головною метою роботи є розробка рекомендації щодо удосконалення системи управління інвестиційною діяльністю підприємства за рахунок впливу інформаційної системи на діяльність підприємства для вирішення загальних проблем, з якими стикається кожне підприємство.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств за рахунок інформаційним системам в розвинутих країнах перебуває на стадії впровадження нових інновацій та удосконалення нововведень. За даними [22] найрозвинутіші інновацій в інформаційній сфері орієнтовані на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інвестування в розвитку інформаційної інфраструктури спостерігається в таких країнах, як США, Канада, Японія, Німеччина, Велика Британія. Сінгапур та ін.

На міжнародному рівні оцінюють інноваційний потенціал та інноваційну конкурентоспроможність кожної країни за коефіцієнтом «Global Innovation Index» [22]. Саме «Global Innovation Index» оцінює елементи національних економік, у яких протікають інноваційні процеси, зокрема інститути, людський капітал, дослідницьку діяльність, інфраструктуру, рівень розвитку ринку та бізнесу. Індекс розраховують на основі більше 80 параметрів, серед яких — кількість заяв на права інтелектуальної власності, створених мобільних додатків, науково-технічних публікацій та обсяг витрат на освіту. За даними 2017 року дослідимо інноваційну спроможність економіки України на міжнародному рівні порівняно з 2016 р. (Рис. 1).

Лідерами у рейтингу є Швеція, Швейцарія та Нідерланди; до найбільш інноваційних країн увійшли США, Велика Британія, Данія, Сінгапур, Фінляндія, Німеччина та Ірландія. У 2017 р. Україна посіла найвищу позицію за останні 7 років — 50 місце, так як порівняно з 2016 роком піднялася на 6 пунктів, що свідчить про зростання інноваційної діяльності країни.

Але оцінювання трансферу технологій здійснюється шляхом розрахунку так званих підіндексів Глобального індексу конкурентоспроможності та Глобального інноваційного індексу. Крім того, він містить ще свої підіндекс «Створення знань», Глобальний інноваційний індекс Bloomberg — підіндекс «Патентна активність», Європейське інноваційне табло — підіндекси «Інтелектуальні активи», тобто враховуються абсолютно всі показники. Рейтинг України за підіндексом «Інновації» у доповіді 2017–2018 рр. відповідає 61 місцю, тобто падіння становить 9 позицій [22]. Дослідимо детальніше інноваційну діяльність України за допомогою даних Державної служби статистики України (Графік 1).

За графіком можемо прослідкувати тенденцію зниження вкладень у інноваційну діяльність підприємств у 2014 на 1866,7 млн. грн у порівнянні з 2013 роком, у 2017 році на 14112 млн. грн, порівнянь з загальними витратами на інновації у 2016 році.

За даними таблиці 1, можемо прослідкувати тенденцію зростання впровадження інновацій на підприємство у 2015–2017 роках, порівняно з 2010–2014 роки на 2,34% (середнє значення). Можемо зробити висновок, що інвестиційна діяльність підприємств України поступово розвивається, але не

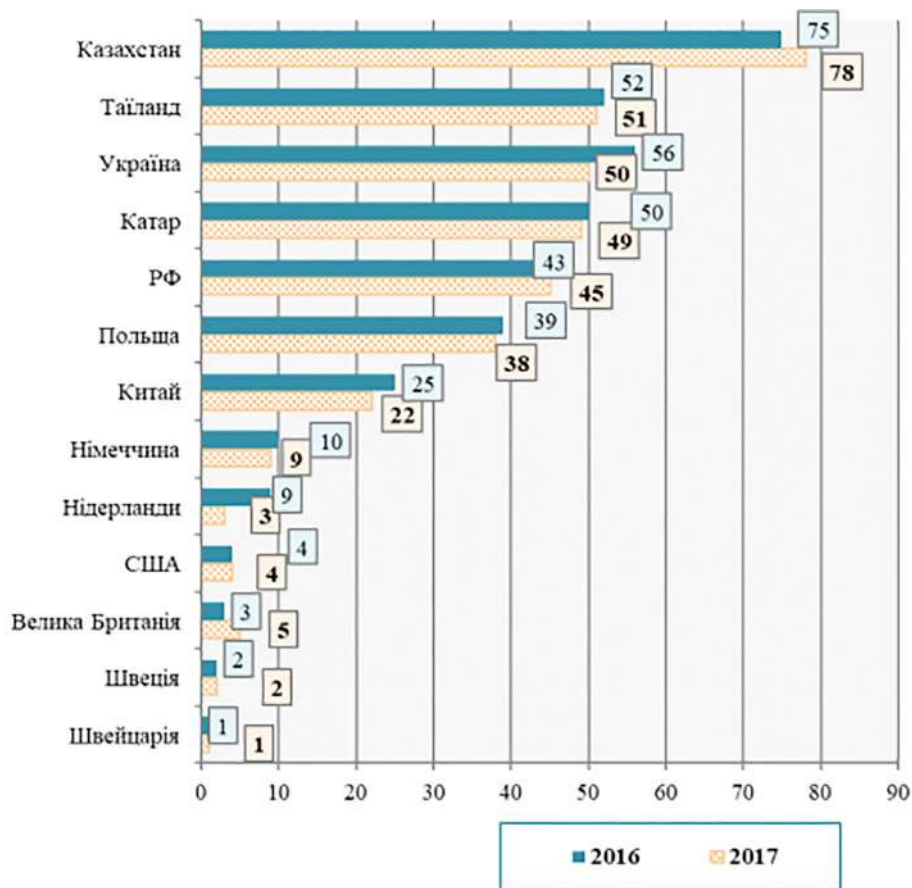
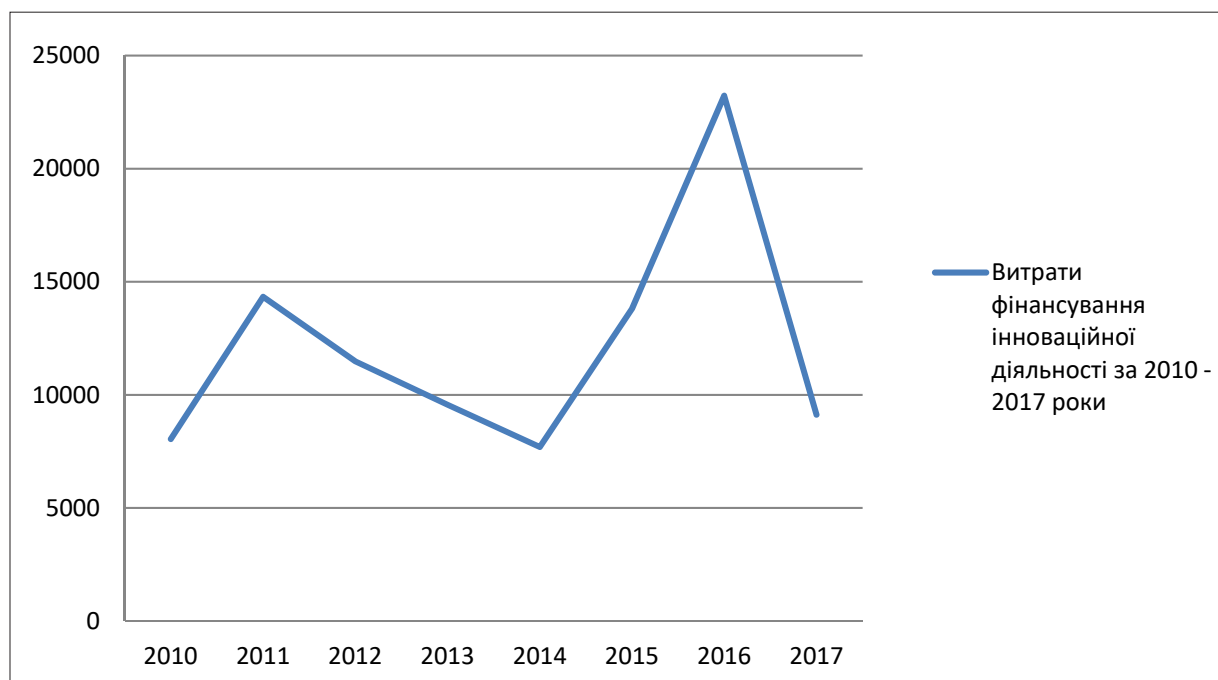

Рис. 1. Рейтинг країн The Global Innovation Index за 2016–2017 р.

Джерело: [22]. Доповіді серії «The Global Innovation Index» за відповідні роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>

Фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств за 2010–2017 роки

Джерело: складено автором на основі [15]

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах 2010–2017 роки

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Впроваджено виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	502	3138	809	3,3
2014	12,1	1743	447	3661	1314	2,5
2015	15,2	1217	458	3136	966	1,4
2016	16,6	3489	748	4139	1305	...
2017	14,3	1831	611	2387	751	

Джерело: Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

стрімко, це говорить про те, що є потреба в залученні нових інвесторів, державної підтримки та нових інвестицій в розвиток інноваційної діяльності підприємств, залучення новітніх технологічних та інформаційних систем, потреба в кваліфікованому технічному персоналі.

На даний момент, важливою складовою інвестиційної — інноваційної діяльності підприємства є інформаційне забезпечення та технології, тобто сукупність засобів та методів збирання, реєстрації, обробки, накопичення і доведення до користувача необхідних даних в системі організаційного управління на основі застосування засобів обчислювальної техніки [7, с. 26–28]. Тобто, при впровадженні у діяльність підприємства інформаційних систем забезпечить підприємство збиранням інформацій та даних, реєстрацію, обробку, накопичення та поширення даних щодо інноваційно-інвестиційної діяльності з урахуванням інтересів зацікавлених сторін [8, с. 155–156].

Проблема впровадження в Україні системи інформаційного забезпечення в інноваційну діяльність підприємств в умовах формування та розвитку інновацій в економіці країни, переходу всієї вітчизняної економіки на наукомісткі технології, є нагальною потребою й вимагає розробки принципово нових підходів до її розв'язку шляхом застосування передових інформаційних систем.

Використання інформаційних технологій для підвищення інвестиційно — інноваційної діяльності для керування підприємством робить будь-яку компанію більш конкурентоздатною, за рахунок підвищення її керованості та адаптованості до змін ринкової кон'юнктури, тобто подібна автоматизація (процес систем керування, що звільняють людину від участі у процесах отримання, перетворення, передачі і використання енергії, матеріалів чи інформації [13, с. 22]) дозволить:

- підвищити ефективність керування компанією за рахунок забезпечення керівників та фахівців максимально повною, оперативною й достовірною інформацією на основі єдиної бази даних;
- знизити витрати на ведення справ за рахунок автоматизації процесів обробки інформації, регламентації й спрощення доступу співробітників компанії до потрібної інформації;
- змінити характер праці співробітників, звільняючи їх від виконання рутинної роботи й даючи можливість зосередитися на професійно важливих обов'язках;
- забезпечити надійний контроль надходжень витрат коштів на всіх рівнях системи управління підприємством (від нижчої до вищої ланки управління);
- керівникам середньої й нижньої ланок підприємства аналізувати діяльність своїх підрозділів й оперативно готувати зведені й аналітичні звіти для керівництва та суміжних відділів;
- підвищити ефективність обміну даними між окремими підрозділами;
- гарантувати повну безпеку й цілісність даних на всіх етапах обробки інформації.

Висновки і пропозиції. Одним із завдань кожного підприємства (мікро- або макро- рівня, середніх, великих або малих підприємств, що працюють у різноманітних сферах діяльності) є перехід до інноваційного шляху розвитку. Треба відзначити, що рівень і характер розвитку інноваційної діяльності в Україні залишається недостатньо активним порівняно з Швецією, Швейцарією та Нідерландами [22]. Існуюча інформаційна інфраструктура України не забезпечує надійного та якісного інформаційного супроводу всього інноваційного розвитку системи управління інноваційної діяльності: від виникнення ідеї, до впровадження й реалізації результату інноваційної діяльності, тобто не в повній мірі відповідає вимогам інноваційної економіки.

Впровадження інновацій характеризується нерівномірністю та великими перервами в діяльності підприємств України (таблиця 1) через слабо скоординовані ресурси (технічні, інтелектуальні, фінансові й т. д.) керівниками, що ускладнює як інформаційний обмін, так і концентрацію інформації для вирішення конкретної проблеми. Але водночас підприємства намагаються залучити нові інформаційні системи та технології, адже самого початку підприємство не ставило собі за мету здійснення інформаційного забезпечення протягом всього життєвого циклу підприємства та всіма необхідними видами інформації. Зараз підприємства, як і сама країна змушені розробити концепції розвитку управління інвестиційної діяльності підприємств за рахунок інформаційного забезпечення інноваційних проектів. Впровадження нової інформаційної системи не забезпечує негайного економічного росту, але сприяє розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, його переходу на якісно більш високий рівень, як у поліпшенні якості роботи управлінської системи підприємства, так і в прозорості руху товару й капіталу.

Саме система ефективного інформаційного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства дозволить вирішити наступні проблеми:

- зменшення витрат часу на прийняття управлінських рішень щодо інвестування та покращення їх якості;

- збільшення можливостей використання конкурентних переваг підприємства на основі одержаної із зовнішніх джерел інформації (вивчення і аналіз діяльності конкурентів на ринку виробів);
  - створення власної структурованої інформаційної бази;
  - розробка нових стратегій діяльності, нових ринків збуту (формування оптимального асортименту продукції та покращення якості виробів);
  - використання технічних та наукових досягнень.
- Отже, успішне впровадження інформаційної системи приводить до позитивних змін у діяльності підприємства й появи нових можливостей, таких як:
- можливість обліку складності й різноманітності продукції й послуг у плануванні й фінансовому аналізі;
  - здатність вгадати й задовольнити всі вимоги по обслуговуванню клієнтів;
  - можливість адекватно оцінити свої сили на ринку порівнюючи;
  - здатність вчасно реагувати на зміну законодавства;
  - отримання більшого прибутку;
  - розвитку трудових ресурсів;
  - оперативна реакція на умови, що змінюються на ринку інновацій.

Література

1. Курган О. Г. Шехман В. В. Капітальні інвестиції як основа інноваційного розвитку підприємства / Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2013. — Суми: СумГУ — с. 180–187.
2. Касич А. О. Зміст та завдання державної інноваційно-інвестиційної політики України / А. О. Касич // Науковий вісник Полісся. — 2005. — № 6 (72). — С. 3–9.
3. Ковальова Т. М. Аналіз стану та перспектив розвитку інноваційного потенціалу в контексті промислово-інвестиційної політики України / Т. М. Ковальова // Проблемы и перспективы инновационного развития экономики: материалы десятой международной научно-практической конференции по инновационной деятельности. — К.; Симферополь; Алушта, 2005. — 343 с.
4. Литвин З. Б. Аналіз взаємозв'язку інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства / З. Б. Литвин // Кримський економічний вісник. — 2014. — № 6 (13). — С. 95–99.
5. Литвин З. Б. Необхідність аналізу інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання / З. Б. Литвин. — Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. — Т. 25. — № 2. — С. 99–107.
6. Касич А. О. Досвід формування національних інноваційних систем в країнах, що розвиваються / А. О. Касич // Актуальні проблеми економіки. — 2013. — № 5 (143). — С. 46–49.
7. Андрушко А. К. Дослідження сучасного стану та розвитку інноваційної активності підприємств України / А. К. Андрушко // Ефективна Економіка. — 2013. — № 3 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення 06.09.2013)
8. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика: [монографія] / Л. І. Федулова. — К.: Основа, 2005. — 552 с.
9. Захарченков О. С. Проблеми інноваційного розвитку промислових підприємств в Україні та формування стратегій інноваційних перетворень / Захарченко О. С. // Бізнес Інформ № 2. — 2012. — С. 57–61.
10. Прокопенко О. В. Мотивація інноваційної діяльності (розділ 11) / О. В. Прокопенко // Управління інноваційною діяльністю: [підручник] / за заг. ред. С. М. Ілляшенка. — Суми: Університетська книга, 2014. — С. 605–633.
11. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посібник / В. Д. Шквір, А. Г. Загородній, О. С. Височан. — Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2003. — 268 с.

12. Кузьмін О.Є., Георгіаді Н.Г. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства: Монографія. — Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. — 368 с.
13. В.М. Олійник. Інформаційні системи і технології у фінансах, конспект лекцій / Укладач В.М. Олійник. — Суми: Вид-во СумДУ, 2010. — 172с.
14. Основи інформаційних систем: Навч. посібник. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. / В.Ф. Ситник, Т.А. Писаревська, Н.В. Єрьоміна, О.С. Краєва; За ред. В.Ф. Ситника. — К.: КНЕУ, 2001. — 420 с.
15. Офіційний сайт Державне агентство України з інвестицій та інновацій [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/index/> (дата звернення 15.10.2018)
16. Офіційний сайт Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 05.10.2018)
17. Раджу Н., Прабху Дж. Економічні інновації: як створити більше з меншими ресурсами / США — Вид-во: Економіст, (10 лютого 2015 р.). — 272 с.
18. Касьяненко В.О. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні. Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2011. — № 4. — С. 200–204.
19. Бажал Ю.М. Розвиток національної інноваційної системи як складової українського інформаційного суспільства / Інформаційне суспільство. Шлях України: Збірник статей. — К.: Фонд «Інформ. суспільство України», 2004. — С. 87–94.
20. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку (Дослідження підприємницького прибутку, кредиту, відсотки і цикли кон'юнктури): Пер. с нем. — М.: Прогресс, 1982. — 453 с.
21. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Харів П. С. — Тернопіль: «Економічна думка», 2003. — 326 с.
22. Офіційний сайт «The Global Innovation Index» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>

References

1. Kurgan O.G. Shekhman V.V. (2013). Kapitalnye ivedivsii as gosnobi inavatsionnoe gorozvitiye enterprise [Contents and Tasks of the State Innovation and Investment Policy of Ukraine]. Marketing and management of innoatsiy. Sumy: SumSU. [in Ukraine]
2. Kasich A.O. (2005). Zmist ta zavdannya derjavnoi innovatsiyno-investeziny polituku Ukraine [The contents and tasks of the state investment and the inventive activity policy of Ukraine] Kiev. — № 1. — P. 180–187. [in Ukraine]
3. Kovalova T.M. (2005). Analiz ctany ta perspektivu pozvtky innovazynogo potenzialy v konteksti promuslovo inovestuzynoi polituku Ukraine [Analysis of the state and prospects of the development of innovation potential in the context of industrial investment policy of Ukraine]. Problems and perspectives of innovative economic development: materials of the tenth international scientific-practical conference on innovation activity. Simferopol: Erikogaty Visnik. № 6 (72). — С. 3–9. [in Ukraine]
4. Litvin Z.B. (2014). Analiz vzaemovvazky ta perspektiv innovazynoi i inovestuzynoi dialnosti pidpriemstva [Analysis of the relationship between investment and innovation activities of the enterprise] Simferopol: Krimsky Erikogaty Visnik. [in Ukraine]
5. Litvin Z.B. (2016). Neobxidnict analizu innovazynoi i inovestuzynoi dialnosti pidpriemstva v sychacnux ymovax [Necessity of analysis of investment and innovation activity of the enterprise in modern economic conditions] Ternopil: Vidavnicheskopolygraphic center of the Ternopil national nationalistic university «2016 Dumka». [in Ukraine]
6. Kasich A.O. (2013). Dosvid formyvania nazionalnux innovazynux sistem v krainax [The Experience of the Formation of National Innovation Systems in Developing Countries]. Actual problems of economics. № 5 (143). — P. 46–49. [in Ukraine]
7. Andryushko A.K. (2013). Doslidgenia sychasnogo stany ta rozvityky innovazynoi aktivnosti pidpriemstv Ukraine. [Investigation of the current state and development of innovative activity of Ukrainian enterprises]. Retrieved from <http://www.economy.nauka.com.ua> [in Ukraine]
8. Fedulov L.I. (2005). Innivarsinui rozvutok ekonomiku: model, sistema, upravlinia, derjavna, polituka [Innovative economic development: model, management system, state policy: [monograph]. Osnova, 552 p. [in Ukraine]
9. Zakharchenko O.S. (2012). Problemy innovatsynogo rozvitycu promyslovyx pilpruyimstv v Ukraini. [Problems of innovative development of industrial enterprises in Ukraine and formation of strategies of innovative transformations]. Business Informa № 2. P. 57–61. [in Ukraine]
10. Prokopenko O.V. (2014). Motyvaziya innovatsiyinoiy diialnosti. [Motivation of innovation activity (section 11)]. Managing Innocent Personality: [podruchnik]/ per zag. ed. CM. Ilyashenka. Sumi: Universitetz book, p. 605–633. [in Ukraine]
11. Informatics Systems and Technology in the Area: Nav. Attendant. (2003). V.D. Shkvir, A.G. West, O.C. Vischan. — Lviv: Vidavnittvo National University «Lviv Politechnika», 268 p. [in Ukraine]
12. Kuzmin O.Є., Georgiadi N.G.(2006). Formuvania i vukoristania informatsiiu systemy upravlinia ekonomichnum rozvutkom pidpriemstva. [Formation and use of the information management system by the economic development of the enterprise: Monograph]. — Lviv: View-in Nat. Lvivska Politechnika University, 368 p. [in Ukraine]

13. V. M. Liliyuk. (2010). Informaziyni systemu I texnologiiy y finansax. [Information systems and technologies in finance] Sumi: View of the SumDU, 172c. [in Ukraine]
14. Fundamentals of Information Systems: Advanced. attendant. (2001) — View. 2nd, pereb. i dop. / V. F. Sitnik, T. A. Pisarevska, N. V. Peromina, O. S. Kraeva; For ed. V. F. Sitnik. — K. KNEU, 420 p. [in Ukraine]
15. Official website of the State Agency of Ukraine for Investors and Innovations. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/index/>
16. Official website of the Derzhavna Service of Statistics of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Raju N., Prabhu J. (2015). Ekonomni innovatsii: yak to move more with smaller resources // USA — Type-in: Ekonomist, — 272 p. [in English]
18. Kasyanenko V. O. (2011). Zarybigniiu dosvid ypravlinia innivaziiunum potenzialom economicu ta mozliosti vicorustania. [Foreign experience in managing the innovative potential of the economy and its possible use in Ukraine]. Marketing i management innovation. No 4. P. 200–204. [in Ukraine]
19. Bazhal Yu. M. (2004). Rozvutok natsionalnoiu innovatsinoiu systemu iak skladovoiu ukraiinskogo sypilstva [Development of the national innovation system as a component of the Ukrainian information society] Informacion suspense. Order of Ukraine: Zbirnik articles. «Informaid Suspension of Ukraine», P. 87–94. [in Ukraine]
20. Schumpeter J. (1982). Theory of Economic Development (Investigation of entrepreneurial profit, credit, interest rates and cycles of the market situation): Trans. with the German — M. : Progress, 453 p. [in Ukraine]
21. Khariv P. S. (2003). Innovatsina dialnist pidpruiemstva taeconomishna otsinka innovatsinux pritsesiv. [Innovative activity of the enterprise and economic evaluation of innovative processes]. Ternopil: «It is significant Dumka», 326 p. [in Ukraine]
22. Official Website of The Global Innovation Index. Retrieved from <http://www.globalinnovationindex.org>

Рогаль Євгенія Анатоліївна
слухач магістратури
Сумського національного аграрного університету
Рогаль Евгения Анатольевна
слушатель магистратуры
Сумского национального аграрного университета
Rogal Eugenia
Master's Student of the
Sumy National Agrarian University

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

МОДЕРНИЗАЦИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ КАК ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

MODERNIZATION OF BASIC RESOURCES AS A PRIORITY DIRECTION OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISE

Анотація. Виявлено роль модернізації основних засобів як ключового фактора забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, уточнено трактування поняття «модернізація основних засобів», яку пропонується розглядати як процес якісних змін в структурі основних засобів з метою підвищення конкурентоспроможності та забезпечення безпечного розвитку. Виділено фактори забезпечення модернізації основних засобів: зовнішні (макроекономічна ситуація, система державного регулювання і підтримки) та внутрішні (залежать від самого підприємства).

Ключові слова: конкурентоспроможність, сільське господарство, основні засоби, модернізація, сільськогосподарське підприємство, інновації.

Аннотация. Определена роль модернизации основных средств как ключевого фактора обеспечения конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий, уточнено определение понятия «модернизация основных средств», которую предлагается рассматривать как процесс качественных изменений в структуре основных средств с целью повышения конкурентоспособности и эффективности производства. Выделены факторы повышения эффективности модернизации основных средств: внешние (макроекономическая ситуация, система государственного регулирования и поддержки) и внутренние (зависящие от самого предприятия).

Ключевые слова: конкурентоспособность, сельское хозяйство, основные средства, модернизация, сельскохозяйственное предприятие, инновации.

Summary. The role of modernization of fixed assets as a key factor in ensuring the competitiveness of agricultural enterprises has been identified, the concept of «modernization of fixed assets» is clarified, which is proposed to be considered as a process of qualitative changes in the structure of fixed assets in order to increase the competitiveness and efficiency of production. The factors of increasing the efficiency of modernization of fixed assets are allocated, which are grouped into two groups: external (macroeconomic situation, system of state regulation and support); internal (depends on the enterprise itself).

Key words: competitiveness, agriculture, fixed assets, modernization, agricultural enterprises, innovations.

Постановка проблеми. Ефективність агробізнесу, конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції на вітчизняному та світовому ринках на сьогоднішній день визначаються рівнем застосування передових ресурсозберігаючих технологій та активізації інноваційної діяльності. Перехід сільського господарства на інноваційний тип розвитку неможливий без модернізації ос-

новних засобів [1; 2]. Теперішній час диктує нові виклики і загрози, пред'являє жорсткі вимоги до конкурентоспроможності продукції, що обумовлює особливу актуальність проблеми модернізації. Саме використання високопродуктивної техніки обумовлюють стійкий конкурентоспроможний розвиток сільського господарства. Україна володіє потужним аграрним потенціалом і здатна забезпечити не тільки власну продовольчу безпеку. Для цього треба стимулювати подальше зростання конкурентоспроможності вітчизняних сільгоспвиробників, їх перехід на новий технологічний рівень, модернізацію техніко-технологічної бази.

Незважаючи на реалізацію програм розвитку сільського господарства зберігається кризова ситуація, що перешкоджає впровадженню досягнень науково-технічного прогресу в аграрне виробництво, особливо малих і середніх підприємств [3].

Вона проявляється в зниженні темпів техніко-технологічної модернізації виробництва через недостатність у них власних фінансових коштів для здійснення відтворювальних процесів. Модернізація основних засобів є найважливішою умовою ефективного функціонування підприємств, підвищення матеріального і соціального рівня добробуту працівників сільськогосподарських підприємств. В зв'язку з цим, питання оснащеності сільського господарства основними виробничими фондами та пошуку шляхів їх модернізації є одним з найбільш актуальних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток основ модернізації основних засобів зробили такі вчені, як Г. Підлісецький, М. Герун, Я. Білоусько, Ю. Лупенко, М. Могилів, А. Захарчук та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз проблем, які перешкоджають проведенні модернізації основних засобів сільськогосподарськими виробниками в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Створення конкурентних переваг — стратегічний напрямок діяльності не тільки окремих підприємств, але і цілих галузей і регіонів [4]. Конкурентоспроможним вважається підприємство, яке у порівнянні з іншими виробляє товари з меншими витратами і кращою якістю. Отже конкурентоспроможність підприємства полягає саме у спроможності підприємства швидко реагувати на зміну життєвого циклу товару. Конкурентоспроможність підприємства залежить від сукупності економічних методів діяльності підприємства, що впливають на результати конкурентної боротьби [5]. Сьогодні необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності продукції та ефективності роботи підприємства є проведення докорінної модернізації виробництв і використання ними сучасних технологій. Низька конкурентоспроможність сільськогосподарських виробників пов'язана з недостатнім рівнем механізації і модернізації сільськогосподарського виробництва, нестачею коштів на переоснащення виробничої бази. Низькі темпи переоснащення сільськогосподарського виробництва пов'язані з необхідністю закупівлі дорогого устаткування, в тому числі і іноземного виробництва, відсутністю у сільгосппідприємств коштів на їх придбання, відставанням вітчизняного машинобудування від потреб сільського господарства.

Стан технічної оснащеності матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств можна оцінити як незадовільний. Технічна оснащеність сільгоспвиробників постійно погіршується. Практично державні програми підтримки не діють [6; 7; 8]. Системний підхід у вирішенні даної проблеми відсутній. Введення в дію виробничих потужностей не компенсує їх вибуття (рис. 1). За 2011–2014 роки співвідношення рівня надходження до рівня вибуття в сільському господарстві перевищило відповідний показник по національній економіці.

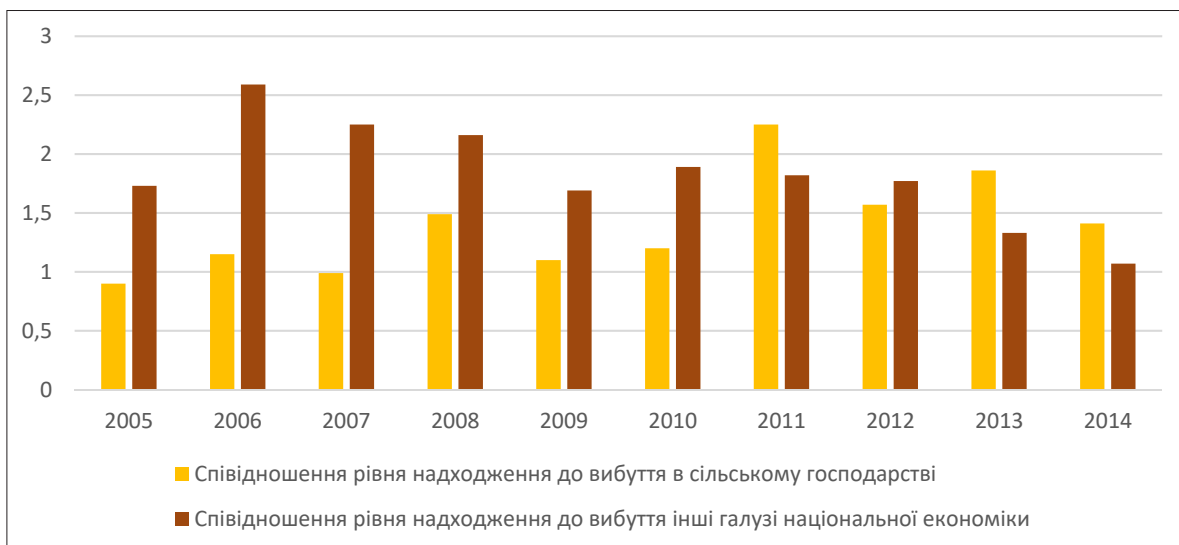

Рис. 1. Порівняння рівнів технічної оснащеності сільського господарства з іншими галузями [9]

Високий фізичний знос машинно-тракторного парку вимагає все більших витрат на підтримання їх в робочому стані. Диспаритет цін на продукцію сільгоспвиробництва та промисловості унеможливує модернізацію основних засобів сільськогосподарськими виробниками. За проведеними в Інституті аграрної економіки розрахунками, за рахунок не проведеної індексації основних засобів та як наслідок заниження амортизаційних відрахувань недораховано понад 80 млрд. грн амортизаційних відрахувань [9]. В нинішніх умовах сільське господарство потребує прискореного оновлення [10].

Існує велика кількість визначень термінів «модернізація» і «модернізація основних засобів». Економічна сутність терміну «модернізація» безпосередньо пов'язана з якісними змінами, удосконаленням, поліпшенням, оновленням об'єкта відповідно до сучасних вимог і норм, технічних умов, показниками якості. Таким чином, модернізація — складна категорія, яка може розглядатися як система або процес, але в будь-якому випадку — це система заходів або дій, спрямованих на досягнення чітко визначених

цілей: забезпечення стійкого конкурентоспроможного розвитку.

На наш погляд, без активного державного втручання проблему модернізації основних засобів малим і середнім сільгоспвиробникам вирішити неможливо [11; 12]. Необхідна продумана державна політика, спрямована на створення інфраструктури інноваційного розвитку сільського господарства [13]. Процес інвестування в оновлення основних засобів неможливо удосконалити без чіткої організації системи фінансування та пільг з боку держави. Розвиток державно-приватного партнерства має можливість стати найбільш ефективним інструментом виведення на новий рівень відносин між сільськогосподарськими організаціями і державою, який допоможе створити дієвий механізм оновлення основних засобів і, отже, забезпечити сталий розвиток сільського господарства країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Модернізація основних засобів дозволить повною мірою реалізувати цілі забезпечення стратегічної стійкості підприємств, сприятиме підвищенню ефективності та конкурентоспроможності.

Література

1. Сітковська А. О. Інноваційна спрямованість підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Інноваційна економіка. — 2016. — № 3–4. — С. 57–60.
2. Obradovic, D., Ebersold, Z., Obradovic, D. (2015) The role of technology strategy in competitiveness increasing. *Economic Annals-XXI, Volume № 1–2 (1)*. — pp. 32–35 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://soskin.info/userfiles/file/2015/1-2_1_2015/Obradovic_Ebersold_Obradovic.pdf
3. Бородіна О. М. Модернізація малотоварної складової сільськогосподарського виробництва Бородіна О. М., Прокопа І. В. Подолання структурних деформацій в аграрному секторі України: інституціоналізація і модернізація малотоварного сільськогосподарського виробництва. *Економіка України*. — 2015. — № 4. — С. 88–96 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_4_12
4. Николюк О. М. Ресурси як першоджерела конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств. Підвищення національної конкурентоспроможності управлінські, соціально-економічні та науковотехнічні аспекти: матеріали П міжнар. наук.-практ. конф. (Сімферополь, Ялта, 19–23 листоп. 2013 р.). Сімферополь, Ялта: СІБУ, 2013. — С. 90–94.
5. Пилипенко Н. М. Конкурентоспроможність: концептуальні основи формування / Н. М. Пилипенко // *Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент»*. — 2006. — Випуск 5–6 (22–23). — С. 52–58.
6. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 300 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-%D0%BF>
7. Нова державна підтримка агропромислового комплексу — шлях в нікуди [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://ukr.lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html
8. Єдина комплексна стратегія сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/16025>
9. Захарчук О. В. Матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств України та їх модернізація / О. В. Захарчук, М. Могилова // *Економіка АПК*. — 2016. — № 7. — С. 72–79 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_7_12.
10. Лупенко Ю. А. Наукове забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва в Україні. Ю. Лупенко, О. В. Захарчук, М. Могилова *Економіка АПК*. — 2017. — № 5. — С. 5–12.
11. Пилипенко Н. М. Економічна політика в контексті забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / Н. М. Пилипенко // *Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент»*. — 2005. — № 6–7. — С. 87–90.
12. Пилипенко Н. М. Податкові механізми стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в сільському господарстві / Н. М. Пилипенко // *Модернізація фінансово-кредитної стратегії розвитку регіону та громади: науковий погляд: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 29 жовтня 2015 р.)* — Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2015. — С. 62–65.
13. Володін С. А. Концептуальні засади створення технологічної платформи інноваційного розвитку АПК «Агро-технополіс». *Економіка АПК*. — 2015. — № 8. — С. 60–64.

Ульченко Світлана Миколаївна

*магістр кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну*

Ульченко Светлана Николаевна

*магистр кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевского национального университета технологий и дизайна*

Ulchenko Svitlana

Master of the

Kyiv National University of Technologies and Design

Коваленко Дмитро Іванович

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Коваленко Дмитрий Иванович

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Kovalenko Dmytro

PhD, Associate Professor

Kyiv National University of Technologies and Design

КАДРОВА БЕЗОПАСКА, УПРАВЛІННЯ КАДРАМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

КАДРОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, УПРАВЛЕНИЕ КАДРАМИ И СПОСОБЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

PERSONNEL SECURITY, PERSONNEL MANAGEMENT AND WAYS TO IMPROVE

Анотація. У статті визначено поняття «управління кадровою безпекою підприємств», розкрито підхід до оцінки кадрової безпеки та досліджено створення методу підбору і оцінки кадрів підприємства.

У сучасних умовах ведення бізнесу кадрова безпека займає одне із головних місць серед інших елементів системи безпеки, так як охоплює весь комплекс заходів, спрямованих на запобігання й усунення ризиків і загроз, а також негативних для економічного стану компанії наслідків, пов'язаних із роботою й поведінкою персоналу. Кадрова безпека пов'язана з економічною, оскільки ефективність кадрів, згуртованість та продуктивність колективу означає здатність своєчасно реагувати та запобігати або усунути загрози внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства.

Автори звертають увагу саме на тісний взаємозв'язок між цими елементами, показуючи значущість кадрової безпеки у сучасному розвитку бізнесу, забезпечення якої дозволить більш стабільно функціонувати підприємствам на ринку.

Ключові слова: економічна безпека, кадрові ресурси, підприємство, управління.

Аннотация. В статье определено понятие «управление кадровой безопасностью предприятий», раскрыто подход к оценке кадровой безопасности и исследовано создание метода подбора и оценки кадров предприятия.

В современных условиях ведения бизнеса кадровая безопасность занимает одно из главных мест среди других элементов системы безопасности, так как охватывает весь комплекс мер, направленных на предотвращение и устранение рисков и угроз, а также негативных для экономического состояния компании последствий, связанных с работой и поведением персонала. Кадровая безопасность связана с экономической, поскольку эффективность кадров, сплоченность

и производительность коллектива означает способность своевременно реагировать и предотвращать или устранять угрозы внутренней и внешней среды предприятия.

Авторы обращают внимание именно на тесную взаимосвязь между этими элементами, показывая значимость кадровой безопасности на современном этапе развития бизнеса, обеспечение которой позволит более стабильно функционировать предприятиям на рынке.

Ключевые слова: экономическая безопасность, кадровые ресурсы, предприятие, управление.

Summary. The article defines the concept of «management of personnel security of enterprises», discloses an approach to the assessment of personnel security and explores the creation of a method for selecting and evaluating personnel of an enterprise.

In today's business environment, personnel security is one of the main places among other elements of the security system, as it covers the full range of measures aimed at preventing and eliminating risks and threats, as well as negative consequences for the company's economic condition, related to work and personnel behavior. Personnel security is associated with economic, because the effectiveness of personnel, cohesion and productivity of the team means the ability to respond in a timely manner and prevent or eliminate threats to the internal and external environment of the enterprise.

The authors pay attention to the close relationship between these elements, showing the importance of personnel security at the present stage of business development, the provision of which will allow enterprises to operate more stably in the market.

Key words: economic security, human resources, enterprise, management.

Постановка проблеми. У сучасному бізнесі кадрова безпека займає одне із головних місць серед інших елементів системи безпеки, оскільки охоплює весь комплекс заходів, спрямованих на запобігання й усунення ризиків і загроз, а також негативних наслідків для економічного стану компанії, пов'язаних із роботою й поведінкою персоналу.

Ринкові умови господарювання вимагають впровадження та використання сучасних інструментів управління ресурсним потенціалом підприємств, де особливу роль відіграє формування та зміцнення кадрового потенціалу підприємства як передумови формування економічної безпеки. Кадрова безпека є функціональною складовою забезпечення та зміцнення економічної та продовольчої безпеки, що є визначальним фактором для зміцнення нації. Саме тому все більшого значення набувають питання розробки методичних підходів щодо формування та оцінки кадрової безпеки переробних підприємств, що потребує поглибленого вивчення та вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи кадрової безпеки розглянуті в роботах вітчизняних і зарубіжних авторів різних напрямків економічної науки. Питанням забезпечення фінансово-економічної безпеки приділяють такі вітчизняні науковці, як Швець Н. К. [1], Назарова Г. В. [2], Чумарин І. Г. [3], Тумар М. В. [9]. Окремі питання щодо визначення категорії «кадрова безпека» постають в роботах: Н. Швець [1], І. Чумарин [3], А. Джобава [10] та інші.

Мета і завдання статті. Мета полягає у визначенні головних завдань кадрової безпеки у складі фінансово-економічної безпеки та поліпшення ефективності кадрової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система безпеки — це комплекс організаційних і технічних заходів, спрямованих на виявлення, відображення і усунення наслідків різних видів загроз діяльності організації. Кадрова безпека є однією з ключових підсистем економічної безпеки.

Н. К. Швець відображає кадрову безпеку як стан захищеності організації від пов'язаних з персоналом ризиків і загроз [1, с. 179]. А. Джобава і О. Черняк зазначають, що кадрова безпека — комплекс заходів, що попереджують та запобігають протиправним діям або сприяння їм з боку співробітників підприємства [2, с. 34]. І. Г. Чумарин визначає, що кадрова безпека являє собою процес уникнення негативних наслідків впливу різноманітних факторів на безпеку персоналу підприємства, що пов'язана безпосередньо з персоналом, його інтелектуальною безпекою та трудовими відносинами в цілому [3, с. 25].

З цього можна зробити висновок, що кадрова безпека являє собою одну із складових економічної безпеки, яку варто розглядати як сукупність умов, за яких небезпечні і несприятливі обставини та дії усунені до їх настання або їх негативні наслідки мінімізовані до рівня, за якого вони не спроможні завдати збитку або шкоди підприємству, послабити його фінансовий стан і перешкодити досягненню підприємством його стратегічних цілей. Також кадрову безпеку можна розглядати з різних сторін — як фінансова та інтелектуальна (що сприяє покращенню діяльності підприємства), так і фізична та кар'єрно-адміністративна (неупереджена оцінка діяльності та можливостей працівника та його просування).

Негативний вплив на економічну безпеку можуть викликати такі чинники:

1. Помилкові дії безпосередньо працівників, незалежно від посади та обов'язків;
2. Вплив посадових органів влади та управління;
3. Дії інших суб'єктів господарювання (помилкові — партнерів, більш результативні або навіть протиправні — конкурентів);
4. Неefективність прийнятих рішень, спричинених через недостатню кваліфікацію робітників або ж їх несумлінність [4, с. 51].

До основних суб'єктів кадрової безпеки відносять кадрові служби та служби безпеки, але разом суб'єк-

Покращення умов праці	Полегшення пристосування до змін	Матеріальна та нематеріальна винагорода	Зручність робочого графіку	Можливість кар'єрного росту
↕	↕	↕	↕	↕
забезпечення необхідними для роботи предметами та інформацією, поновлення технічних засобів.	дозволить новим робітникам швидше звикнути з колективом та самою роботою, а для вже працюючих полегшить перехід зі старих правил або алгоритмів праці до нововведених.	як словесна подяка, грамота, висвітлення людей, що особливо відзначились своєю працею, так і видача премій за результати роботи.	стандартна тривалість робочого дня з обідньою перервою. При виконанні запланованого об'єму роботи (залежно від обов'язків) – можливість піти раніше.	неупереджене ставлення до кожного співробітника, справедлива оцінка продуктивності праці людей, підвищення.

Рис. 1. Пропозиції щодо заходів по стимулюванню персоналу

Джерело: побудовано за даними [10]

том виступає весь персонал підприємства, який в свою чергу має прямий або опосередкований вплив на прийняття адміністративних рішень підприємства. Тому поширене твердження про те, що проблемами з безпекою підприємства повинна займатись тільки служба безпеки не зовсім актуальне, так як цим повинні займатись й інші відповідні органи — служба управління персоналом.

Перш за все, саме служба управління персоналом займається прийняттям нових співробітників, оцінкою, розвитком та контролем персоналу, що впливає на забезпечення кадрової безпеки.

Одним із завдань фахівців кадрової служби є досягнення стратегічних цілей підприємства за допомогою людських ресурсів, тобто усунути загрози або негативний вплив з боку персоналу.

Ефективне управління кадрами відтворює безліч можливостей та методів сприяння та підтримки кадрової безпеки [5, с. 238].

Загалом керівництво значною мірою несе відповідальність за персонал підприємства. Саме за вказівками керівників визначається зорієнтованість напрямку робо-

ти кадрових служб, вимоги до розподілу персоналу для можливості досягнення найбільшої продуктивності та ефективності виконання завдань та цілей підприємства. До того ж керівник напряму пов'язаний з вирішенням питань щодо призначення працівника на ту чи іншу посаду, відштовхуючись від оцінки його компетентності, ефективності роботи та його можливостей.

Керівник зобов'язаний забезпечувати контроль над кадровими службами та службами безпеки, задовольняти їх потреби для удосконалення та розвитку, підвищувати їх ефективність та значення в управлінні підприємством [6, с. 83].

В розрізі економічної безпеки суб'єктів господарювання, необхідно проводити оцінку кадрової безпеки, що базується на визначенні понесених і відвернутих збитках саме по кадровій складовій. Він визначається відношенням відверненого збитку до сумарних витрат на запобігання збитків та загального понесеного збитку:

$$K1 = \frac{Y_{np}}{Z + Y_{no}} \quad [1]$$

Таблиця 1

Загрози кадровій безпеці підприємства

Внутрішні загрози	Зовнішні загрози
<ul style="list-style-type: none"> - недостатньо якісна оцінка нових співробітників; - слабка корпоративна політика; - зменшення кваліфікованих працівників, фахівців; - недосконалість служби управління кадрами; - неефективність прийнятих рішень з боку керівництва; - недостатньо ефективна система мотивації; - неякісний підбір працівників до їх обов'язків, які потребують певної кваліфікації; 	<ul style="list-style-type: none"> - переманювання конкурентами працівників та фахівців, що володіють важливою інформацією; - протиправні дії ззовні; - гідна мотивація роботи у конкурентів; - інші несприятливі умови в житті співробітників.

Джерело: складено автором на основі [7, с. 38–39].

Є інший спосіб оцінити ефективність кадрів, що включає в себе розрахунок багатьох показників окремо. До них відносяться:

- 1) коефіцієнт плинності кадрів;
- 2) коефіцієнт стабільності штатних працівників;
- 3) коефіцієнт кваліфікованості персоналу;
- 4) коефіцієнт преміювання.

Також можна виокремити такі показники як трудова дисципліна, лояльність та багато інших, які також можна додати до переліку для більш точної та розширеної оцінки ефективності. Це дозволяє більш об'єктивно відобразити кадровий стан на підприємстві [8, с. 108–110].

Висновки. Отже можна визначити, що кадрова безпека займає одне із провідних місць серед

складових економічної безпеки. Протидіяти негативному впливу на функціонування підприємства повинні не тільки служба управління персоналом та безпекою, а також безпосередньо самі співробітники та керівництво. Хоча цьому передують ще й новітні технології та методи, які на жаль можуть бути складні для економіки вітчизняних підприємств, особливо приділяти увагу ще й зручності та контролю персоналу.

Також для уникнення та протидії загрозам економічного стану підприємства, необхідно проводити моніторинг кадрової безпеки та ефективності роботи персоналу. Від його покращення (збільшення кваліфікованих робітників, їх сумлінності) значною частиною залежить економічна безпека підприємства.

Література

1. Швець Н. К. Економічна безпека в управлінні персоналом / Н. К. Швець // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. — 2009. — Вип. № 36–1. — С. 179–184.
2. Назарова Г. Передумови створення системи кадрової безпеки підприємства / Г. Назарова // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. — 2010. — Вип. 15. — С. 34–37.
3. Чумарин І. Г. Що таке кадрова безпека компанії? / І. Г. Чумарин // Кадри підприємства. — 2011. — С. 25.
4. Череди́нченко, Н. В. Кадрова безпека як складова частина економічної безпеки підприємства [Текст] / Н. В. Череди́нченко // Управління фінансово-економічною безпекою: матеріали науково-практичної конференції, 28 серпня 2009 року / Відп. за вип. А. М. Куліш. — Суми: СумДУ, 2009. — С. 51–53.
5. Назарова Г. В. Формування та розвиток людського капіталу корпоративного підприємства: Наук. видання / Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова, Г. В. Назарова. — Харків: Вид. ХНЕУ, 2015. — С. 238.
6. Заюков І. Проблеми та перспективи розвитку в Україні професійного навчання кадрів на виробництві / Заюков І., Коваль Н. // Економіка України. — 2008. — № 6. — С. 80–87.
7. Мехеда Н. Г. Соціально-мотиваційні складові кадрової безпеки / Н. Г. Мехеда, А. І. Маренич // Фінансовий простір [Текст]: міжнародний науково-практичний журнал / Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ (м. Київ). — м. Черкаси. — № 2 (6) 2012. — С. 38–45.
8. Євдокимов Ф. І., Федорова Н. В. Оцінка економічної безпеки підприємства та її планування / Вісник технологічного університету Поділля. — 2010. — № 4. — Ч. 2. — С. 108–110.
9. Тумар М. Б. Основи економічної безпеки ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект: монографія / М. Б. Тумар, О. С. Шнипко. — К.: Генеза, 2012. — С. 288.
10. Джобав А. М. Організаційні та економічні складові конкурентоспроможності підприємства / А. М. Джобав // Кадри підприємства. — 2013. — № 1. — С. 10–11.

References

1. Shvets N. K. Ekonomichna bezpeka v upravlinni personalom / N. K. Svets // Naukovi pratsi DonNTU. Seria: ekonomichna. — 2009. — vyp. № 36–1. — S. 179–184.
2. Nazarova G. Peredumovy stvorenniya systemy kadrovoi bezpeki pidpryemstva / Nazarova G. // Regionalni aspekty rozvittu productyvnyh syl Ukrainy. — 2010. — vyp. 15. — S. 34–37.
3. Chumaryn I. G. Shcho take kadrova bezpeka kompanii? / I. G. Chumaryn // Kadry pidpryemstva. — 2011. — S. 25.
4. Cherednychenko N. V. Kadrova bezpeka yak skladova chastyna ekonomichnoi bezpeky pidpryemstva / N. V. Cherednychenko // Upravlinnya finansovo-ekonomichnou bezekou: materialy naukovo-praktychnoi konferentsiyi / Vidp. Za vyp. A. M. Kulish. — Sumy: SumDU, 2009 — s. 51–53.
5. Nazarova G. V. Formuvannya ta rozvytok ludskogo kapitalu korporatyvnogo pidpryemstva: Nauk. vydannya / N. L. Gavkalova, N. S. Markova, G. V. Nazarova. — Harkyv: vyd HNEU, 2015. — s. 238.
6. Zayukov I. Problemy ta perspektivy rozvittu v Ukraini profesijnogo navchannya kadriv na vyrobnytstvi / Zayukov I., Koval N. // Ekonomika Ukrainy, — 2008. — № 6. — S. 80–87.
7. Meheda N. G. Sotsialno-motyvatsiyini skladovi kadrovoi bezpeky / N. G. Meheda, A. I. Marenych / Finansovyi prostir: mizhnarodnyi naukovo-praktychnyi zhurnal / Cherkaskyi institute bankivskoi spravy — m. Cherkasy. — No 2 (6) 2012. — S. 38–45.
8. Evdokymov F. I., Fedorova N. V. Otsinka ekonomichnoi bezpeky pidpryemstva ta iyi planuvannya / Visnyk tehnologichnogo universytetu Podillya. — 2010. — № 4. — ch.2. — S. 108–110.
9. Tumar M. B. Osnovy ekonomichnoi bezpeky ierarhichnyh bagatorivnevyyh system: regionalnyi aspekt: monografiya / M. B. Tumar, O. S. Shnytko. — K.: Geneza, 2012. — s. 288.
10. Jobava A. M. Organizatsiyini ta ekonomichni skladovi konkurentospromozhnosti pidpryemstva / A. M. Jobava // Kadry pidpryemstva. — 2013. — № 1. — S. 10–11.

УДК 336.76.33

Шиндирук Іван Петрович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Шиндирук Иван Петрович

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Киевский кооперативный институт бизнеса и права*

Shyndyruk Ivan

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

Назаренко Ярослав Миколайович

*магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Київського кооперативного інституту бізнесу і права*

Назаренко Ярослав Николаевич

*магистр специальности «Финансы, банковское дело и страхование»
Киевского кооперативного института бизнеса и права*

Nazarenko Yaroslav

*Master of Specialty of Finance, Banking and Insurance of the
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

**РОЗВИТОК РИНКУ ПОСЛУГ З КОЛЕКТИВНОГО
ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ**

**РАЗВИТИЕ РЫНКА УСЛУГ ПО КОЛЛЕКТИВНОМУ
ИНВЕСТИРОВАНИЮ В УКРАИНУ**

**DEVELOPMENT SERVICES FROM COLLECTIVE
INVESTMENT IN UKRAINE**

Анотація. Досліджено якісні та кількісні характеристики розвитку ринку послуг з колективного інвестування в Україні.

Ключові слова: інститут спільного інвестування, компанія з управління активами, інвестиційний фонд, інвестори.

Аннотация. Исследовано качественные и количественные характеристики развития рынка услуг по коллективному инвестированию в Украину.

Ключевые слова: институт совместного инвестирования, компания по управлению активами, инвестиционный фонд, инвесторы.

Summary. Are investigated qualitative and quantitative characteristics of the development market of collective investment services in Ukraine.

Key words: joint investment institute, asset management company, investment fund, investors.

Постановка проблеми. Труднощі пов'язані з оцінкою цінних паперів, вибором напрямку інвестування, часу життя інвестицій, високі транзакційні витрати, затрати часу, які супрово-

джують інвестиції на фондовому ринку, роблять цей ринок часто мало доступним для непрофесійно підготовлених інвесторів — фізичних осіб. Можливість подолання вказаних труднощів пов'язана

з об'єднанням коштів окремих інвесторів з наступною передачею їх у професійне управління досвідченим, кваліфікованим спеціалістам інвестиційного ринку. Так виникли та почали розвиватись послуги з спільному інвестуванні (колективні інвестиції). Проте розвиток даної індустрії не відбувається без певних труднощів, які і потребують додаткового аналізу.

Мета статті. Проведення дослідження теперішнього стану розвитку послуг інститутів спільного інвестування, які функціонують в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сфера інвестиції в тому числі колективних цікавить багатьох дослідників. Серед їх числа виділяються праці зарубіжних авторів Дж. Кейнс, Й. Шумпетер, Дж. Герлі, Е. Коен, М. Фрідмен, Ф. Марковіц, Б. Грекхема, Ф. Фаббоці, Д. Швагера, Дж. Маршалла, Т. Лофтон, Д. Ковни, К. Такки, які сформулювали основні принципи інвестиційного процесу, дослідили і запропонували підходи до формування інвестиційного портфеля, досліджували інші складові.

Виклад основного матеріалу. Потенційний інвестор може вкласти кошти в інститути спільного інвестування (ІСІ) — корпоративний або пайовий інвестиційний фонд. При цьому укладається договір на придбання цінних паперів ІСІ з компанією з управління активами (КУА) цього ІСІ. У даному випадку фонд виступає у ролі акумулятора коштів учасників, сплачених за його акції чи інвестиційні сертифікати. Далі зібрані грошові кошти інвестуються КУА в цінні папери, банківські депозити або ж в інші активи — нерухомість, корпоративні права, дорогоцінні метали та інші активи. Це означає, що активи, в які інвестовані кошти учасників, перебувають у колективній власності всіх інвесторів.

У цьому сукупному капіталі кожному окремому інвестору належить частка, яка є пропорційною придбаній ним кількості цінних паперів ІСІ. Саме таку ідею спільного, довірчого управління фінансовими активами, придбаними на акумульованими різними за статком, професією, географією проживання та іншими ознаками інвесторами у світовій практиці втілено у функціонуванні «інвестиційних фондів».

Інвестиційний фонд (англ. Investment Fund, Collective Investment Scheme) — один з учасників фондового ринку, що акумулює кошти інвесторів та передає їх в управління інвестиційному управляючому. Інвестиційний фонд — це спосіб інвестування об'єднаних грошей групи інвесторів за якого вартість інвестування цільових об'єктів розподіляється поміж всіх них. Такий фонд може мати за мету набагато ширше коло об'єктів для інвестування, ніж можуть собі дозволити окремі інвестори.

Поряд із депозитами в банках, вклади в інвестиційних фондах є найпопулярнішими інструментами для збереження та примноження заощаджень приватних осіб, який за різними оцінками виникли

ще у 1774 році¹. В Україні спроба створити перші інвестиційні фонди була іще у 1994–1995 роках, коли був прийнятий Указ президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» (1994 р.)². Вони стали важливим механізмом започаткування в Україні процесу масової приватизації, але для класичного спільного інвестування вони не були готові. У класичному розумінні, з точки зору їхньої природи та функцій, інвестиційні фонди почали створюватись в нашій країні у 2003 році, після прийняття у 2001 році Верховною Радою України Закону «Про інститути спільного інвестування» № 2299-III.

Впродовж наступних 5 років після прийняття цього закону, ринок вітчизняних ІСІ продемонстрував позитивну динаміку зростання та забезпечував інвесторам достатньо високий рівень інвестиційного доходу, який перевищував доходність банківських депозитів. Таким чином, з'явилась нова для українського інвестора можливість вкладення своїх заощаджень з метою їхнього приросту, альтернативна звичним банківським депозитам. Проте світова фінансова криза, що почалась у вересні 2008 року суттєво вплинула на динаміку розвитку ринку. Галопуюче падіння індексів призвело до стрімкого зменшення вартості активів і інвестори масово почали виводити кошти з фондів. У 2009 році, за рахунок низького рівня індексів на початку року та небезпеки суверенного дефолту України — словом, усіх негативних очікувань, які не справдилися, інвестиційні фонди показали негативну доходність. В подальшому динаміка розвитку в силу об'єктивних обставин так і залишилась не сприятливою для інвесторів та ІСІ.

Правове поле визначає інститут спільного інвестування таким чином: ІСІ — це інвестиційний фонд, який проводить свою діяльність в інтересах і за рахунок своїх учасників (акціонерів) шляхом випуску власних цінних паперів з наступним розміщенням залучених коштів у цінні папери інших емітентів, корпоративні права, нерухомість та інші активи, які мають прийнятий рівень ризику та доходності.

¹ Більшість дослідників вважають батьківщиною інвестиційних фондів США, пов'язуючи дату їхнього виникнення з створенням в 1924 році першого пайового фонду — Massachusetts Investors Trust. Згідно з другою концепцією, історія інститутів спільного інвестування почалась значно раніше, ще в XIX сторіччі в Нідерландах, коли наказом короля Вільяма I в 1822 році був створений перший фонд взаємного інвестування. Прихильники третьої точки зору вважають автором концепції спільного інвестування датського комерсанта Едріана Ван Кетвіча, який стверджував, що диверсифікація активів збільшує привабливість інвестування для людей з малим початковим капіталом. У 1774 році Едріан Ван Кетвіч заснував інвестиційний фонд — Eendragt Maakt Magt, що перекладається як «консолідація створює прибуток». Саме цей фонд став прототипом усіх інших європейських (а потім і американських) фондів інвестування.

² Один із таких перших інвестиційних фондів продовжує свою діяльність і тепер — це інтервальний диверсифікований пайовий інвестиційний фонд «Достаток», який був реорганізований 2003 року.

ІСІ можна розподілити за рядом ознак, кожна з яких відображає як можливі обмеження щодо діяльності інвестиційного фонду, так і особливості її організації. Так за способом організації відрізняють корпоративні та пайові фонди, залежно від порядку провадження діяльності ІСІ може бути відкритого, інтервального, закритого типу. Можуть бути диверсифікованого, недиверсифікованого, спеціалізованого або кваліфікаційного виду. До спеціалізованих ІСІ належать інвестиційні фонди таких класів: фонди грошового ринку; фонди державних цінних паперів; фонди облігацій; фонди акцій; індексні фонди; фонди банківських металів. ІСІ вважається кваліфікаційним, якщо він інвестує активи виключно в один із кваліфікаційних класів активів та кошти, а також не має будь-яких вимог до структури активів. Недиверсифікований ІСІ закритого типу, який здійснює виключно приватне розміщення цінних паперів серед юридичних та фізичних осіб, є венчурним фондом.

Українська індустрія управління активами ІСІ у 2017 році певним чином стабілізувалася, після негативних трендів попередніх років, та показала ріст: збільшилася як сукупна вартість активів в управлінні, так і кількість фондів.

Станом на 2017 рік в Україні діяли 296 КУА. Компаній із наявними фондами в управлінні у грудні 2017 року було 284 (після 279 — у 2016-му), причому в їхньому управлінні перебувало від одного до 31-го фонду, а 99% від усіх КУА управляли принаймні одним венчурним фондом. Кількість

інститутів спільного інвестування у 2017 році другий рік поспіль зростала +76 фондів (після +58 у 2016-му), до 1701. У 2017 році кількість ІСІ, які досягли нормативу мінімального обсягу активів, продовжила ріст, до якого повернулася ще у 4-му кварталі 2016-го, і досягла 1160 фондів. Венчурні фонди, як і раніше, лідирували не лише за кількістю нових ІСІ, що досягли нормативів, але і тих, що закривалися, хоча загальна кількість діючих визнаних венчурних фондів у 2017 році зросла більше, ніж у 2016-му — на 30 (проти 6-ти) — до 1028 (+3.0%, після +0.6%).

Диверсифікованих ІСІ з публічною емісією на кінець 2017 року було 36. Згідно з класифікацією на основі структури активів фондів акцій було 7 (3 відкритих та 4 інтервальних диверсифікованих). Фондами залишилися два інтервальні. Кількість фондів змішаних інвестицій протягом року коливалася між 16-ма та 27-ми. На кінець року ці фонди охоплювали понад 72% сектору диверсифікованих ІСІ з публічною пропозицією, після 80% у 2016-му. Сукупні загальні активи ІСІ, що перебували в управлінні КУА та досягли нормативів, у 2017 становили 263,5 млрд. грн. У 2017 році вони повернулися до зростання — збільшилися на 14.5% (після -2.5% у 2016-му). Вартість чистих активів ІСІ у 2017 році також оновила рекорд на позначці 213 млрд. грн., після зростання на 13.3% (-5.8% у 2016 році).

На відміну від публічних ІСІ, які дійсно орієнтовані на надання відповідних послуг широкому колу інвесторів, венчурні фонди є переважно складовою

Таблиця 1

Динаміка зміни кількості та вартості активів різних типів/видів ІСІ

Фонди	2015	2016	2017
Пайові інвестиційні фонди	170 855	160 079	170 101
Корпоративні інвестиційні фонди	72 485	75 079	96 111
Диверсифіковані, млн. грн.	788	140	95,3
кількість відкритих ІСІ	14	14	15
кількість інтервальних ІСІ	20	20	19
кількість закритих ІСІ	3	3	3
Недиверсифіковані, млн. грн.	242 531	234 972	266 049
кількість закритих ІСІ	46	46	50
Відкриті, млн. грн.	55	58	75
кількість відкритих ІСІ	19	19	19
Інтервальні	88	65	78
кількість інтервальних ІСІ	23	23	22
Закриті (крім венчурних), у т.ч.:	10 489	7 546	8 103
з публічною емісією	3 156	2 712	2 646
з приватною емісією	7 233	4 834	5 456
кількість закритих ІСІ	49	50	54
Усі (крім венчурних), млн. грн.	10 634	7 669	8 257
Венчурні, млн. грн.	225 541	180 662	205 184
Усі (з венчурними), млн. грн.	236 175	188 331	213 441

Джерело: складено за даними Української асоціації інвестиційного бізнесу [2]

тіньових схем різних структур — насамперед олігархів для податкової оптимізації, захисту власності. Тому динаміка росту венчурних ІСІ та КУА, що їх обслуговують ніяк не впливають на інноваційний розвиток, модернізацію економіки, а також не є ознакою розвитку ІСІ. Ми проходимо до висновку, що фактично ринок колективних інвестицій представлений 10–20 ринковими КУА, що пропонують інвесторам не більше 100 ринкових фондів. Відповідно для розвитку ІСІ потрібно поліпшити інформованість потенційних інвесторів про них та сприяти розвитку ринку, що позитивно вплине на показники доходності і далі стимулювати притік капіталів розвитку галузі.

Минулий 2017 рік продовжив висхідний тренд європейської індустрії інвестиційних фондів, що вкотре оновила рекордні значення за темпами зростання та обсягом залучених коштів. Чисті активи усіх фондів разом на кінець 2017 року перевищили 15.6 трлн. євро (+10.1% за рік, після +6.1% у 2016-му), а сукупний чистий притік до фондів UCITS1 та AIF2 становив 949 млрд. євро, тобто був більш ніж удвічі більшим, ніж у 2016-му (461 млрд. євро) та перевершив попередній рекорд 2015-го (756 млрд. євро). Врешті, у 2017 році активи європейських інвестиційних фондів досягли 102% ВВП ЄС.

Жваве зростання українського фондового ринку протягом 2017 року, зокрема індексу УБ, разом зі зниженням доходності інших напрямків інвестування поза ринком цінних паперів, сприяло продовженню і посиленню зростання активів відкритих ІСІ, зокрема за рахунок чистого притоку до них.

У 2017 році найбільшими інвесторами ІСІ залишалися юридичні особи-резиденти, а їхні сукупні вкладення за рік зросли в абсолютному вимірі найбільше серед усіх категорій інвесторів, хоча відносно — найменше (на 7.4%). Водночас, зниження ваги цих інвесторів у ВЧА усіх ІСІ в цілому тривало протягом усього 2017 року, і у грудні вони мали 66.5% (після 68.4% на початку року). При цьому у венчурних фондах їхня частка скоротилася із 69.9% до 67.8%. У відкритих ІСІ вкладення українських підприємств у 4-му кварталі майже не змінилися, а за рік зросли, причому значно суттєвіше, ніж нерезидентів, тому частка перших у чистих активах сектору зросла із 10.0% у грудні 2016-го до 10.8% у грудні 2017-го. У закритих фондах із публічною пропозицією частка коштів українських юридичних осіб у 2017 році впала із 40.6% до 36.6%, а у фондах із приватною емісією (крім венчурних) — зросла із 29.7% до 30.7%.

Громадяни України прискорили нарощення вкладень в ІСІ у 2017 році, відносні темпи якого випереджали збільшення сукупної вартості інвестицій інших категорій інвесторів, зокрема, підприємств-резидентів. Врешті, їхня вага у ВЧА усіх ІСІ на кінець року зросла до 11.1% (із 10.2% у 2016-му). Як і у попередньому році, роздрібні інвестори-резиденти загалом виявляли попит на ІСІ усіх типів — їхні сукупні вкладення зросли у кожному секторі за типами фондів — рис. 1.

Іноземні інвестори, зокрема юридичні особи, у 2017 році були другими за темпом збільшення своїх сукупних вкладень в ІСІ, що підвищило їхню

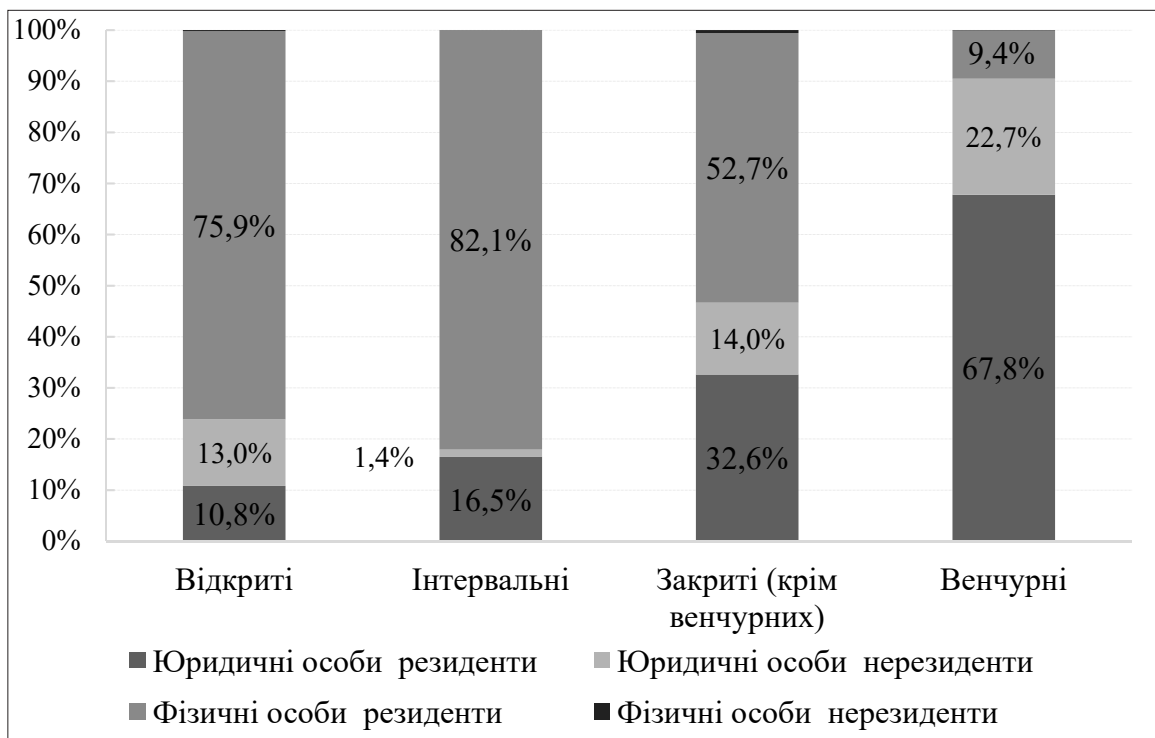

Рис. 1. Структура інвесторів/учасників ІСІ (за даними УАІБ)

Таблиця 2

ІСІ на тлі ВВП та банківського сектору України

Показник	Дата				
	2010	2014	2015	2016	2017
Активи ІСІ в управлінні, млрд. грн.	105,9	206,4	236,2	230,2	263,5
Активи банків, млрд. грн.	942,1	1316,9	1220,3	1242,9	1336,4
ВВП, млрд. грн.	1079,3	1586,9	1979,5	2383,2	2982,9
Відношення активів банків до ВВП, %	87,3	82,3	61,6	52,1	44,8
Відношення активів ІСІ до ВВП, %	9,8	13,0	11,9	9,6	8,8
Відношення активів ІСІ до активів банків, %	11,2	15,6	19,3	18,5	19,7

Джерело: за даними УАІБ [2]

вагу у ВЧА всіх фондів із 21.4% до 22.4%. Найбільш популярними серед нерезидентів-корпоративних вкладників у 2017 році залишалися венчурні ІСІ, де їхня вага знову зросла — із 21.5% до 22.7%.

Інструменти фондового ринку, зокрема акції, а також державні облігації, залишалися основною складовою активів відкритих та інтервальних фондів (майже 67% та 81.3% відповідно). Акції у 2017 році залишалися найвагомимим фондовим інструментом в активах усіх секторів ІСІ за типами фонд. Державні облігації, в умовах відносно привабливих ставок порівняно зі строковими депозитами банків та іншими видами активів, а також за стабілізації курсу гривні, зберігали популярність серед управляючих активами багатьох фондів.

Потенціал яким володіє індустрія колективних інвестицій і який ще не реалізовано в Україні надзвичайно високий, навіть коли порівнювати результати 2010 з результатами 2017 рр. Очевидно, що вітчизняний фондовий ринок далекий від світових стандартів розвитку, а разом з ним і індустрія спільного інвестування. Парадоксальним є також те, що депозитні заощадження населення України практично дорівнюють номінальному ВВП (правда без врахування «тіньового ВВП»), в чому і полягає резерв розвитку як для вітчизняних підприємств так і фондового ринку — таблиця 2.

Що стосується процедури «squeeze-out», то її застосування матиме негативні наслідки, якщо фор-

мування ціни викупу не буде базуватися на ринкових засадах. Це спровокувало хвилю рішень акціонерних товариств, низка яких були блакитними фішками на фондових біржах, про примусовий викуп своїх акцій, що негативно позначилося на діяльності інвестиційних фондів, в умовах обмеженого вибору якісних інструментів для інвестування. Послабить негативний вплив реалізація змін до законодавства щодо послаблення вимог до диверсифікації портфелів інвестиційних і пенсійних фондів, як очікується, позитивно позначиться на діяльності ІСІ та НПФ.

Висновки. Отже історія розвитку вітчизняного ринку колективного інвестування уже нараховує понад 15 років, пройшла перший найскладніший етап свого розвитку, проте так і не реалізувала і третини свого потенціалу. Стримує даний процес саме стан фондового ринку, економічне становище в країні, рівень грамотності та добробуту населення, стан корпоративної культури та дії емітентів, професійність операторів ринку та інші чинники. Можемо припустити, що вирішення існуючих проблем, що стримують розвиток краї у цілому і ринку послуг ІСІ зокрема, замешче чимало часу, тому наш прогноз є відносно стриманим. Хоча поетапної трансформації індустрії управління активами відповідно до міжнародних зобов'язань України та необхідності розвитку вітчизняного фондового ринку і національної економіки, системного підвищення добробуту громадян є одним із пріоритетів державної економічної політики.

Література

1. Закон України «Про інститути спільного інвестування» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013. — № 29. — С. 337.
2. Аналітичний огляд діяльності індустрії управління активами в Україні за 2017 рік. Українська асоціація інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles_final.pdf.
3. Шарп У., Александер Г. Инвестиции — М.: ИНФРА-М, 1997. — 1067 с.

References

1. The Law of Ukraine «On Mutual Investment Institutions» (Vedomosti Verkhovnoyi Rady), 2013. — No. 29. — P. 337.
2. Analytical review of the activity of the asset management industry in Ukraine for 2017. Ukrainian Association of Investment Business [Electronic resource]. — Access mode: http://www.uaib.com.ua/files/articles_final.pdf.
3. Sharp U., Alexander G. Investments — M.: INFRA-M, 1997. — 1067 p.

Шиндирук Іван Петрович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Шиндирук Иван Петрович

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Киевский кооперативный институт бизнеса и права*

Shyndyruk Ivan

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

Тугай Олег Євгенович

*магістр спеціальності «Підприємництво, торгівля і біржова діяльність»
Київського кооперативного інституту бізнесу і права*

Тугай Олег Евгеньевич

*магістр спеціальності «Підприємництво, торгівля і біржова діяльність»
Київського кооперативного інституту бізнесу і права*

Tugai Oleg

*Master of Specialty of Entrepreneurship, Trade and Stock-Taking Activity of the
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

**ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ
НА БІРЖОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ**

**ТРЕНДЫ РАЗВИТИЯ ИНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГА
НА БИРЖЕВОМ РЫНКЕ УКРАИНЫ**

**TRENDS OF DEVELOPMENT INTERNET-TRADING
ON EXCHANGE MARKET OF UKRAINE**

Анотація. Досліджено зміни умов надання брокерськими компаніями послуг з доступу до торгів на фондових біржах з часу їх появи на ринку і до тепер.

Ключові слова: інтернет-трейдинг, біржовий ринок, цінні папери.

Аннотация. Исследованы изменения условий предоставления брокерскими компаниями услуг по доступу к торгам на фондовых биржах с момента их появления на рынке и до сих пор.

Ключевые слова: интернет-трейдинг, биржевой рынок, ценные бумаги.

Summary. Were investigated changes conditions of provision by brokerage companies access to trading on stock exchanges since their appearance on the market and up to now.

Key words: internet-trading, stock market, securities.

Постановка проблеми. Важливим та цікавим надання послуг. Інтернет зараз відіграє досить істотну роль у світовій економіці, багаторазово прискорюючи циркуляцію фінансових, товарних, інформаційних потоків. Загальні процеси

у сьогоднішній є поширення та реалізація можливостей застосування електроніки та мережі Інтернет, насамперед у сфері торгівлі товарами та

комп'ютеризації та інформатизації міцно увійшли до різноманітних сфер людського життя, не залишивши осторонь і біржовий ринок цінних паперів і деривативів. Використання переваг, які дають нові інформаційні технології при проведенні операцій на фондовому і товарному ринках, узгоджується із загальним прагненням світового ринку до глобалізації і уніфікації своїх правил та процедур. Все це виразилося, в першу чергу, в загальній заміні традиційних голосових торгів на електронні, де постановка заявок учасниками здійснюється через спеціалізовані термінали, що дають доступ до біржових електронних торговельних систем (ЕТС).

Мета статті. Це вплинуло на розвиток бірж та зміну підходів з управління особистими заощадженнями, створивши новий вид підприємництва — трейдинг. Останній в силу новизни залишається мало вивченим, особливо в Україні. Саме такому дослідженню і присвячена стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розвитку інтернет-трейдингу досліджували Б. Грекхема, М. Грем, Ф. Фаббоці, Д. Швагера, В. Баффета, Ч. Доу, В. Онїла, П. Пейтел, Д. Лівемор, які сформуливали основні принципи, методичні підходи до оцінки та торгівлі цінними паперами, започаткували заснування технічного аналізу в біржовій торгівлі. Серед вітчизняних авторів слід виділити праці Е. Найманна, О. Герчика, О. Сухорукова, О. Елдера та інших, що адаптували та удосконалили методи аналізу цінних паперів та трейдингу.

Виклад основного матеріалу. Національний біржовий ринок не став винятком і також перейшов на ЕТС. Найвищих результатів досягнув у цьому процесі фондовий сегмент. Зокрема, Українська біржа і ще у 2009 році організувала біржові торги цінними паперами на основі електронної платформи та із розвитком кращих технік торгівлі у ринку заявок, строковому ринку та запуску системи клірингу за принципом «поставка проти платежу» через центрального контрагента.

Дана подія фактично створила основну передумову для поширення інтернет-трейдингу в Україні. На зміну класичному брокериджу прийшов інвестиційний банкінг. Останній передбачав не просто виконання доручень клієнтів на купівлю-продаж біржових інструментів, а надавав клієнтам прямий доступ до основного торгового майданчику із зміною моделі брокериджу. Такий підхід виводив інвестування та управління фінансами приватних осіб на новий самостійний рівень. При цьому брокери також пропонували аналітичну підтримку прийняття торгових рішень клієнтами, ведення єдиних рахунків для торгівлі різними інструментами на різних ринках, комплексні депозитарні послуги, довірче управління клієнтськими активами, поточне кредитування клієнтів в процесі торгівлі — використання маржі.

Фактично дана зміна змінила і центр біржової торгівлі цінними паперами, перемістивши його з ПФТС до Української біржі. Остання в період з 2009 до 2012 року наростила обсяги реальних торгів до мільярдних показників. Поряд з цим істотно зросла ліквідність біржових інструментів, а біржові ціни почали наближатися до ринкових. Брокерські компанії при цьому також пройшли черговий етап розвитку, більше наблизившись до світових стандартів.

Інтернет-трейдинг можна визначити як — послугу, що надається інвестиційним посередником (банком або брокерською компанією), яка дозволяє клієнту здійснювати купівлю/продаж цінних паперів і валюти в режимі реального часу через Інтернет на одній або декількох біржах [1–2]. Зазвичай, ця послуга має на увазі: безпосередню можливість купівлі/продажу цінних паперів; створення особистого інвестиційного портфеля; можливість участі клієнта у взаємних фондах — біржових ETF; надання клієнту фінансової інформації; аналітичних статей, допомоги професіоналів тощо.

Поширення інтернет-трейдингу відобразило той нереалізований потенціал індивідуальних інвесторів, який до цього ніяк не проявився ще з часів масової приватизації активів українських компаній. Акції українських компаній з 2009 року почали цікавити певне коло активних підприємливих інвесторів — фізичних осіб. Проте незважаючи на відносно успішний старт даних процесів, уже починаючи з 2012 року тенденція набула негативного напрямку. З приходом до влади корумпованих структур почалися процеси тиску на бізнес, зниження корпоративної культури компаній наближених до минулої і теперішньої влади. Ці процеси спонукали активних інвесторів зайняти вичікуючі позиції, а закордонні інвестори вийшли з українського ринку і активів.

Незважаючи на позитивну динаміку зростання залучення приватних трейдерів/інвесторів до торгів з 2009 по 2014 роки, стагнація української економіки, зниження ліквідності цінних паперів змінили позитивну динаміку на більш стабільну — рис. 1.

Розглядаючи суть та основні характеристики інтернет-торгівлі цінними паперами відзначимо, що його основна — це отримання індивідуальними трейдерами прибутку з торгівлі чи інвестування. В свою чергу реалізація цієї мети безпосередньо залежить від стану розвитку фондового ринку в тому числі біржового сегменту, як в інституційному, інформаційному так і в інструментному вираженні. За сприятливої кон'юнктури — зростаючого ринку, інтерес, активність та робочий капітал інтернет-трейдерів, їх кількість швидко зростають, а при спади та підвищенні ризиків спадають.

Складові сприятливої кон'юнктури фондового ринку, які створюють умови для розвитку інтернет-торгівлі цінними паперами. Перша — це наявність відповідних торгових майданчиків для застосування електронних торгових платформ та сформована

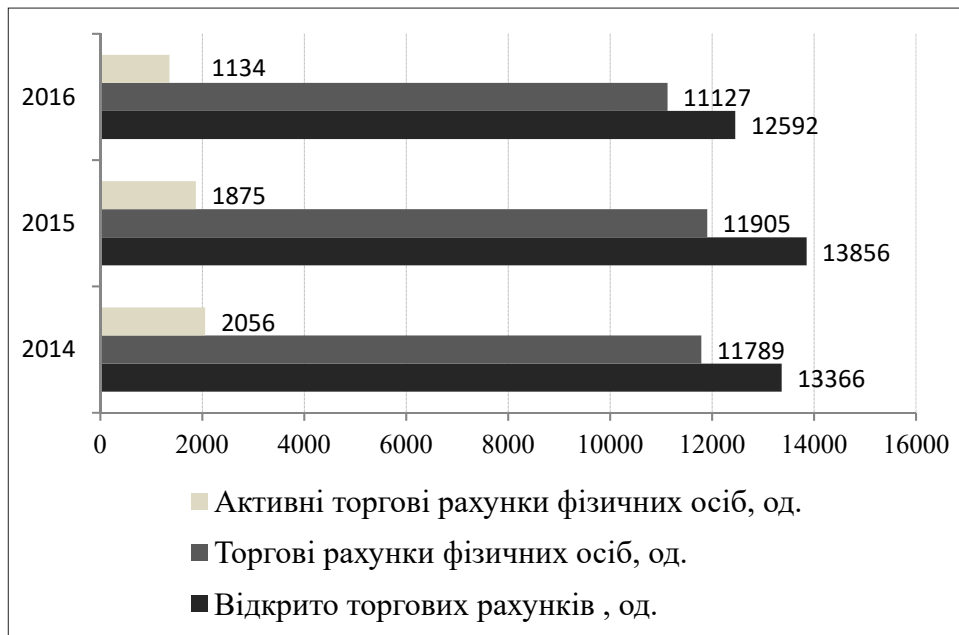

Рис. 1. Статистика торгових рахунків на Українській біржі [5]

на них ліквідність цінних паперів. В Україні за даними НКЦПФР станом на 2018 рік мали ліцензію 5 фондових бірж. Попередні дані доводять з діючих в Україні бірж, які мають електронні торгові системи тільки ПАТ «Українська біржа» передбачили інтернет-торгівлю для трейдерів, хоча біржа «ПФТС» та «Перспектива» мають ЕТС, проте доступ до них обмежено для індивідуальних інвесторів [3].

На біржовому ринку протягом 2017 року спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами на трьох біржах «Перспектива», «ПФТС» та Українська біржа — 97% вартості біржових угод. В цілому капіталізація українських компаній суттєво знизилася, що не сприяє розвитку інтернет-трейдингу цінними паперами. Об’єктивними причинами цього стали: загальний економічний спад в країні; відтік капіталу з фондового ринку; зниження ліквідності цінних паперів в тому числі тих, які знаходяться на окупованій території; перехід багатьох компаній з публічної форми акціонерного товариства на приватну; проведення процедур сквізаута, слабкий розвиток техніки маркет-мейкерства.

Станом на кінець 2016 року частка фізичних осіб в сумарному торговому обороті біржі становила 22%, при тому, що в середньому за квартал даний показник становив 24%. Частка фізичних осіб в розрізі ринків: фондовий ринок: у обсязі — 14,6%, в угодах — 47,2%; строковий ринок: в обсязі — 49,9%, в угодах — 60,6%. У 2017 році загальний обсяг торгів на «Українській біржі» впав на 21% в порівнянні з 2015 роком і склав 8,58 млрд. грн., а загальна кількість угод зменшилася за рік на 52% і досягла 495 019 [3].

Впровадження інтернет-технологій у всьому світі вже призвело до змін структури біржового обороту

і розподілу його між різними класами інвесторів. Тепер торгівля на біржі стала настільки дешевою, швидкою і повсюдно доступною, що мільйони людей, включаючи тих, хто раніше ніколи і не думав про інвестиції в цінні папери, легко і швидко освоїли нові технології. З 26 березня 2009 року, коли, завдяки «Українській біржі», у нашій країні з’явився інтернет-трейдинг, до торгів цінними паперами та похідними інструментами підключилося вже кілька тисяч чоловік. У Росії таких інвесторів уже сотні тисяч, в країнах Європи — мільйони, а в США і Китаї — десятки мільйонів. Деякі клієнти використовують інтернет-трейдинг для додаткового заробітку, для когось гра на біржі є хобі, а для багатьох біржова торгівля стала професією.

Вже сьогодні брокери — учасники УБ пропонують приватним інвесторам відкривати рахунки з мінімальною сумою інвестицій у 5 тисяч гривень. Проте більш раціональними є інвестиції на суму 100000 і більше. При цьому зовсім не обов’язково вкладати всі ці кошти в акції одного емітента, а можна сформувати диверсифікований портфель, включивши привабливі державні облигації. Мінімальний розмір угоди на біржі — 200 гривень. Комісійні також є мінімальними — сумарно менше 1–2% від вартості угод та депозитарних послуг. Проте загальна економічна ситуація, державна політика та корпоративні дії емітентів сформували досить низький рівень біржової торгівлі — 11–14% обороту.

Дослідженні дані показують, що в Україні тільки 13 брокерів здатні надавати доступ до біржових торгів 12 до торгів на Українській біржі, двоє до торгів на біржі ПФТС — ТОВ «Інвестиційний Капітал Україна» та ПрАТ «ІФК «АРТ КАПІТАЛ» і тільки один дозволяє одночасно торгувати онлайн одразу на двох біржах — це ПрАТ «ІФК «АРТ КАПІТАЛ».

Негативно впливають на цей процес оподаткування, яке носить характер подвійного — спочатку стягнуто податок з доходів осіб/інвесторів, що сформували заощадження, а потім повторно оподатковується цим же податком доходи від інвестицій. Недоліком є і те, що на відміну від більш ранньої норми про самостійність декларування доходів від трейдингу, зараз діє норма про оподаткування через брокера (податкового агента). Відповідно замість разового декларування і сплати податку інвестору доведеться чекати рішення про повернення переплачених податків, оскільки оподатковується не загальний поточний і минули результат, а тільки прибуткові поточні угоди.

Незважаючи на локальний спад активні інтернет-трейдери шукають можливості для продовження даної діяльності за кордоном. Оцінка потенціалу торгівлі для інтернет-трейдера, спирається на основні тенденції в зміні цін на акції, нафту, зерно, зміну індексів, курсу основних світових валют на зарубіжних біржах. Основним показником, що характеризує перспективність для трейдера і інвестора є загальна кон'юнктура ринку, яку можна оцінити за динамікою відповідного індексу.

Дані дозволяють констатувати високу оцінку потенціалу зарубіжних ринків для вітчизняних інтернет-трейдерів. Аналіз поточної динаміка біржових інструментів показує, що можливості отримувати дохід є у всіх сегментах ринку. Зараз середньорічна доходність пасивної стратегії для ринку акцій США починаючи з 2009 року становила 15,5% в доларах США при зростанні вартості індексного портфеля з 683 до теперішніх 2870 пунктів. Важливо відмітити, що для вітчизняного інвестора вихід на ринок акцій США, дозволив не тільки отримати високу доходність навіть при пасивному підході, а й захистити свої заощадження від девальвації національної валюти за цей період з 8,15 у 2009 до теперішніх 27–28 грн. за дол. США, або на 330%, що є суттєвою перевагою закордонного інвестування.

В сучасних умовах розвитку української економіки та біржового ринку вітчизняний приватний інвестор істотно обмежений у своїх можливостях купити акції іноземних корпорацій. Всередині України таких можливостей у нього немає, а вивести кошти за кордон обмежує українське законодавство. Часткова лібералізація валютного законодавства розширила можливості використання інтернет-трейдингу зарубіжними активами. Зокрема з 2017 року НБУ спростив порядок отримання індивідуальної валютної ліцензії на суму до 50000 дол. США, а ряд найбільш надійних брокерських компаній поширюють цю послугу уже на суму від 10000.

Тому нами розроблений інвестиційний підхід для реалізації такої можливості. Авторський підхід адаптує основні положення інвестиційної діяльності, розроблені відомими інвесторами світу такими як Бенжамін Грехем і Уоррен Баффетт. Завдяки тако-

му підходу, інвестор перетворюється з гравця, чиї доходи безпосередньо залежать від волі випадку, в аналітика, здатного розгледіти дійсно прибуткові інвестиції, яких більшість гравців просто не помітять. При оцінці ми пропонуємо слідувати незмінно актуальним принципам:

- шукайте компанії з високим коефіцієнтом операційної рентабельності;
- дивіться в першу чергу не на EPS (чистий прибуток в розрахунку на акцію, а на ROE (дохідність акціонерного капіталу — співвідношення між акціонерним капіталом і обсягом операційного прибутку);
- вибирайте фірми, в яких на долар нерозподіленого прибутку припадає не менше долара ринкової вартості підприємства;
- визначаючи дійсну вартість компанії, обчислюйте «прибуток власників»: додайте до чистого прибутку компанії амортизацію і знос, відніміть додаткові оборотні кошти (наприклад, капітальні витрати).

Пропонована нами система відбору включає такі показники: середньоденний оборот від 50000 акцій; капіталізація компанії від 20 млн. дол. США; прибутковість роботи компанії за 5 останніх років — за чистим прибутком і валовим операційним прибутком більше 5%; виплата дивідендів не менше 2–3% при позитивному зростанні прибутку в розрахунку на одну акцію за останні 5 років не менше 3% — темпу інфляції; позитивний ріст продаж компанії за останніх 5 років не менше 5%; мультиплікатори ринкової вартості: $P/E \leq 15$; $P/S \leq 3$; $P/BV \leq 2$.

Висновки. Результати дозволяють обирати перспективні акції для середньострокового інвестування і трейдингу. В сучасних умовах для розвитку вітчизняної інтернет-торгівлі потрібно спростити механізм валютного регулювання з боку НБУ, зокрема в частині відмін індивідуальної валютної ліцензії для інвестування і торгівлі на зарубіжних ринках. Дану ліцензію можна видавати ліцензованому вітчизняному брокеру за спрощеної процедури і вартості. Завдяки такому заходу рівень професійної підготовки вітчизняних інвесторів може істотно зрости, а легалізація відповідних доходів та їх повернення в Україну збільшить валютні і податкові надходження. Також потрібно урегулювати норми законодавства, щодо оподаткування доходів.

Натомість для розвитку інтернет-трейдингу в Україні потрібно звершити реформи корпоративного управління, скасувати норми про примусовий викуп, запровадити норми про обов'язковість 10–15% free-flow для котирування на біржі акцій, запровадити первинного розміщення 10–15% державних облігацій на біржі, консолідувати працюючі біржі у одну потужну структуру, привабливу для інвесторів, розвитку підходів та інструментів захисту інтересів інвесторів

Література

1. Эрик Л. Найман «Путь к финансовой свободе: Профессиональный подход к трейдингу и инвестициям». М.: Альпина Паблишер. — 2010. — 558 с.
2. Элпеш Пейтел Internet-трейдинг. Полное руководство / Под ред. Н. В. Шульпина; Пер. с англ. — М.: Вильямс, 2003. — 320 с.
3. Річний звіт НКЦПФР 2017 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1473066406.pdf
4. Розумний інвестор / Бенджамін Грэхем, Джейсон Цвейг. Пер. с англ. — М.: Видавничий дім «Вільямс», 2009. — 672 с.
5. Щоквартального електронного видання української біржі — UX Review № 20 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fs.ux.com.ua/f/2156/-20-ux-review-done.pdf>
6. Уоррен Баффет. Принципы инвестора [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://osnova.capital/blog/uorren-baffet-principy-investora>

References

1. Eric L. Naiman «The Way to Financial Freedom: A Professional Approach to Trading and Investments.» М.: Alpine Publishers, 2010. — 558 p.
2. Elpes Peitel Internet-Trading. Full manual / Ed. N. V. Shulpin; Per. from english — М.: Williams, 2003. — 320 p.
3. Annual Report 2017 National Securities and Stock Market Commission [Electronic resource]. — Access mode: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1473066406.pdf
4. Intelligent Investor / Benjamin Graham, Jason Zweig. Per. from english — М.: Williams Publishing House, 2009. — 672 p.
5. Quarterly electronic edition of the Ukrainian stock exchange — UX Review # 20 [Electronic resource]. — Access mode: <http://fs.ux.com.ua/f/2156/-20-ux-review-done.pdf>
6. Warren Buffett. Principles of the investor [Electronic resource]. — Access mode: <https://osnova.capital/blog/uorren-baffet-principy-investora>

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «INTERNAUKA»
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА»

Збірник наукових статей

№ 19(59)

2 том

Голова редакційної колегії — д.е.н., професор *Камінська Т.Г.*

Київ 2018

Видано в авторській редакції

Засновник / Видавець ТОВ «Фінансова Рада України»

Адреса: Україна, м. Київ, вул. Павлівська, 22, оф. 12

Контактний телефон: +38 (067) 401-8435

E-mail: editor@inter-nauka.com

www.inter-nauka.com

Підписано до друку 26.11.2018. Формат 60×84/8

Папір офсетний. Гарнітура SchoolBookAS.

Умовно-друкованих аркушів 11,86. Тираж 100.

Замовлення № 398. Ціна договірна.

Надруковано з готового оригінал-макету.

Надруковано у видавництві

ТОВ «Центр учбової літератури»

вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготівників і

розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 2458 від 30.03.2006 р.